

รายงานผลการดำเนินโครงการ
โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
ด้านการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้ท่ารำ
มโนราห์ 12 ท่า
“ โนราห์ใต้ ศาสตร์ศิลป์ ถิ่นมรดกโลก ”

นางสาวกรองแก้ว ทองวิเชียร และ นายสำราญ มณีสุวรรณ
ศึกษานิเทศก์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระบี

Krabi Primary Educational Service Area Office

เอกสารหมายเลข 2/2566

กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา

คำนำ

โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้ท่ารำมโนราห์ 12 ท่า (มโนราห์) มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกให้เยาวชนหรือผู้สนใจสามารถเรียนรู้ท่าครูทั้ง 12 ท่าได้อย่างถูกต้องและสามารถเผยแพร่ต่อสาธารณชนในโอกาสต่างๆ ได้อย่างสมบูรณ์แบบการอบรมประกอบ ด้วยการบรรยาย และฝึกปฏิบัติท่ารำ โดยวิทยากร ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ (มโนราห์) โดยเน้นเนื้อหาเรื่อง ประวัติความเป็นมาของมโนราห์องค์ประกอบในการแสดงและโอกาสที่ใช้แสดง การอบรมและปฏิบัติการกลุ่มเน้นการฝึกปฏิบัติท่าครูทั้ง 12 ท่า ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคใต้ โดยจัดฝึกอบรมให้กับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ได้มีโอกาสเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ อันนำไปสู่การรู้สึกรักและหวงแหน ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกระบี่ต่อไป

รายงานโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้ท่ารำมโนราห์ 12 ท่า (มโนราห์) ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อรายงานผลการดำเนินงานในช่วงไตรมาสที่ 3-4 ของปีงบประมาณ 2566 (เดือนเมษายน 2566 - เดือนกันยายน 2566) เท่านั้น

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า การดำเนินงานโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้ท่ารำมโนราห์ 12 ท่า (มโนราห์) ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้อง ครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้ท่ารำมโนราห์ 12 ท่า (มโนราห์) เป็นการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาโดยภาพรวมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	1
แผนการศึกษาแห่งชาติ	9
แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน	20
พระบรมราโชบายเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา	27
จุดเน้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่	28
ประวัติมโนราห์	30
บทครูสอน	60
บทความมโนราห์	67
ภาคผนวก	68
สรุปโครงการ	69
บรรณานุกรม	85
ผู้จัดทำ	86

ยุทธศาสตร์ชาติ

ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

๑. บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการยกระดับการพัฒนาประเทศในทุกมิติไปสู่เป้าหมายการเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วที่ขับเคลื่อนโดยภูมิปัญญาและนวัตกรรมในอีก ๒๐ ปีข้างหน้า ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างเป็นระบบ โดยจำเป็นต้องมุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เก่ง และมีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปข้างหน้าได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่ง “คนไทยในอนาคตจะต้องมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ ๓ และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทย ที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นวัตกรรม ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีฟตามความถนัดของตนเอง”

ดังนั้น เพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์ในทุกมิติและในทุกช่วงวัยสามารถได้รับการพัฒนาและยกระดับได้เต็มศักยภาพและเหมาะสม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์จึงได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่เน้นทั้งการแก้ไขปัญหการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบัน และการเสริมสร้างและยกระดับการพัฒนา ที่ให้ความสำคัญที่ครอบคลุมทั้งในส่วนของพัฒนาทุนมนุษย์ และปัจจัยและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างครอบคลุม ประกอบด้วย การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ควบคู่กับการปฏิรูปที่สำคัญทั้งในส่วนของปรับเปลี่ยน ค่านิยมและวัฒนธรรม เพื่อให้คนมีความดีอยู่ใน ‘วิถี’ การดำเนินชีวิตและมีจิตสำนึกร่วมในการสร้างสังคมที่น่าอยู่ และมีการปฏิรูปการเรียนรู้แบบพลิกโฉม ในทุกระดับตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนแปลงบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถก้าวทันการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่องแม้จะออกจากระบบการศึกษาแล้ว รวมถึงความตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย ตลอดจนพัฒนาและรักษากลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษของพหุปัญญาแต่ละประเภท และการปฏิรูประบบเสริมสร้างความรอบรู้และจิตสำนึกทางสุขภาพ เพื่อให้คนไทยมีศักยภาพในการจัดการสุขภาวะที่ดีได้ด้วยตนเอง พร้อมกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ทั้งการเสริมสร้างครอบครัวที่เข้มแข็งอบอุ่นซึ่งเป็นการวางรากฐานการส่งต่อเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพสู่การพัฒนาในช่วงอายุถัดไป โดยการส่งเสริมการเกิดที่มีคุณภาพ การสร้างครอบครัวที่เหมาะสมกับคนรุ่นใหม่ การส่งเสริมบทบาทในการมีส่วนร่วมพัฒนาคน การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีความเชื่อมโยงและบูรณาการข้อมูลด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระหว่างกระทรวง/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการเสริมสร้างศักยภาพการกีฬาในการสร้างคุณค่าทางสังคมและพัฒนาประเทศในการใช้กิจกรรมนันทนาการและกีฬาเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างสุขภาวะของประชาชนอย่างครบวงจรและมีคุณภาพมาตรฐาน รวมถึงการพัฒนาทักษะด้านกีฬาสู่ความเป็นเลิศและกีฬาเพื่อการอาชีพ

๒. เป้าหมาย

- ๒.๑ คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑
- ๒.๒ สังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต

๓. ตัวชี้วัด

- ๓.๑ การพัฒนาคุณภาพชีวิต สุขภาวะ และความเป็นอยู่ที่ดีของคนไทย
- ๓.๒ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- ๓.๓ การพัฒนาสังคมและครอบครัวไทย

๔. ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

๔.๑ การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม มุ่งเน้นให้สถาบันทางสังคมร่วมปลูกฝังค่านิยมวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ โดยบูรณาการร่วมระหว่าง “ครอบครัว ชุมชน ศาสนา การศึกษา และสื่อ” ในการหล่อหลอมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม ในลักษณะที่เป็น ‘วิถี’ การดำเนินชีวิต

๔.๑.๑ การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมผ่านการเลี้ยงดูในครอบครัว โดยส่งเสริมให้ครอบครัวมีความอบอุ่น ดำเนินชีวิตโดยยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม มัชยัสถ์ อดออม ซื่อสัตย์ และแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะดังกล่าว รวมทั้งการพัฒนาพ่อแม่ให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต

๔.๑.๒ การบูรณาการเรื่องความซื่อสัตย์ วินัย คุณธรรม จริยธรรม ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษาสอดแทรกการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการมีจิตสาธารณะเข้าไปในทุกสาระวิชาและในทุกกิจกรรม รวมทั้งปรับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้เอื้อต่อการมีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสาธารณะ รวมถึงการรักษาขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงาม

๔.๑.๓ การสร้างความเข้มแข็งในสถาบันทางศาสนา เพื่อเผยแพร่หลักคำสอนที่ดีงามให้แก่ประชาชน โดยพัฒนา ผู้เผยแพร่ศาสนาให้ประพฤติปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างตาม คำสอนที่ถูกต้องของแต่ละศาสนา รวมทั้งมีการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางศาสนาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตที่เข้าใจง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

๔.๑.๔ การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยการพัฒนาผู้นำชุมชนให้เป็นต้นแบบของการมีคุณธรรมจริยธรรม การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในการจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ การจัดระเบียบสังคม และการนำเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม รวมถึงการลงโทษผู้ละเมิดบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม

๔.๑.๕ การสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมที่พึงประสงค์จากภาคธุรกิจ โดยกระตุ้นให้ภาคธุรกิจมีการบริหารจัดการอย่างมีธรรมาภิบาล พัฒนาสร้างความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมของคนทุกคนในบริษัท ทั้งพนักงานและลูกค้า ปรับเปลี่ยนทัศนคติการคำนวณผลตอบแทนให้คำนึงถึงต้นทุนทางสังคม ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อตอบแทนสังคม รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการประกอบธุรกิจเพื่อสังคม

๔.๑.๖ การใช้สื่อและสื่อสารมวลชนในการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมของคนในสังคม

โดยส่งเสริมให้สื่อและสื่อสารมวลชนปฏิบัติตามจรรยาบรรณสื่ออย่างเคร่งครัด การจัดเวลาและพื้นที่ออกอากาศให้แก่สื่อสร้างสรรค์ ในช่วงเวลาที่มีผู้ชมมากที่สุด รวมทั้งการส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์และเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ นำเสนอตัวอย่างของการมีคุณธรรม จริยธรรม และการมีจิตสาธารณะ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

๔.๑.๗ การส่งเสริมให้คนไทยมีจิตสาธารณะและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

โดยสร้างความตระหนักให้ประชาชนรู้จักหน้าที่ของตนเอง การตรงต่อเวลา การยอมรับความหลากหลาย เห็นคุณค่าและความสำคัญในการประกอบสัมมาอาชีพหรือมีงานทำ เน้นการพึ่งพาตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อสังคมและต่อผู้อื่น และเป็นพลเมืองที่ดี และส่งเสริมให้มีวัฒนธรรมการทำงานเพื่อส่วนรวม สนับสนุน ส่งเสริม เป้าหมายของประเทศและยุทธศาสตร์ชาติ

๔.๒ การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต

มุ่งเน้นการพัฒนาคนเชิงคุณภาพในทุกช่วงวัย ตั้งแต่ช่วงการตั้งครรภ์ ปฐมวัย วัยเด็ก วัยรุ่น วัยเรียน วัยผู้ใหญ่ วัยแรงงาน และวัยผู้สูงอายุ เพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ มีทักษะความรู้ เป็นคนดี มีวินัย เรียนรู้ได้ด้วยตนเองในทุกช่วงวัย มีความรอบรู้ทางการเงิน มีความสามารถในการวางแผนชีวิตและการวางแผนทางการเงินที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า รวมถึงการพัฒนาและปรับทัศนคติให้คนทุกช่วงวัยที่เคยกระทำผิดได้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างสงบสุขและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

๔.๒.๑ ช่วงการตั้งครรภ์/ปฐมวัย

เน้นการเตรียมความพร้อมให้แก่พ่อแม่ก่อนการตั้งครรภ์ ส่งเสริมอนามัยแม่และเด็กตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ ส่งเสริมการเกิดอย่างมีคุณภาพ สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การส่งเสริมการให้สารอาหารที่จำเป็นต่อสมองเด็ก และให้มีการลงทุนเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการที่สมวัยในทุกด้าน

๔.๒.๒ ช่วงวัยเรียน/วัยรุ่น

ปลูกฝังความเป็นคนดี มีวินัย พัฒนาทักษะความสามารถการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ โดยเฉพาะทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน มีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาหรืออาชญากรรมต่าง ๆ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความยืดหยุ่นทางความคิด รวมถึงทักษะด้านภาษา ศิลปะ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพสอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจ รวมถึงการวางพื้นฐานการเรียนรู้เพื่อการวางแผนชีวิตและวางแผนทางการเงินที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยและนำไปปฏิบัติได้ ตลอดจนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่เชื่อมต่อกับโลกการทำงาน รวมถึงทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ มีทักษะชีวิต สามารถอยู่ร่วมและทำงานกับผู้อื่นได้ภายใต้สังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรม

๔.๒.๓ ช่วงวัยแรงงาน

ยกระดับศักยภาพ ทักษะ และสมรรถนะแรงงานอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับความสามารถเฉพาะบุคคล และความต้องการของตลาดแรงงาน มีการทำงานตามหลักการทำงานที่มีคุณค่าเพื่อสร้างผลิตภาพเพิ่มให้กับประเทศ มีวัฒนธรรมการทำงานที่พึงประสงค์ มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะทางการเงินเพื่อให้สามารถบริหารจัดการการเงินของตนเองและครอบครัว มีการวางแผนทางการเงินและมีการออม การรับผิดชอบต่อพ่อแม่ต่อครอบครัว มีการพัฒนาระบบการเรียนรู้ และการอำนวยความสะดวกด้านความรู้ เพื่อพัฒนาความรู้ แรงงานฝีมือ ความชำนาญพิเศษ การเป็นผู้ประกอบการใหม่ และการพัฒนาต่อยอดความรู้ในการสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ รวมทั้งมาตรการขยายอายุการทำงาน

๔.๒.๔ ช่วงวัยผู้สูงอายุ

ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นพลังในการขับเคลื่อนประเทศ ส่งเสริมให้มีการทำงานหลังเกษียณ ผ่านการเสริมทักษะการดำรงชีวิต ทักษะอาชีพในการหารายได้ มีงานทำที่เหมาะสมกับศักยภาพ มีการสร้างเสริมสุขภาพ ฟันฟูสุขภาพ การป้องกันโรคให้แก่ผู้สูงอายุ พร้อมกับจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ และหลักประกันทางสังคมที่สอดคล้องกับความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในสังคม

๔.๓ ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ โดยมุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างความตื่นตัวให้คนไทยตระหนักถึงบทบาท ความรับผิดชอบ และการวางตำแหน่งของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และประชาคมโลก การวางพื้นฐานระบบรองรับการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และการสร้างระบบการศึกษาเพื่อเป็นเลิศทางวิชาการระดับนานาชาติ

๔.๓.๑ การปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาทักษะสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ โดยออกแบบกระบวนการเรียนรู้ในทุกระดับชั้นอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษาที่มุ่งเน้นการใช้ฐานความรู้และระบบคิดในลักษณะสหวิทยาการ อาทิ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และการตั้งคำถาม ความเข้าใจและความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ความรู้ทางวิศวกรรมศาสตร์และการคิดเพื่อหาทางแก้ปัญหา ความรู้และทักษะทางศิลปะ และความรู้ด้านคณิตศาสตร์และระบบคิดของเหตุผลและการหาความสัมพันธ์ การพัฒนาระบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่เน้นการลงมือปฏิบัติ มีการสะท้อนความคิด/ทบทวนไตร่ตรอง การสร้างผู้เรียนให้สามารถกำกับการเรียนรู้ของตนได้ การหล่อหลอมทักษะการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการสร้างรายได้หลายช่องทาง รวมทั้งการเรียนรู้ด้านวิชาชีพและทักษะชีวิต

๔.๓.๒ การเปลี่ยนโฉมบทบาท ‘ครู’ ให้เป็นครูยุคใหม่ โดยปรับบทบาทจาก “ครูสอน” เป็น “โค้ช” หรือ “ผู้อำนวยการการเรียนรู้” ทำหน้าที่กระตุ้น สร้างแรงบันดาลใจ และนำวิธีเรียนรู้และวิธีจัดระเบียบ การสร้างความรู้ ออกแบบกิจกรรมและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน และมีบทบาทเป็นนักวิจัยพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน รวมทั้งปรับระบบการผลิตและพัฒนาครูตั้งแต่การดึงดูด คัดสรร ผู้มีความสามารถสูงให้เข้ามาเป็นครูคุณภาพ มีระบบการพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะครูอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมทั้งเงินเดือน เส้นทางสายอาชีพ การสนับสนุนสื่อการสอน และสร้างเครือข่ายพัฒนาครูให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน รวมถึงการพัฒนาครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนมาเป็นผู้สร้างครูรุ่นใหม่อย่างเป็นระบบ และวัดผลงานจากการพัฒนาผู้เรียนโดยตรง

๔.๓.๓ การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกระดับ ทุกประเภท จัดให้มีมาตรฐานขั้นต่ำของโรงเรียนในทุกระดับ จัดโครงสร้างการจัดการการศึกษาเพื่อสร้างความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ และให้เอื้อต่อการเข้าถึงการศึกษาอย่างเสมอภาค ทั้งถึง และใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การยกระดับสถาบันการศึกษาในสาขาที่มีความเชี่ยวชาญสู่ความเป็นเลิศ ปฏิรูปการคลังด้านการศึกษาเพื่อเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาโดยการจัดสรรงบประมาณตรงสู่ผู้เรียน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากภาคเอกชนในการจัดการศึกษา พัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาโดยแยกออกจากระบบการประเมินและการรับรองคุณภาพที่เน้นผลลัพธ์ที่ตัวผู้เรียน รวมทั้งมีการปฏิรูประบบการสอบที่นำไปสู่การวัดผลในเชิงทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ มากกว่าการวัดระดับความรู้ ตลอดจนมีการวิจัยและใช้เทคโนโลยีในการสร้างและจัดการความรู้ในการจัดการเรียนการสอน การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่

๔.๓.๔ การพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเน้นการจัดระบบการศึกษาและระบบฝึกอบรมบนฐานสมรรถนะที่มีคุณภาพสูงและยืดหยุ่นผ่านการพัฒนากลไกต่าง ๆ อาทิ การพัฒนาการศึกษาออนไลน์แบบเปิด การพัฒนาระบบการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะการรู้ดิจิทัล การมีระบบเทียบโอนประสบการณ์ระบบธนาคารหน่วยกิต มาตรการจูงใจให้คนเข้าสู่การยกระดับทักษะ การให้สถานประกอบการเพิ่มผลิตภาพแรงงานผ่านการพัฒนาความสามารถทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องภายใต้กรอบคุณวุฒิวิชาชีพ นอกจากนี้ ต้องพัฒนาระบบการเรียนรู้ในชุมชนให้เข้าถึงความรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นพื้นที่เรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต รวมถึงการเรียนรู้และทบทวนทักษะพื้นฐาน ได้แก่ การอ่านออก-เขียนได้-คิดเลขเป็น โดยระดมทรัพยากรจากภาคเอกชนและภาคประชาสังคม การพัฒนาทัศนคติและแรงบันดาลใจที่อยากเรียนรู้ การสร้างนิสัยใฝ่เรียนรู้ และให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว รวมทั้งนำความรู้ไปพัฒนาต่อยอดหรือประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้

๔.๓.๕ การสร้างความตื่นตัวให้คนไทยตระหนักถึงบทบาท ความรับผิดชอบ และการวางตำแหน่งของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และประชาคมโลก บนพื้นฐานของความเข้าใจลุ่มลึกในประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมของไทยและพัฒนาการของประเทศเพื่อนบ้าน เพิ่มการรับรู้ของคนไทยด้านพหุวัฒนธรรม การเห็นคุณค่าและมีความอดกลั้นต่อความแตกต่างทางความเชื่อ ความคิด วิถีชีวิต ผ่านความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อนบ้าน การแลกเปลี่ยนเด็ก เยาวชน และนักเรียน การฝังตัวและการทำงานระยะสั้นในประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์

๔.๓.๖ การวางพื้นฐานระบบรองรับการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม โดยเน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัล ทักษะการคิดกรองความรู้ องค์กรความรู้ การใช้เทคโนโลยีผสมผสานกับคุณค่าของครูไปพร้อมกัน การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพที่ประชาชนสามารถเข้าถึงทรัพยากรและใช้ประโยชน์จากระบบการเรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านเทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๔.๓.๗ การสร้างระบบการศึกษาเพื่อเป็นเลิศทางวิชาการระดับนานาชาติ โดยเน้นการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพสถาบันการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญและมีความโดดเด่นเฉพาะสาขาสู่อันดับนานาชาติ ในการให้บริการทางการศึกษา วิชาการ และการพัฒนาสมรรถนะแรงงาน ควบคู่กับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการและการแลกเปลี่ยนนักเรียน นักศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อสร้างความแข็งแกร่งทางวิชาการ เป็นศูนย์ฝึกอบรม และศูนย์ทดสอบสมรรถนะในระดับภูมิภาค

๔.๔ การตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย อาทิ ภาษา ตรรกะและคณิตศาสตร์ ด้านทักษะและมิติ ดนตรี กีฬาและการเคลื่อนไหวของร่างกาย การจัดการตนเอง มนุษย์สัมพันธ์ รวมถึงผู้มีความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน โดยการพัฒนาและรักษากลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษของพหุปัญญาแต่ละประเภท การสร้างสภาพแวดล้อมและระบบสนับสนุนประชากรไทยมีอาชีพบนฐานพหุปัญญา การสร้างเสริมศักยภาพผู้มีความสามารถพิเศษให้สามารถต่อยอดการประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง

๔.๔.๑ การพัฒนาและส่งเสริมพหุปัญญาผ่านครอบครัว ระบบสถานศึกษา สภาพแวดล้อม รวมทั้งสื่อ ตั้งแต่ระดับปฐมวัย เพื่อสร้างเด็กและเยาวชนไทยมีการพัฒนาที่สมดุล มีทางเลือกในการใช้ศักยภาพพหุปัญญาในการดำรงชีวิต เกิดอาชีพบนฐานพหุปัญญาที่สังคมยอมรับและเห็นความสำคัญ รวมทั้งมีกลไกคัดกรองและส่งเสริมเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ จัดโรงเรียน ระบบเสริมประสบการณ์ การมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ตลอดจนสร้างมาตรการจูงใจ เพื่อพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษผลักดันให้ประเทศไทยมีบทบาทเด่นในประชาคมโลก ทั้งด้านกีฬา ภาษาและวรรณกรรม สุนทรียศิลป์ ตลอดจนการวิจัย

๔.๔.๒ การสร้างเส้นทางอาชีพ สภาพแวดล้อมการทำงาน และระบบสนับสนุนที่เหมาะสมสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษผ่านกลไกต่าง ๆ โดยจัดให้มีโครงสร้างพื้นฐาน เครื่องมือการทำงานที่เหมาะสม การสร้างระบบเชื่อมโยงเครือข่ายวิจัยกับศูนย์ความเป็นเลิศที่มีอยู่ในปัจจุบันในรูปแบบการร่วมมือ การมีกลไกการทำงานในลักษณะการรวมตัวของกลุ่มคนในหลายสาขาวิชา เพื่อรวมนักวิจัยและนักเทคโนโลยีชั้นนำให้สามารถต่อยอดงานวิจัยที่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ การสร้างความร่วมมือและเชื่อมต่อกับสถาบันวิจัยอื่น ๆ ทั่วโลก เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้นักวิจัยความสามารถสูงของไทย รวมถึงการเปิดพื้นที่ในการสร้างเสริมศักยภาพผู้มีความสามารถพิเศษให้สามารถต่อยอดการประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง

๔.๔.๓ การดึงดูดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญต่างชาติและคนไทยที่มีความสามารถในต่างประเทศ ให้มาสร้างและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมให้กับประเทศ ทั้งในรูปแบบการทำงานชั่วคราวและถาวรตามความเหมาะสมของเป้าหมายการพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ รวมถึงผู้มีความสามารถที่มีศักยภาพสูงด้านต่าง ๆ ลูกหลานชาวต่างชาติที่กำเนิดในประเทศไทยที่มีความสามารถพิเศษ และการรับเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษจากทั่วโลก และผู้เชี่ยวชาญที่มีศักยภาพหรือทักษะสูงในสาขาต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์

ต่อการพัฒนาประเทศ ควบคู่กับการรักษาและส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษทั้งคนไทยหรือคนต่างชาติที่กำเนิดในประเทศไทยได้แสดงศักยภาพและใช้ความสามารถในการทำประโยชน์และสร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศ

๔.๕ การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี ครอบคลุมทั้งด้าน กาย ใจ สติปัญญา และสังคม มุ่งเน้นการเสริมสร้างการจัดการสุขภาวะในทุกรูปแบบ ที่นำไปสู่การมีศักยภาพในการจัดการสุขภาวะที่ดีได้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี และมีทักษะด้านสุขภาวะที่เหมาะสม

๔.๕.๑ การสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาวะ โดยพัฒนาองค์ความรู้และการสื่อสารด้านสุขภาวะที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ให้แก่ประชาชน พร้อมทั้งเฝ้าระวังและจัดการกับความรู้ด้านสุขภาวะที่ไม่ถูกต้อง จนเกิดเป็นทักษะทางปัญญาและสังคมที่เป็นการเพิ่มศักยภาพในการจัดการสุขภาวะตนเองของประชาชน อาทิ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของตนเองให้มีความเหมาะสม และการมีกิจกรรมทางกายที่เพียงพอในการดำรงชีวิต

๔.๕.๒ การป้องกันและควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามสุขภาวะ โดยผลักดันการสร้างเสริมสุขภาวะในทุกนโยบายที่ให้หน่วยงานทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสุขภาพของประชาชน เพื่อลดภัยคุกคามที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสุขภาพคนไทย

๔.๕.๓ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะที่ดี โดยส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เป็นมิตรต่อสุขภาพและเอื้อต่อการมีกิจกรรมสำหรับยกระดับสุขภาวะของสังคม จัดทำมาตรการทางการเงินการคลังที่สนับสนุนสินค้าที่เป็นมิตรต่อสุขภาพ สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ช่วยในการเสริมการมีสุขภาวะ รวมทั้งกำหนดให้มีการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพโดยชุมชนและภาคประชาชนก่อนการดำเนินโครงการที่อาจกระทบต่อระดับสุขภาวะ

๔.๕.๔ การพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่ทันสมัยสนับสนุนการสร้างสุขภาวะที่ดี โดยนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้ในการสร้างความเลิศทางด้านบริการทางการแพทย์และสุขภาพแบบครบวงจรและทันสมัย ที่รวมไปถึงการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ในการให้คำปรึกษา วินิจฉัย และพยากรณ์การเกิดโรคล่วงหน้า การพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพทางไกลให้มีความหลากหลาย เข้าถึงง่าย เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญในพื้นที่ห่างไกล มีการเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์เข้ากับอินเทอร์เน็ต ทางด้านสุขภาพ และจัดให้มีระบบการเก็บข้อมูลสุขภาพของประชาชนตลอดช่วงชีวิตให้มีประสิทธิภาพ โดยอยู่บนพื้นฐานความยั่งยืนทางการคลัง รวมถึงการปฏิรูประบบการเก็บภาษีและรายจ่ายเพื่อให้บริการด้านสุขภาพตลอดจนการปฏิรูประบบหลักประกันสุขภาพในการสร้างสุขภาวะที่ดีให้กับประชาชนทุกช่วงวัยอย่างมีประสิทธิภาพ พอเพียง เป็นธรรม และยั่งยืน

๔.๕.๕ การส่งเสริมให้ชุมชนเป็นฐานในการสร้างสุขภาวะที่ดีในทุกพื้นที่ โดยให้ชุมชนเป็นแหล่งปมเพาะจิตสำนึกการมีสุขภาพดีของประชาชน ผ่านการจัดการความรู้ด้านสุขภาพที่เป็นประโยชน์และสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างสุขภาวะที่พึงประสงค์ระหว่างกัน โดยรัฐจะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกที่สำคัญในการอำนวยความสะดวกให้ชุมชนสามารถสร้างการมีสุขภาพดีของตนเองได้ เพื่อให้ชุมชนเป็นพื้นที่สำคัญในการจัดการสุขภาวะของแต่ละพื้นที่

๔.๖ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มุ่งเน้นการสร้างความรู้ดีมีสุขของครอบครัวไทย การส่งเสริมบทบาทในการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน ครอบครัวและชุมชนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การปลูกฝังและพัฒนาทักษะนอกห้องเรียน และการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

๔.๖.๑ การสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย โดยส่งเสริมการเกิดอย่างมีคุณภาพ มีพัฒนาการสมวัย พัฒนาการทักษะชีวิตและการเรียนรู้ การทำงานและการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพของประชากร แต่ละช่วงวัย โดยเริ่มจากการสร้างและพัฒนาบุตรที่มีคุณภาพ เพื่อส่งเสริมการเกิดที่มีคุณภาพในกลุ่มประชากร วัยเจริญพันธุ์ทุกกลุ่มให้มีประชากรที่มีคุณภาพ รวมถึงการสร้างครอบครัวที่เหมาะสมกับโลกในศตวรรษที่ ๒๑ โดยส่งเสริมความรู้ในการวางแผนชีวิตที่เหมาะสมกับค่านิยมของคนรุ่นใหม่ และการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมบน ฐานความรู้ทางวิชาการตั้งแต่ช่วงตั้งครรภ์และถึงช่วงอายุต่าง ๆ โดยให้ทุกภาคส่วนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วม พร้อมทั้งพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างครอบครัวอบอุ่นเข้มแข็ง โดยเน้นการส่งเสริมการเกื้อกูลกัน ของคนทุกวัยในครอบครัวในการดูแลสมาชิกในครอบครัว การส่งเสริมนโยบายการสร้างสมดุลระหว่างชีวิต และการทำงาน การส่งเสริมสนับสนุนภาคเอกชน สถานประกอบการจัดบริการที่ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากร มนุษย์และสนับสนุนครอบครัวในการเลี้ยงดูบุตรและการดูแลผู้สูงอายุ การสนับสนุนบทบาทของชุมชน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในการเข้ามาเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว รวมทั้งปรับปรุงกฎหมาย กำหนดบทบาท และจัดสรรทรัพยากรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมพลังครอบครัว ควบคู่กับการปฏิรูปสื่อให้มี บทบาทในเชิงสร้างสรรค์ในการให้ความรู้ต่อการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งครอบครัว

๔.๖.๒ การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ครอบครัวและชุมชนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างบรรทัดฐานที่ดี ในสังคม การสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของประชากรให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลก ในอนาคต สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและ พัฒนาสังคม รวมทั้งสนับสนุนด้านวิชาการและสร้างนวัตกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน

๔.๖.๓ การปลูกฝังและพัฒนาทักษะนอกห้องเรียน โดยเน้นให้พ่อแม่มีวัฒนธรรมที่ปลูกฝัง ให้ลูกเพิ่มพูนทักษะการเรียนรู้ชีวิต ดนตรี กีฬา ศิลปะ รวมทั้งส่งเสริมให้ทุกภาคส่วน เปิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้ และจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสม เอื้อแก่ครอบครัวทุกลักษณะ รวมถึงจัดให้มีพื้นที่ในการ จัดกิจกรรมสาธารณะให้เป็นศูนย์รวมแห่งการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อส่งเสริมการใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์และมีคุณภาพ ตลอดจนการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีคุณภาพและสามารถเข้าถึงได้ง่าย

๔.๖.๔ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่มีความเชื่อมโยงและ บูรณาการข้อมูลด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระหว่างกระทรวง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการเชื่อมโยงข้อมูล รายบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การพัฒนาตนเอง สุขภาพและการพัฒนาอาชีพในตลอดช่วงชีวิต เพื่อเสริมและ สร้างศักยภาพของการดำเนินงานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามพันธกิจของแต่ละกระทรวงให้มีความเข้มแข็ง และตอบโจทย์ประเทศ เป็นฐานข้อมูลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทยที่มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ สามารถประเมินจุดอ่อน จุดแข็ง และศักยภาพบุคคลของประเทศ นำไปสู่การตัดสินใจระดับ นโยบายและปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคนไทยอย่างมีทิศทางและสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศไทยในอนาคต รวมถึงข้อมูลที่สนับสนุนการผลิตกำลังแรงงานที่มีทักษะตรงต่อความต้องการของตลาดงานในอนาคต และใช้ ประกอบการตัดสินใจในการศึกษาต่อ อนาคตคลังสมองเพื่อรวบรวมผู้สูงอายุที่มีความรู้ ประสบการณ์ และ ทักษะ เพื่อถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และทักษะ ให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติ

๔.๗ การเสริมสร้างศักยภาพการกีฬาในการสร้างคุณค่าทางสังคมและพัฒนาประเทศ โดยมุ่ง ส่งเสริมการใช้กิจกรรมนันทนาการและกีฬาเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างสุขภาวะของประชาชนอย่างครบวงจร และมีคุณภาพมาตรฐาน การสร้างนิสัยรักกีฬาและมีน้ำใจเป็นนักกีฬา และการใช้กีฬาและนันทนาการในการ พัฒนาจิตใจ สร้างความสามัคคีของคนในชาติ หล่อหลอมการเป็นพลเมืองดี พัฒนาคุณภาพชีวิต รวมทั้งการ พัฒนาทักษะด้านกีฬาสู่ความเป็นเลิศและกีฬาเพื่อการอาชีพในระดับนานาชาติในการสร้างชื่อเสียงและเกียรติภูมิ ของประเทศชาติเพื่อรองรับอุตสาหกรรมกีฬา

๔.๗.๑ การส่งเสริมการออกกำลังกาย และกีฬาขั้นพื้นฐานให้กลายเป็นวิถีชีวิต โดยส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน ประชาชนทั่วไป บุคคลกลุ่มพิเศษ และผู้ด้อยโอกาส มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการออกกำลังกาย การปฐมพยาบาลเบื้องต้น และการเล่นกีฬาบางชนิดที่มีความจำเป็นต่อทักษะในการดำรงชีวิต รวมทั้งการมีอิสระในการประกอบกิจกรรมนันทนาการตามความถนัดหรือความสนใจเฉพาะบุคคล และปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวิถีชีวิต เพื่อพัฒนาจิตใจ สร้างความสัมพันธ์อันดี หล่อหลอมจิตวิญญาณ และการเป็นพลเมืองดี

๔.๗.๒ การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมออกกำลังกาย กีฬาและนันทนาการ โดยเน้นการจัดกิจกรรมกีฬา สร้างโอกาสและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกีฬาอย่างต่อเนื่อง การปลูกฝังให้มีคุณธรรมของความเป็นนักกีฬา มีระเบียบ วินัย รู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย และรู้จักการขอโทษ รวมถึงการพัฒนาบุคลากรและโครงสร้างพื้นฐาน ด้านอุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬาและนันทนาการที่มีคุณภาพและมาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการและเหมาะสมกับประชาชนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย

๔.๗.๓ การส่งเสริมการกีฬาเพื่อพัฒนาสู่ระดับอาชีพ โดยมุ่งการสร้างและพัฒนาให้นักกีฬาของชาติ การเฟ้นหานักกีฬาที่มีความสามารถ สร้างพื้นที่และโอกาสในการแข่งขันแสดงศักยภาพ ด้านกีฬานันทนาการ และวิทยาศาสตร์การกีฬา การส่งเสริมการจัดกีฬาระดับนานาชาติ และสร้างแรงบันดาลใจในการต่อยอดความสำเร็จจากความเป็นเลิศสู่การประกอบอาชีพและมีเส้นทางอาชีพที่มั่นคง ควบคู่กับส่งเสริมสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมด้านการกีฬา นันทนาการ และวิทยาศาสตร์การกีฬา การจัดการความรู้ และพัฒนาระบบฐานข้อมูล เพื่อนำมาใช้ส่งเสริมและสนับสนุนกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ กีฬาเพื่อการอาชีพ และนันทนาการเชิงพาณิชย์

๔.๗.๔ การพัฒนาบุคลากรด้านการกีฬาและนันทนาการเพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมกีฬา โดยมุ่งสร้างและพัฒนาบุคลากรด้านการกีฬาและนันทนาการทั้งครูหรือผู้สอนกีฬา ผู้ตัดสินกีฬา นักวิทยาศาสตร์การกีฬา ผู้บริหารการกีฬา อาสาสมัครกีฬา ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ และมีมาตรฐาน สามารถถ่ายทอดความรู้ให้เด็ก เยาวชน ประชาชนทั่วไป บุคคลกลุ่มพิเศษ และผู้ด้อยโอกาสได้อย่างถูกต้อง และสามารถต่อยอดศักยภาพในการพัฒนาเป็นบุคลากรทางการกีฬาและนันทนาการที่มีมาตรฐานของประเทศ รวมทั้งสนับสนุนและเสริมศักยภาพรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมกีฬาและนันทนาการและการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการลงทุนและฐานการผลิตด้านอุตสาหกรรมกีฬาของภูมิภาคเอเชียควบคู่กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและนันทนาการ การสนับสนุนและส่งเสริมผลิตบุคลากรและการพัฒนานวัตกรรมที่สนับสนุนอุตสาหกรรมกีฬาและนันทนาการ ตลอดจนมีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการกีฬาและนันทนาการ และธุรกิจที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ที่ ๓

การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย
และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

รัฐมีหน้าที่ดำเนินการให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพและความสามารถของแต่ละบุคคลตามความถนัด ความต้องการและความสนใจ เพื่อให้มีอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โดยการให้การศึกษาและการเรียนรู้ที่ครอบคลุมคนทุกช่วงวัย ตั้งแต่ปฏิสนธิในครรภ์มารดาจนถึงสิ้นชีวิต การเตรียมความพร้อมพ่อแม่เมื่อตั้งครรภ์ การเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่แรกคลอดจนเข้าสู่ระบบการศึกษา การจัดการศึกษาสำหรับเด็กช่วงปฐมวัย ช่วงวัยเรียน วัยทำงาน และวัยสูงอายุ ด้วยรูปแบบการจัดการศึกษาทั้งในระบบนอกระบบ และตามอัธยาศัย ในลักษณะการศึกษาเรียนรู้และพัฒนาตนเองตลอดชีวิต

การเปลี่ยนแปลงในบริบทโลกและภูมิภาคทั้งในด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่พัฒนาแบบก้าวกระโดด สภาพภูมิอากาศ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการค้าระดับภูมิภาคและระดับโลก รูปแบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มีการบูรณาการและเชื่อมโยงเศรษฐกิจของโลกเข้าด้วยกัน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่มีอัตราการเกิดลดลง และเกิดสังคมผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ปัจจัยเหล่านี้ล้วนนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงค่านิยม วิถีชีวิต รูปแบบเศรษฐกิจและปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมไทย การศึกษาจึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมให้กับคนทุกช่วงวัยให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ให้มีการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองไทย และทักษะ คุณลักษณะ สมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนทุกช่วงวัยจึงเป็นพันธกิจสำคัญร่วมกันของรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในการกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษา มาตรฐานการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ สื่อ แหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลของผู้เรียน ในทุกระดับการศึกษา ทุกกลุ่มเป้าหมาย และทุกช่วงวัย เพื่อสร้างและพัฒนาพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถศึกษา เรียนรู้ และพัฒนา ศักยภาพของตนจนถึงขีดสูงสุดตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ เพื่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขร่วมกับผู้อื่นในสังคม และการปรับปรุงระบบการผลิตและพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาในทุกระดับและประเภทการศึกษาเพื่อให้ได้ครุที่มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการจัดการเรียนการสอน และมีจิตวิญญาณของความเป็นครู เข้าสู่ระบบการศึกษาของประเทศในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดสูงสุดของศักยภาพของแต่ละบุคคลต่อไป

๑) วัตถุประสงค์

๑.๑ เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณลักษณะ ทักษะ และสมรรถนะตรงตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ และยุทธศาสตร์ประเทศไทย ๔.๐

๑.๒ เพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย และกลุ่มผู้เรียนปกติและผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

๑.๓ เพื่อให้คนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย

๑) เด็กทุกคนมีพัฒนาการรอบด้านตามวัยอย่างมีคุณภาพ และได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ

๒) เด็กทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ มีทักษะชีวิต มีพฤติกรรมกรบิโรคที่ถูกต้องเหมาะสม มีภูมิคุ้มกัน และมีคุณธรรมจริยธรรม

๓) ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพทั้งความรู้ ทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต ทักษะการทำงาน ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสาธารณะ และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้

๔) แรงงานมีความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดงาน ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต

๕) ผู้สูงวัยได้รับการพัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถเพื่อการทำงานอย่างต่อเนื่อง อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี สามารถพึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งมีบทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้และสืบสานภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศ

๑.๔ เพื่อผลิตและพัฒนาครูผู้สอนในทุกระดับและประเภทการศึกษาให้เป็นครูที่มีคุณธรรม มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีสมรรถนะสูง สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ และเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี และยุทธศาสตร์ประเทศไทย ๔.๐

๒) เป้าหมายและตัวชี้วัด

๒.๑ ผู้เรียนมีทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองไทย และทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑

ตัวชี้วัด

๑) ร้อยละของผู้เรียนที่มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ เพิ่มขึ้น

๒) ร้อยละของผู้เรียนทุกระดับการศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมีวินัย และมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น

๒.๑ ร้อยละของจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะ และช่วยเหลือสังคมเพิ่มขึ้น

๒.๒ ร้อยละของจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีวินัย เพิ่มขึ้น

๓) ร้อยละของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าขึ้นไป ที่จัดกิจกรรมสะท้อนการสร้างวินัย จิตสาธารณะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น

๒.๒ คนทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะตามมาตรฐาน การศึกษาและมาตรฐานวิชาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตามศักยภาพ

ตัวชี้วัด

๑) ร้อยละของเด็กแรกเกิด - ๕ ปี มีพัฒนาการสมวัยเพิ่มขึ้น

๒) ครู/ผู้ดูแลเด็กมีความรู้และทักษะในการดูแลเด็กที่ถูกต้อง จัดการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างรอบด้านตามวัยเพิ่มขึ้น

๓) ร้อยละการอ่านของคนไทย (อายุตั้งแต่ ๖ ปี ขึ้นไป) เพิ่มขึ้น

๔) ร้อยละของนักเรียนที่มีคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ ขั้นพื้นฐาน (O-NET) แต่ละวิชาผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ ๕๐ ขึ้นไปเพิ่มขึ้น

๕) จำนวนผู้เรียนในสาขาเฉพาะที่ต้องใช้ความรู้ ความเชี่ยวชาญระดับสูง ในศาสตร์/สาขาต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

๖) ประชากรวัยแรงงาน (๑๕ - ๕๙ ปี) มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยเพิ่มขึ้น

๗) ร้อยละของแรงงานที่ขอเทียบโอนความรู้และประสบการณ์เพื่อยกระดับ คุณวุฒิการศึกษาเพิ่มขึ้น

๘) จำนวนผู้สูงวัยที่ได้รับบริการการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและทักษะชีวิต เพิ่มขึ้น

๙) จำนวนสาขาและวิชาชีพที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงวัยได้รับการส่งเสริมให้ทำงาน และถ่ายทอดความรู้/ประสบการณ์เพิ่มขึ้น

๒.๓ สถานศึกษาทุกระดับการศึกษาสามารถจัดกิจกรรม/กระบวนการเรียนรู้ตาม หลักสูตรได้อย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน

ตัวชี้วัด

๑) ร้อยละของศูนย์เด็กเล็ก/สถานศึกษาระดับปฐมวัยที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้คุณภาพและมาตรฐานเพิ่มขึ้น

๒) จำนวนสถานศึกษา/สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัย และสมรรถนะของเด็กที่เชื่อมโยงกับมาตรฐานคุณภาพเด็กปฐมวัยของอาเซียนเพิ่มขึ้น

๓) จำนวนสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ เพิ่มขึ้น

๔) จำนวนสถาบันการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ประเทศไทย ๔.๐ เพิ่มขึ้น

๕) จำนวนสถานศึกษา/สถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน (+๓) เพิ่มขึ้น

๖) ร้อยละของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดกระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น

๒.๔ แหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียน นวัตกรรม และสื่อการเรียนรู้ มีคุณภาพและมาตรฐาน และประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่

ตัวชี้วัด

๑) จำนวนแหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาให้สามารถจัดการศึกษา/จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น

๒) จำนวนแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน สถานประกอบการ สถาบันศาสนา มูลนิธิ สถาบัน/องค์กรต่าง ๆ ในสังคมเพิ่มขึ้น

๓) จำนวนสื่อสารมวลชนที่เผยแพร่องค์ความรู้หรือจัดรายการเพื่อการศึกษาเพิ่มขึ้น

๔) ร้อยละของชุมชนที่มีการจัดการแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น

๕) มีระบบเครือข่ายเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่ทันสมัย สนองตอบความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ

๖) จำนวนสื่อตำราเรียน และสื่อการเรียนรู้ ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพจากหน่วยงานที่รับผิดชอบเพิ่มขึ้น

๗) จำนวนสื่อตำราเรียน และสื่อการเรียนรู้ ที่ได้รับการพัฒนา โดยการมีส่วนร่วมจากภาครัฐและเอกชนเพิ่มขึ้น

๘) จำนวนรายการ/ประเภทสื่อที่ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ เผยแพร่ผ่านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล จำแนกตามระดับ/ประเภทการศึกษาเพิ่มขึ้น

๙) มีระบบคลังข้อมูลเกี่ยวกับสื่อ และนวัตกรรมการเรียนรู้ ที่มีคุณภาพมาตรฐานสามารถให้บริการคนทุกช่วงวัยและใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างหน่วยงานได้

๒.๕ ระบบและกลไกการวัด การติดตามและประเมินผลมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด

- ๑) มีระบบและกลไกการทดสอบ การวัดและประเมินความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของผู้เรียนทุกระดับการศึกษา และทุกกลุ่มเป้าหมายที่มีประสิทธิภาพ
- ๒) มีระบบติดตามประชากรวัยเรียนที่ขาดโอกาสหรือไม่ได้รับการศึกษา และผู้เรียนที่มีแนวโน้มจะออกกลางคัน
- ๓) จำนวนการเข้าใช้บริการคลังข้อสอบเพื่อการวัดผลการเรียนรู้ตามมาตรฐานหลักสูตรและมาตรฐานวิชาชีพ จำแนกตามหลักสูตรและระดับชั้นเรียนเพิ่มขึ้น
- ๔) จำนวนผู้เรียนที่ศึกษา/เรียนรู้/อบรมทั้งด้านวิชาการและด้านอาชีพตามหลักสูตรและเข้ารับการทดสอบและประเมินผลผ่านระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพิ่มขึ้น

๒.๖ ระบบการผลิตครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาได้มาตรฐานระดับสากล

ตัวชี้วัด

- ๑) มีฐานข้อมูลความต้องการใช้ครู แผนการผลิตครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาในระยะ ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๙) จำแนกตามสาขาวิชา ขนาดสถานศึกษา และจังหวัด
- ๒) สัดส่วนของการบรรจุครูที่มาจากการผลิตครูในระบบปิดเพิ่มขึ้น
- ๓) มีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่เอื้อให้ผู้สำเร็จการศึกษาจากสาขาวิชาอื่นและพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อเข้าสู่วิชาชีพครู

๒.๗ ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐาน

ตัวชี้วัด

- ๑) ร้อยละของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ/ประเภทการศึกษาได้รับการพัฒนาตามมาตรฐานวิชาชีพ และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น
- ๒) ร้อยละของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาที่ได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการและยุทธศาสตร์ของหน่วยงานเพิ่มขึ้น
- ๓) ระดับความพึงพอใจของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการพัฒนาสมรรถนะและการใช้ประโยชน์จากการพัฒนาเพิ่มขึ้น
- ๔) มีระบบการคัดเลือกบุคคลเพื่อเป็นอาจารย์ในสถาบันผลิตครู และการพัฒนาให้มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาและเทคนิคการสอน

๓) แนวทางการพัฒนา

๓.๑ ส่งเสริม สนับสนุนให้คนทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ความสามารถ และ การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเหมาะสม ตามศักยภาพในแต่ละช่วงวัย

๑) ส่งเสริมให้เด็กเล็ก (๐ - ๒ ปี) ได้รับการดูแลและพัฒนาที่สมวัย รอบด้าน อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง

๒) ปรับระบบการบริหารจัดการการดูแลและพัฒนาเด็กเล็ก (๐ - ๒ ปี) และ การศึกษาปฐมวัย (๓ - ๕ ปี) ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน

๓) พัฒนามาตรฐานการศึกษาในทุกระดับ ทุกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษา การให้บริการการศึกษาและการเรียนรู้สำหรับคนทุกช่วงวัย จำแนก ตามระดับ/ประเภทการศึกษา

๔) พัฒนาหลักสูตรและคู่มือการเตรียมความพร้อมพ่อแม่ และการเลี้ยงดูและ พัฒนาเด็กเล็กให้มีพัฒนาการตามวัย

๕) พัฒนาหลักสูตรการศึกษาระดับปฐมวัย สมรรถนะเด็กปฐมวัยที่สอดคล้องกับ มาตรฐานอาเซียนและระดับสากล เพื่อการพัฒนาคุณภาพและพัฒนารอบด้าน สมวัยของ เด็กปฐมวัย

๖) พัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และ ตามอัธยาศัย ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน เพื่อพัฒนาทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองไทย และทักษะ คุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑

๗) จัดระบบแนะแนวการศึกษา ทั้งด้านอาชีพและทักษะชีวิต เพื่อการศึกษาต่อ การทำงาน หรือการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ

๘) พัฒนาหลักสูตรการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา ด้วยการมีส่วนร่วม ในลักษณะประชารัฐ ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ให้มีคุณภาพและ มาตรฐาน เพื่อสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ มีอาชีพตามความถนัดและความสนใจ และสอดคล้องกับ การพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศ

๙) พัฒนาหลักสูตรการศึกษาและการอบรมแก่กลุ่มผู้สูงวัยในทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษานอกกระบบ และตามอัธยาศัย ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน เพื่อสร้างพลเมือง ที่มีคุณภาพชีวิต

๑๐) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑ ส่งเสริมการเรียนรู้แบบคิดวิเคราะห์ ทักษะกระบวนการ การนำหลักการไปประยุกต์ใช้ และขยายสู่ การสร้างความรู้เชิงวิจัยและการพัฒนานวัตกรรม เพื่อพัฒนาตนเองและสร้างประโยชน์ต่อสังคม

๑๑) ส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการเพื่อพัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ ในมิติคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม สังคมพหุวัฒนธรรม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ ๒๑

๑๒) เร่งสร้างความเข้มแข็งกลไกความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา สมาคมวิชาชีพ สถานประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนาและจัดทำระบบการทดสอบ วัดและประเมินผล การสะสมและเทียบโอนผลการเรียนรู้จากการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย รวมทั้งประสบการณ์จากการทำงาน

๑๓) ส่งเสริมให้แรงงานได้รับโอกาสยกระดับคุณวุฒิการศึกษาและทักษะความรู้ที่สูงขึ้น และสอดคล้องกับรอบคุณวุฒิวิชาชีพที่เป็นมาตรฐานสากล

๓.๒ ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียน และสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้มีคุณภาพมาตรฐาน และประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่

๑) พัฒนาแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนการผลิตสื่อการเรียนการสอน และสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพมาตรฐาน จำแนกตามระดับ/ประเภทการศึกษา ด้วยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม

๒) ส่งเสริมสนับสนุนการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการผลิตสื่อ ตำรา สื่อวีดิทัศน์ สื่อดิจิทัลที่มีคุณภาพมาตรฐาน และจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

๓) ส่งเสริมการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชน ผ่านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีมาตรฐานและหลากหลาย อาทิ พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ของชุมชน ฯลฯ สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เข้ารับบริการแต่ละกลุ่มเป้าหมาย และสามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึง

๔) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา และการให้ความรู้สำหรับผู้สูงวัยเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมทั้งการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพตามวัย

๕) ส่งเสริมการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงวัย และพัฒนาระบบสารสนเทศ/สื่อที่เหมาะสมที่เอื้อกับการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาสำหรับผู้สูงวัย

๖) ส่งเสริม สนับสนุนการผลิตและพัฒนาสื่อตำราเรียน สื่อความรู้ สื่อฝึกทักษะ ทั้งในลักษณะสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน สามารถเชื่อมโยงผ่านระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัย หลากหลาย และเข้าถึงได้

๗) พัฒนาระบบและกลไกการส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตและพัฒนาสื่อทุกประเภทที่มีคุณภาพและมาตรฐาน ภายใต้กลไกการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม

๘) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลและเครือข่ายสังคมรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนทุกช่วงวัย

๓.๓ สร้างเสริมและปรับเปลี่ยนค่านิยมของคนไทยให้มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์

๑) ส่งเสริมการปลูกฝัง บ่มเพาะ และกล่อมเกลาลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ (พึงพาตนเอง ซื่อสัตย์ มีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม) ของครอบครัวในการเลี้ยงดูบุตรหลาน โดยใช้กิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตประจำวัน

๒) ส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน และกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของครอบครัว กลุ่มสนใจ และชุมชน ที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความมีวินัย จิตสาธารณะ รวมทั้งบูรณาการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ดนตรี กีฬา เข้ากับกระบวนการเรียนรู้และวิถีชีวิต

๓) จัดกิจกรรมหล่อหลอมพฤติกรรมและวัฒนธรรมการทำงานที่พึงประสงค์ ให้เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของคนในสังคมไทย อาทิ การตรงต่อเวลา การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง การทำงานเป็นกลุ่มคณะ

๔) สร้างมาตรฐานผู้เรียนอาชีวศึกษาที่เรียนดี มีวินัย มีคุณธรรม และรักสันติ

๕) มุ่งสร้างพื้นฐานชีวิตหรืออุปนิสัยที่มั่นคง เข้มแข็งให้แก่ผู้เรียน อาทิ การสร้างบุคลิกและอุปนิสัยที่ดีงาม (Character Education)

๖) ส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของนักเรียน/นักศึกษาในการเผยแพร่ สืบสาน สร้างสรรค์ค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีงาม และเฝ้าระวังค่านิยมและวัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์

๗) ส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายและการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

๓.๔ พัฒนาระบบและกลไกการติดตาม การวัดและประเมินผลผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ

๑) พัฒนาระบบและกลไกการทดสอบ การวัดและประเมินความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของผู้เรียนในทุกระดับการศึกษา ทุกกลุ่มเป้าหมาย

๒) พัฒนารูปแบบและวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน วัดและประเมินได้ตรงตามวัตถุประสงค์ เป็นมาตรฐานเดียวกัน และนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ได้จริง

๓) พัฒนาระบบและการให้บริการคลังข้อสอบเพื่อการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน ครอบคลุมการวัดความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของผู้เรียน

๔) พัฒนาระบบการติดตามประชากรวัยเรียนที่ขาดโอกาสหรือไม่ได้รับการศึกษา และผู้เรียนที่มีแนวโน้มจะออกกลางคันเพื่อให้ได้รับการศึกษาอย่างน้อยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อกำหนดมาตรการป้องกัน และการช่วยเหลือผู้เรียนให้เข้ารับการศึกษา

๓.๕ พัฒนาลังข้อมูล สื่อ และนวัตกรรมการเรียนรู้ ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน

- ๑) พัฒนาลังข้อมูล สื่อ และนวัตกรรมการเรียนรู้ ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ๒) จัดระบบการให้บริการข้อมูล สื่อ และนวัตกรรมการเรียนรู้ ผ่านระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ผู้เรียนและผู้ให้บริการทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ตามวัตถุประสงค์

๓.๖ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการผลิตครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

- ๑) จัดให้มีกลไกกำหนดนโยบายและแผนการผลิตและพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อประสาน กำกับ ติดตาม ประเมินผลการผลิตและพัฒนาครู ให้ข้อเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณ และระดมทรัพยากร สนับสนุนการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมการผลิต พัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเสริมสร้างการพัฒนา ประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และยุทธศาสตร์ประเทศไทย ๔.๐
- ๒) ออกแบบระบบและรูปแบบการผลิตครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนการผลิตและพัฒนาครู ตามความต้องการใช้ครู ทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพในแต่ละระยะ โดยพัฒนาระบบการสรรหาคนดี คนเก่ง มีความศรัทธาในวิชาชีพเข้ามา เป็นครู โดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายสถาบันการผลิตครูและครูผู้สอน
- ๓) ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาสถาบันการศึกษาที่เป็นหน่วยผลิตครู พัฒนา ครูและบุคลากรทางการศึกษา และสถานศึกษาที่เป็นหน่วยปฏิบัติการสอนให้มีคุณภาพและ มาตรฐานสูงในสาขาวิชาที่สถาบันการศึกษาเชี่ยวชาญ

๓.๗ พัฒนาคุณภาพครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

- ๑) ออกแบบระบบและรูปแบบการพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทาง การศึกษา เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และยุทธศาสตร์ ประเทศไทย ๔.๐ โดยครูทุกระดับและประเภทการศึกษาได้รับการพัฒนาตามมาตรฐานวิชาชีพ เพื่อประกันคุณภาพและมาตรฐานสมรรถนะวิชาชีพครู และระบบประกันคุณภาพทางการศึกษา
- ๒) เร่งรัดพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งครูฝึกใน สถานประกอบการโดยเริ่มต้นจากครูประจำการที่สอนไม่ตรงวุฒิ ครูที่สอนคละชั้น และครูในสาขา วิชาที่ขาดแคลน
- ๓) พัฒนาระบบการพัฒนาวิชาชีพของครูในสถานศึกษาด้วยการส่งเสริมให้มี ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพหรือ Professional Learning Community (PLC) เพื่อให้ครูเกิด สักขุมการเรียนรู้ในการพัฒนาและช่วยเหลือผู้เรียนในสถานศึกษาและระหว่างสถานศึกษา รวมทั้ง

แลกเปลี่ยนประสบการณ์และสร้างสังคมครูที่เข้มแข็งในการพัฒนาตนเองและนักเรียนให้เต็มศักยภาพ

๔) พัฒนามาตรฐานสมรรถนะวิชาชีพครูอาชีพศึกษา มาตรฐานครูฝึกในสถานประกอบการ และมาตรฐานสถานประกอบการที่ทำหน้าที่ฝึกปฏิบัติ

๕) เสริมสร้าง plugged-in สำหรับครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๖) พัฒนาระบบการประเมินตามระดับคุณภาพของมาตรฐานวิชาชีพเพื่อการต่ออายุใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

๗) พัฒนาครูสู่การเป็นครูแกนนำ (Master Teacher) และครุมืออาชีพ (Professional Teacher) ที่สะท้อนทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะของวิชาชีพครู

๔) แผนงานและโครงการสำคัญ

❖ แผนงานและโครงการสำคัญเร่งด่วน (ปีงบประมาณ ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑)

๑) โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

๒) โครงการลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

๓) แผนงานส่งเสริมการจัดการศึกษาปฐมวัย

๔) โครงการพัฒนาระบบและแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนเพื่อพัฒนารูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนสำหรับโลกศตวรรษที่ ๒๑

๕) แผนงานยกระดับคุณภาพมาตรฐานวิชาชีพครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพ

❖ แผนงาน/โครงการตามเป้าหมาย ตัวชี้วัด

๑) โครงการสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและพัฒนาเด็กเล็ก

๒) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาและการให้ความรู้สำหรับคนทุกช่วงวัย

๓) โครงการส่งเสริมสนับสนุนการผลิตสื่อ ตำรา สิ่งพิมพ์ สื่อวีดิทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีคุณภาพมาตรฐาน ผ่านการรับรองมาตรฐาน

๔) โครงการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามมาตรฐานแหล่งเรียนรู้แต่ละประเภท

๕) โครงการอบรมพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตสำหรับผู้สูงวัย

๖) โครงการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยี การสร้างมูลค่าเพิ่มด้านผลผลิตและการบริการ และทักษะการเป็นผู้ประกอบการแก่ประชาชนวัยทำงานและผู้สูงวัย

- ๓) โครงการส่งเสริมการสร้างค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมสำหรับพลเมืองในศตวรรษที่ ๒๑
- ๔) โครงการจัดทำคลังข้อสอบเพื่อการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะความรู้ความสามารถ และสมรรถนะ ตามมาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานอาชีพ/วิชาชีพ
- ๕) โครงการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ สื่อ และการวัดผล ประเมินผลผ่านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล
- ๑๐) โครงการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่สังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ
- ๑๑) โครงการศึกษารูปแบบ/แนวทางการบริหารจัดการของหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับมาตรฐานหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล รวมทั้งระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้และการเทียบโอน
- ๑๒) โครงการยกระดับคุณภาพ พัฒนาระบบและรูปแบบการพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพ
- ๑๓) โครงการจัดทำฐานข้อมูลครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาทุกสังกัดทุกระดับ/ประเภทการศึกษา

**กลยุทธ์ที่ 2 เพิ่มโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับประชากรวัยเรียนทุกคน
เป้าประสงค์เชิงกลยุทธ์**

1. ประชากรวัยเรียนระดับการศึกษาภาคบังคับ ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาคจนจบการศึกษาภาคบังคับ
2. ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้รับการส่งเสริมให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาคจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เด็กพิการและเด็กด้อยโอกาส ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ
4. ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
5. เด็กกลุ่มเสี่ยงที่จะออกจากระบบการศึกษา เด็กตกหล่น และเด็กออกกลางคัน ได้รับการช่วยเหลือให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตัวชี้วัด

ที่	ตัวชี้วัด	หน่วยนับ	ค่าเป้าหมาย (ปี)					ระดับ
			2566	2567	2568	2569	2570	
1	อัตราการเข้าเรียนสุทธิระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ร้อยละ	70	70	70	70	70	สพฐ.
2	ร้อยละของเด็กออกกลางคัน เด็กตกหล่น กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา หรือได้รับการศึกษาด้วยรูปแบบที่เหมาะสม	ร้อยละ	80	85	90	93	95	สพฐ./ สพท./ รร.
3	จำนวนของผู้เรียนที่เป็นผู้พิการ ด้อยโอกาส ได้รับการศึกษาที่เหมาะสม ตามความจำเป็น และศักยภาพ	คน	ไม่น้อยกว่า 2,000,000 คน/ปี	ไม่น้อยกว่า 2,000,000 คน/ปี	ไม่น้อยกว่า 2,000,000 คน/ปี	ไม่น้อยกว่า 2,000,000 คน/ปี	ไม่น้อยกว่า 2,000,000 คน/ปี	สพฐ./ สพท./ รร.
4	จำนวนของผู้เรียนที่เป็นผู้มีความสามารถพิเศษ ได้รับการส่งเสริมศักยภาพที่เหมาะสม	คน	ไม่น้อยกว่า 20,000 คน/ปี	ไม่น้อยกว่า 20,000 คน/ปี	ไม่น้อยกว่า 20,000 คน/ปี	ไม่น้อยกว่า 20,000 คน/ปี	ไม่น้อยกว่า 20,000 คน/ปี	สพฐ./ สพท./ รร.
5	ร้อยละของสถานศึกษา มีการนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการรับและให้บริการ การศึกษา รวมถึงการส่งต่อผู้เรียนระดับปฐมวัย และ การศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างเป็นระบบ	ร้อยละ	90	93	95	98	100	สพฐ./ สพท.
6	ร้อยละของสถานศึกษา ที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย เหมาะสมกับ ผู้เรียน	ร้อยละ	70	75	80	80	80	สพฐ./ สพท.

แนวทางการพัฒนา

ที่	แนวทางการพัฒนา	หน่วยงาน ที่รับผิดชอบ
● การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน		
1	พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศของผู้เรียนระดับปฐมวัย และการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นรายบุคคล เป็นฐานข้อมูลในการบริหารจัดการศึกษา รวมทั้งบูรณาการและเชื่อมโยงฐานข้อมูลกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อดูแลและป้องกันไม่ให้ผู้เรียนออกจากระบบการศึกษา	สพฐ. (สนผ.)
2	ส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วมของสังคมอย่างต่อเนื่อง ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และระดมทรัพยากรเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	สพฐ. (สนก. สนผ. สอ.) / สพท. / รร.
3	ส่งเสริม สนับสนุนให้มีเทคโนโลยีดิจิทัล หรือนวัตกรรม ในการสร้างโอกาสทางการศึกษา ให้ผู้เรียนทุกคน ทุกพื้นที่เข้าถึงการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ	สพฐ. (สทร. สนผ.) / สพท. / รร.
4	พัฒนาระบบสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยบุคคล ครอบครัว (Home School) องค์กร ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ และสถานประกอบการในศูนย์การเรียนรู้ ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542	สพฐ. (สนผ.) / สพท.
5	พัฒนาระบบแพลตฟอร์มในการส่งต่อ ติดตาม และค้นหานักเรียน เพื่อช่วยเหลือเด็กตกหล่น เด็กออกกลางคันให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา หรือได้รับการศึกษาด้วยรูปแบบที่เหมาะสม	สพฐ. (สนผ.)
6	กำหนดแนวทาง และกระบวนการในการส่งต่อนักเรียนให้ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น หรือมีทักษะอาชีพในการดำรงชีวิต	สพฐ. (ศบ.สพฐ. สนผ.)
7	พัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา รวมทั้งกระบวนการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับการพัฒนาศักยภาพของเด็กพิการ	สพฐ. (สศศ.)
● ดูแล ส่งเสริมการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของผู้เรียน		
8	จัดการศึกษาให้ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ	สพฐ. (ศบศ. สบว. สวก.) / สพท. / รร.
9	สร้างการศึกษาทางเลือกและการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ที่หลากหลายให้กับ ผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ และกลุ่มเปราะบาง ในการเข้าถึงการศึกษา การเรียนรู้ และมีพื้นฐานการประกอบอาชีพหรือทักษะอาชีพ อย่างเท่าเทียม	สพฐ. (สทร. สนผ. สพก.จชต. สวก.) / สพท. / รร.
10	ส่งเสริมเด็กพิการและเด็กด้อยโอกาส มีโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ มีทักษะชีวิต ทักษะวิชาการ และทักษะวิชาชีพ สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นสามารถพึ่งตนเองได้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล	สพฐ. (สศศ.)
11	ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมให้มีคุณภาพ และเกิดการบูรณาการอย่างยั่งยืน	สพฐ. (สศศ.) / สพท. / รร.
12	จัดสรรงบประมาณเป็นการเฉพาะสำหรับผู้เรียน เพื่อแก้ไขปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา	สพฐ. (สนผ.)
● เพิ่มโอกาสการเข้าถึงสถานศึกษาที่มีคุณภาพทุกพื้นที่		
13	จัดสรรเงินอุดหนุนและทรัพยากรที่จำเป็น รวมถึงประสานการสนับสนุนทรัพยากร แก่สถานศึกษา ในพื้นที่ลักษณะพิเศษ พื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร และพื้นที่เกาะ เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	สพฐ. (สนก. สนผ. สมป. สพก.จชต.) / สพท.
14	พัฒนาโรงเรียนคุณภาพ และโรงเรียนที่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ (Stand Alone) ให้สามารถเพิ่มโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับประชากรวัยเรียนและผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ	สพฐ. (สนก.) / สพท. / รร.

กลยุทธ์ที่ 3 ยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

เป้าประสงค์เชิงกลยุทธ์

1. เด็กปฐมวัยในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีพัฒนาการสมวัย
2. ผู้เรียนทุกช่วงวัยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความรักในสถาบันหลักของชาติ และยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นพลเมืองที่รู้สิทธิและหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบ
3. ผู้เรียนทุกช่วงวัยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ตามมาตรฐานสอดคล้องกับศักยภาพ ให้เป็นผู้มีสมรรถนะและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21
4. ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี มีสมรรถนะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ จรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพ รวมทั้งจิตวิญญาณความเป็นครู
5. สถานศึกษาจัดการศึกษาเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
6. สถานศึกษา สามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และมีระบบการวัดและประเมินผล เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน (Assessment for Learning) ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ยืดหยุ่นตอบสนองต่อความถนัดและความสนใจของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เป็นรายบุคคล (Personalized Learning)

ตัวชี้วัด

ที่	ตัวชี้วัด	หน่วยนับ	ค่าเป้าหมายปี 2570					ระดับ
			2566	2567	2568	2569	2570	
1	ร้อยละของผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้มีสมรรถนะและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21	ร้อยละ	80	80	80	80	80	สพฐ./ สพท./ รร.
2	ร้อยละของสถานศึกษาในสังกัดที่สามารถจัดการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมพหุปัญญาของผู้เรียน โดยใช้เครื่องมือคัดกรอง/สำรวจแว่ว/วัดความสามารถความถนัดของผู้เรียน	ร้อยละ	30	35	40	50	60	สพฐ./ สพท.
3	ร้อยละของสถานศึกษาในสังกัด ที่มีหลักสูตรสถานศึกษาที่ยืดหยุ่นตอบสนองต่อความถนัดและความสนใจของผู้เรียน	ร้อยละ	60	70	80	90	100	สพฐ./ สพท.
4	ร้อยละของสถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และมีการวัดและประเมินผล เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน (Assessment for Learning) ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เป็นรายบุคคล (Personalized Learning)	ร้อยละ	50	55	60	65	70	สพฐ./ สพท.
5	ร้อยละของผู้เรียนปฐมวัยในสังกัดมีพัฒนาการสมวัยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา	ร้อยละ	80	80	80	80	80	สพฐ./ สพท./ รร.

แนวทางการพัฒนา

ที่	แนวทางการพัฒนา	หน่วยงาน ที่รับผิดชอบ
● คุณภาพผู้เรียน		
1	จัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้มีพัฒนาการสมวัย ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา	สพฐ. (สพว. สวก.) / สพท. / รร.
2	ส่งเสริมให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะการเรียนรู้ และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 อย่างครบถ้วน เป็นคนดี มีวินัย มีความรัก ในสถาบันหลักของชาติ ยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข และน้อมนำพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว สู่การปฏิบัติ	สพฐ. (ทุกสำนัก) / สพท. / รร.
3	พัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนให้ได้รับการพัฒนาหุปัญญารายบุคคล โดยมีเครื่องมือคัดกรอง/ สสำรวจแวว/วัดความสามารถ ความถนัด สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายตอบสนอง ความแตกต่างทางปัญญาของผู้เรียน โดยครูออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสอดคล้อง ตามบริบทและวัฒนธรรม คำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลตามความถนัด ความสนใจ ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ	สพฐ. (สวก.) / สพท. / รร.
4	จัดการศึกษาตามขีดความสามารถของผู้เรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความถนัดและศักยภาพ ของแต่ละบุคคล วางรากฐานการศึกษาเพื่ออาชีพให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ความต้องการ ของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ	สพฐ. (สวก.) / สพท. / รร.
5	พัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะและทักษะด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ การคิดขั้นสูง นวัตกรรมวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีดิจิทัล และภาษาต่างประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เชื่อมโยงสู่อาชีพ และการมีงานทำ มีทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ	สพฐ. (สวก.) / สพท. / รร.
6	ส่งเสริม พัฒนาทักษะด้านดิจิทัลและด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่นำไปสู่ Digital Life & Learning	สพฐ. (สทร.) / สพท. / รร.
7	ส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้ด้านเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวันและหารายได้ระหว่างเรียน	สพฐ. (สอ.) / สพท. / รร.
8	ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	สพฐ. (สนก.) / สพท. / รร.
● คุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา		
9	ส่งเสริมให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม (Co-creation) ให้กับผู้เรียนในทุกระดับชั้น	สพฐ. (ศนฐ. ศบศ. สนภ. สวก.) / สพท. / รร.
10	ส่งเสริม สนับสนุนครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง มีจรรยาบรรณ และจิตวิญญาณความเป็นครู	สพฐ. (ศบศ. สพร.) / สพท. / รร.
11	พัฒนาศักยภาพครูในด้านการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน (Assessment for Learning) ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เป็นรายบุคคล (Personalized Learning) เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการแบบ Intensive Training การอบรมแบบออนไลน์ (Online Training) การอบรมแบบเรียนรู้ด้วยตนเอง (e-learning) เป็นต้น	สพฐ. (ศนฐ. ศบศ. สทร. สทศ.) / สพท.
● หลักสูตรและอื่น ๆ		
12	พัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตร สถานศึกษาบนฐานมโนทัศน์ที่หลากหลาย เช่น Career Education , Competency Building , Creative Education	สพฐ. (สวก.) / สพท. / รร.
13	พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ	สพฐ. (สวก.) / สพท. / รร.

ที่	แนวทางการพัฒนา	หน่วยงาน ที่รับผิดชอบ
14	พัฒนาระบบคลังข้อสอบมาตรฐานในการประเมินคุณภาพผู้เรียนรอบด้าน เพื่อให้บริการแก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในรูปแบบออนไลน์	สพฐ. (สทศ.) / สพท. / รร.
15	พัฒนาและส่งเสริมนวัตกรรมการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน และสมรรถนะของผู้เรียน	สพฐ. (สนก.) / สพท. / รร.
16	พัฒนาและส่งเสริมให้มีแพลตฟอร์มการจัดการเรียนรู้อัจฉริยะ ที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อการสอนที่มีคุณภาพ และการประเมินและพัฒนาผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เป็นรายบุคคล (Personalized Learning) สำหรับผู้เรียนทุกช่วงวัย	สพฐ. (สพร.)
17	บูรณาการการศึกษาเพื่อการศึกษาต่อด้านอาชีพและการประกอบอาชีพ หรือการมีงานทำตามความต้องการและความถนัดของผู้เรียน	สพฐ. (สวก.) / สพท. / รร.
18	สนับสนุนการปรับปรุงหลักสูตรและการพัฒนาครู สายสามัญ ปฐมวัย การศึกษาพิเศษ การศึกษาตามอัธยาศัย ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ สนับสนุนการพัฒนาระบบและกระบวนการบริหารจัดการกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และระบบการนิเทศการศึกษา และการสอนงานของครูพี่เลี้ยงในสถานศึกษา	สพฐ. (สพร.) / สพท. / รร.
19	ส่งเสริมสนับสนุนศูนย์พัฒนาศักยภาพบุคคลเพื่อความเป็นเลิศ (HCEC) เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน	สพฐ. (ศบศ.) / สพท. / รร.
20	พัฒนาศึกษานิเทศก์ รูปแบบ วิธีการนิเทศที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21	สพฐ. (ศนฐ.) / ศบศ. สนับสนุน
21	พัฒนาศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารสถานศึกษาให้มีสมรรถนะในการนิเทศการศึกษา และการพัฒนางานวิชาการ ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และสอดคล้องกับลักษณะงาน และวิธีการพัฒนางานตามมาตรฐานตำแหน่ง	สพฐ. (ศนฐ.) / ศบศ. สนับสนุน

กลยุทธ์ที่ 4 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา

เป้าประสงค์เชิงกลยุทธ์

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษามีการนำระบบข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการและการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ
2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐาน
3. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษามีระบบการจัดสรรทรัพยากร โดยเฉพาะอัตรากำลังและงบประมาณ ที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับบริบท
4. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษามีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับบริบท
5. สถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สถานศึกษาในพื้นที่ลักษณะพิเศษ และโรงเรียนคุณภาพได้รับการพัฒนาประสิทธิภาพ ที่เหมาะสมกับบริบท

ตัวชี้วัด

ที่	ตัวชี้วัด	หน่วยนับ	ค่าเป้าหมาย (ปี)					ระดับ
			2566	2567	2568	2569	2570	
1	ร้อยละของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ที่ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับ ชุมชน/หน่วยงาน/องค์กร/บุคคลภายนอก ในการบริหารจัดการ และการให้บริการการศึกษา	ร้อยละ	80	85	90	95	100	สพฐ./ สพท.
2	ร้อยละของหน่วยงานในสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการพัฒนา การบริหารจัดการ และการให้บริการการศึกษา ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล	ร้อยละ	80	85	90	95	100	สพฐ./ สพท.
3	ร้อยละของสถานศึกษาที่มีผลการประกันคุณภาพ ภายในระดับดีเลิศขึ้นไป	ร้อยละ	76	77	78	79	80	สพฐ./ สพท.
4	ร้อยละของโรงเรียนคุณภาพที่มีการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรร่วมกันได้สำเร็จ ตามเป้าหมาย	ร้อยละ	80	85	90	95	100	สพฐ./ สพท.

แนวทางการพัฒนา

ที่	แนวทางการพัฒนา	หน่วยงาน ที่รับผิดชอบ
	<ul style="list-style-type: none"> • สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษามีการนำระบบข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการและการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ 	
1	พัฒนาระบบสารสนเทศในหน่วยงานทุกระดับให้มีระบบข้อมูลจัดการและรายงาน (ปพ. Online/ ระบบรายงานผลต่อ พระราชบัญญัติอำนาจความสะดวก/พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล/ ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการของสถานศึกษา/ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา/ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (นักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา สถานศึกษา (อาคาร ครูภัณฑ์)/ด้านบุคลากร) และการให้บริการอื่น ๆ)	สพฐ. (สทร. สทศ. สน. สนม. สพร.) / สพท. / รร.

ที่	แนวทางการพัฒนา	หน่วยงาน ที่รับผิดชอบ
2	พัฒนาระบบพื้นฐานทางเทคโนโลยีให้ครอบคลุมทั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (การให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีพื้นฐาน พัฒนาบุคลากรให้มีทักษะพื้นฐานด้านเทคโนโลยี การใช้โครงข่ายอินเทอร์เน็ต การใช้อุปกรณ์ด้าน ICT และการพัฒนา Software) อย่างคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพสูงสุด	สพฐ. (สทร. สนม.)
3	สร้าง พัฒนาและส่งเสริมการใช้ระบบบริหารด้านการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ดีสำหรับ สถานศึกษาให้เป็นระบบเดียวเพื่อลดภาระงานครู ลดความซ้ำซ้อนของระบบงานและการจัดเก็บข้อมูล	สพฐ. (สทร. สนม.) / สพท. / รร.
4	จัดหาอุปกรณ์ เทคโนโลยีที่เหมาะสมในทุกระดับและเพียงพอต่อความต้องการของการดำเนินงาน สนับสนุนงบประมาณด้านเทคโนโลยีแก่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน/ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา/สถานศึกษาให้ครบถ้วนโดยวิธีการสนับสนุนจากส่วนราชการ และภาคีเครือข่าย เพื่อรองรับการทำงาน และการจัดการเรียนการสอน	สพฐ. (สทร.)
5	ปรับปรุงระเบียบ กฎหมาย แนวปฏิบัติให้สอดคล้องกับการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล	สพฐ. (สทร. สนม.)
<p>● สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา มีระบบการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐาน</p>		
6	จัดสรรงบประมาณที่สอดคล้องกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการศึกษาที่เกิดขึ้น โดยจัดสรรงบประมาณในรูปแบบวงเงินรวม (Block Grant)	สพฐ. (สนม.)
7	ปรับเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัวผู้เรียนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน	สพฐ. (สนม. สวก.)
8	ปรับจำนวนเงินขั้นต้นและจัดสรรให้แก่สถานศึกษาเพื่อการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน	สพฐ. (สนม.)
<p>● สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษามีการบริหารงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับบริบท</p>		
9	ปรับโครงสร้างองค์กรให้ยืดหยุ่นทันสมัยรองรับการเปลี่ยนแปลง	สพฐ. (กพร.)
10	ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ วิธีการให้มีการกระจายอำนาจการบริหารงานบุคคล	สพฐ. (สน. สพร.)
11	จัดกรอบอัตรากำลังที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานในสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งข้าราชการพลเรือนสามัญ/ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และสายสนับสนุน เช่น พนักงานราชการ ลูกจ้างประจำ ลูกจ้างรายปี (ครูอัตราจ้าง นักการภารโรง ชูการโรงเรียน พี่เลี้ยงเด็กพิการ) และอื่น ๆ	สพฐ. (สพร.)
12	เสริมสร้างขวัญกำลังใจในความก้าวหน้าทางวิชาชีพ และการยกย่องเชิดชูเกียรติบุคลากร	สพฐ. (สพร.) / สพท. / รร.
13	พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ด้านเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับ Digital Literacy และสมรรถนะครูในทุกด้าน	สพฐ. (ศบศ. สทร. สพร.)
14	พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณธรรม จริยธรรมและการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล	สพฐ. (สนก. สพร.) / สพท.
<p>● สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษามีการพัฒนา ระบบการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วม ที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับบริบท</p>		
15	ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาทั้งในและนอกสังกัด เพื่อบูรณาการการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้พื้นที่ เป็นฐานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุน	สพฐ. (ศคส. สนม. สอ.) / สพท. / รร.
16	ส่งเสริมทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สนับสนุนทรัพยากร (มาตรการทางภาษี บุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวก)	สพฐ. (ศคส. สนก. สพร. สอ.) / สพท. / รร.
17	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การบริหารจัดการศึกษาจากภาคส่วนต่าง ๆ	สพฐ. (สตผ.) / สพท. / รร.

ที่	แนวทางการพัฒนา	หน่วยงาน ที่รับผิดชอบ
18	บูรณาการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานในการจัดการศึกษา (Open Data/Data Catalog) ทั้งในและนอกสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	สพฐ. (สทร. สนผ.)
● สถานศึกษาในพื้นที่ลักษณะพิเศษ ได้รับการพัฒนาประสิทธิภาพ ที่เหมาะสมกับบริบท		
19	ส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาในพื้นที่ลักษณะพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาการจัดการศึกษา ที่เหมาะสมตามบริบทของพื้นที่	สพฐ. (สนผ. สบม. สพก.จชต. สมป.) / สพท. ในพื้นที่
20	บูรณาการการบริหารจัดการทุกภาคส่วนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาอย่างต่อเนื่องในการจัดการศึกษา	สพฐ. (ทุกสำนัก) / สพท. / รร.
21	ขยายผลนวัตกรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการศึกษาจากพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสู่พื้นที่อื่น ๆ	สพฐ. (สนก. สบม.)
● สถานศึกษาอื่น ๆ		
22	พัฒนาสถานศึกษาในสังกัดให้มีคุณภาพ ยั่งยืน สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ โดยเฉพาะ โรงเรียนคุณภาพประถมศึกษา และมัธยมศึกษา โรงเรียนที่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ (Stand Alone) สถานศึกษาตามโครงการพระราชดำริ	สพฐ. (สทศ. สนก.) / สพท. / รร.

พระบรมราโชบายเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ทรงมีพระบรมราโชบายเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน ดังนี้

1. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีความรู้ความเข้าใจที่มีต่อชาติบ้านเมือง ยึดมั่นในศาสนา มั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์ และมีความเอื้ออาทรต่อครอบครัวและชุมชนของตน
2. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม รู้จักแยกแยะสิ่งที่ดี-ชอบ/ชั่ว-ดี ปฏิบัติแต่สิ่งที่ชอบที่ดีงาม ปฏิเสธสิ่งที่ ผิดสิ่งที่ชั่ว และช่วยกัน สร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง
3. มีงานทำ - มีอาชีพ การเลี้ยงดูลูกหลานในครอบครัว หรือการฝึกฝนอบรมในสถานศึกษาต้องมุ่งให้เด็กและเยาวชน รักงาน สู้งาน ทำจนงานสำเร็จ การฝึกฝนอบรมทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตรต้องมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียน ทำงานเป็น และมีความภูมิใจในที่สุด และต้องสนับสนุนผู้สำเร็จหลักสูตรมีอาชีพ มีงานทำ จนสามารถเลี้ยงตัวเอง และครอบครัว
4. เป็นพลเมืองดี การเป็นพลเมืองดี เป็นหน้าที่ของทุกคน ครอบครัว สถานศึกษาและสถานประกอบการ ต้องส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี การเป็นพลเมืองดี คือ “เห็นอะไรที่จะทำเพื่อบ้านเมืองได้ ก็ต้องทำ” เช่น งานอาสาสมัคร งานบำเพ็ญประโยชน์ งานสาธารณกุศลให้ทำด้วยความมีน้ำใจ และความเอื้ออาทร

นโยบาย จุดเน้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่

ข้อ	ประเด็น	สอดคล้องกับนโยบาย
1. สถานศึกษาน้อมนำพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของในหลวงรัชกาลที่ 10 และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อขับเคลื่อนในสถานศึกษา พัฒนาผู้เรียนให้เติบโตตามจุดหมายด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสร้างความสมดุลที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	1. น้อมนำพระบรมราโชบายด้านการศึกษามาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้	-รัฐบาล ประเด็น 2 -ศธ. ด้าน 2 ประเด็น 5,7 ด้าน 7 ประเด็น 3
	2. ขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา	-ศธ. ด้าน 2 ประเด็น 7
	3. ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	-ศธ. ด้าน 1 ประเด็น 2 ด้าน 2 ประเด็น 5
	4. ส่งเสริม สนับสนุนการสร้างจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม	-ศธ. ด้าน 1 ประเด็น 3
2. ผู้เรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาและสถานศึกษาความปลอดภัยจากภัยพิบัติ และภัยคุกคามทุกรูปแบบ สามารถปรับตัวต่อโรคอุบัติใหม่ มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสุขภาวะที่ดี	เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยคุกคามในทุกรูปแบบ เช่น ภัยจากความรุนแรง ภัยจากอุบัติเหตุภัยจากการละเมิดสิทธิ์ และภัยจากสุขภาพทางกายและจิต	-ศธ. ด้าน 1 ประเด็น 1, 2, 4 -เร่งด่วน ด้าน 2 ประเด็น 1 ด้าน 3 ประเด็น 1-4 -สพฐ. ด้าน 1 ประเด็น 1-4
3. ผู้เรียนมีสมรรถนะและทักษะการอ่าน การเขียน (อ่านคล่อง เขียนคล่อง คิดเลขเป็น) เป็นผู้ที่มีความรู้คุณธรรม จริยธรรม และทักษะในศตวรรษที่ 21	1. ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และสมรรถนะขั้นพื้นฐาน	-ศธ. ด้าน 2 ประเด็น 1 -สพฐ. ด้าน 3 ประเด็น 1, 2, 4
	2. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ตามช่วงวัย	-น.ศธ. ด้าน 2 ประเด็น 1
	3. ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับผู้เรียน	-น.ศธ. ด้าน 1 ประเด็น 2 ด้าน 2 ประเด็น 5
	4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	-น.รบ. ประเด็น 1-2 -น.ศธ. ด้าน 2 ประเด็น 3, 4, 8, 9 -น.เร่งด่วน ด้าน 2 ประเด็น 5 -น.สพฐ. ด้าน 3 ประเด็น 2, 3 -น.ศธ. ด้าน 2 ประเด็น -น.เร่งด่วน ด้าน 2 ประเด็น 5

ข้อ	ประเด็น	สอดคล้องกับนโยบาย
4. พัฒนาการของผู้เรียนด้านทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นหนึ่งภาษา)	- ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการใช้ภาษา ต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นหนึ่งภาษา)	-น.รบ. ประเด็น 1
5. ส่งเสริม สนับสนุนให้โรงเรียนบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ และวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (best practice) 1 โรงเรียน 1 นวัตกรรมการเรียนการสอนหรือ 1 โครงการ	1. โรงเรียนมีนวัตกรรมการบริหารสถานศึกษา (best practice) 2. โรงเรียนมี 1 โรงเรียน 1 นวัตกรรมการเรียนการสอน หรือ 1 โครงการ	-น.ศธ. ด้าน 3 ประเด็น 2 -น.สพฐ. ด้าน 4 ประเด็น 1, 2, 3, 5
6. ส่งเสริม และ พัฒนา ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษสู่ความเป็นเลิศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน	ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศในด้านต่างๆ	-น.ศธ. ด้าน 2 ประเด็น 2-3
7. พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่อยู่ในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ป้องกันการออกกลางคันจากระบบและให้ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน	มีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	-น.ศธ. ด้าน 3 ประเด็น 1-4 -น.เร่งด่วน ด้าน 1 -น.เร่งด่วน ด้าน 2 ประเด็น 8 -น.สพฐ. ด้าน 2 ประเด็น 1-5 -น.สพฐ. ด้าน 4 ประเด็น 2
8. ส่งเสริมการจัดการศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่เน้นพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียน สร้างอาชีพและรายได้ที่เหมาะสม (1 โรงเรียน 1 ทักษะอาชีพ)	1. โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาได้พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะอาชีพ 2. ผู้เรียนสามารถสร้างอาชีพและมีรายได้ที่เหมาะสม 3. โรงเรียนมีการดำเนินการ 1 โรงเรียน 1 ทักษะอาชีพ	-น.ศธ. ด้าน 4 ประเด็น 3, 7
9. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นครูยุคใหม่ มีทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ได้ดี มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องรวมทั้งมีจิตวิญญาณความเป็นครู	ส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา สามารถพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	-น.ศธ. ด้าน 5 ประเด็น 1-5 -น.ศธ. ด้าน 6 ประเด็น 4 -น.เร่งด่วน ด้าน 2 ประเด็น 4 -น.เร่งด่วน ด้าน 4 ประเด็น 2 -น.สพฐ. ด้าน 3 ประเด็น 5 -น.สพฐ. ด้าน 4 ประเด็น 5

ประวัติมนิราห์

กาลครั้งนั้น ยังมีพระยาเมืองพัทลุง กับพระมเหสี ได้ครองคู่กันมาหลายปี แต่ก็หาได้มีบุตรไว้สืบสกุลสักคน ทั้งพระสามี และมเหสี ได้ตกลงกันจตุรุษเขียน บณบานศาลกล่าว แต่เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ขอให้ช่วยประทานบุตร ให้สักคน จะเป็นหญิงก็ได้ ชายก็ได้ ไว้เป็นทายาทสืบสกุลต่อไป

อยู่มาวันหนึ่งพระมเหสี บอกพระสามีว่ากำลังทรงมีพระครรภ์ พระสามีได้ฟัง ก็ดีพระทัยมาก ต่อมาเมื่อครบ กำหนดประสูติก็ได้ประสูติพระธิดา จึงได้ตั้งชื่อว่า ศรีมาลา เจริญวัยมาได้ประมาณ ๕ - ๖ เดือน ก็เริ่มรำ ทำมือ พลิกไปพลิกมา นางสนมที่เลี้ยง ก็เลยร้องเพลง หน่อย ๆ ๆ จนเคยชิน ตั้งแต่เล็กจนโตรำมาตลอด ถ้าหากวันใด ไม่ได้รำ ขำว่น้ำจะไม่ยอมเสกษณพระบิดาก็ร้อนใจ และละอายต่อไพร่ฟ้า ประชาชน ที่พระธิดาโตแล้วยังรำอยู่ช่นนั้น ไม่รู้จะทำอะไร ส่วนประชาชนก็พากันติฉินนินทาไม่ขาดหู เลยตัดสินใจให้ทหารนำไปลอยแพในทะเลแม่ศรีมาลาต้องทน ทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส จนสลบนอนแน่นิ่งอยู่บนแพนั้น แพถูกคลื่นลมพัดพาไปตามกระแสน้ำตามยถากรรม จนกระทั่งไปติดอยู่กับโขดหิน ใกล้กับเกาะสีชัง

พ่อขุนศรีธธา ซึ่งต้องคดีการเมืองถูกนำไปกักไว้บนเกาะสีชัง พร้อมพวกพระยาต่างๆ ที่ต้องคดีเดียวกัน ถูกนำมากักขังรวมกัน เป็นนักโทษการเมือง บนเกาะแห่งนี้ ในวันนั้น พ่อขุนศรีธธา ได้ลงไปตักน้ำ เพื่อจะชำระร่างกาย บังเอิญมองไปในทะเลเห็นแพลำหนึ่งลอยมาติดอยู่ ที่โขดหินใกล้เกาะ และมีคนๆ หนึ่งนอนอยู่บนแพ พอจะแลเห็น ได้ถนัด ตนเองจะลงไปช่วยก็ไม่ได้เพราะน้ำบริเวณนั้นลึกมาก จึงไปบอกกับพระยาโถม่น้ำ ซึ่งเป็นผู้มิวิชาอาคม เดินบน น้ำได้ ให้ไปช่วย พระยาโถม่น้ำรับปากแล้ว ได้ลงมาดู เห็นเป็นดังที่ขุนศรีธธาพูดจริง จึงตัดสินใจเดินไปบนน้ำ ลากแพ เข้าหาฝั่งได้ แต่จะอย่างไร ผู้หญิงที่นอนอยู่ในแพยังสลบไสลไม่ได้สติ จึงได้เรียกบรรดาพวกพระยาทั้งหมด ให้มา ดูเผื่อจะมีผู้ใดมีปัญญาช่วยเหลือได้ ขณะนั้น พระยาลุยไฟซึ่งร่วมอยู่ในกลุ่มนั้นด้วย คิดว่าผู้หญิงคนนี้ คงไม่เป็น อะไรมาก คงเนื่องจากความหนาวเย็นนั่นเอง ที่ทำให้เธอไม่ได้สติ เมื่อคิดได้ดังนั้นจึงสั่งให้พวกพระยาทั้งหลาย ช่วยกันหาไม้พินมาก่อไฟสักกองใหญ่ แล้วพระยาลุยไฟก็อุ้มเอาร่างผู้หญิงคนนั้น เดินเข้าไปในกองไฟ ความหนาวที่ เกาะกุ่มนางอยู่เมื่อถูกความร้อนจากกองไฟ ก็เริ่มผ่อนคลายและรู้สึกตัวในเวลาต่อมา เมื่อเห็นว่าเธอปลอดภัยแล้ว จึงนำนางขึ้นไปยังที่พัก และให้ข้าวปลาอาหารแกนาง จนมีเรี่ยวแรงปกติขึ้น เมื่อมีเรี่ยวแรงดีแล้แม่ศรีมาลา ก็เริ่มรำอีก ทำให้พวกพระยาทั้งหลายพากันแปลกใจ พากันถามไถ่ไต่เรื่อง แม่ศรีมาลาจึงเล่าความเป็นมาทั้งหมดให้พวกพระยา ฟังพวกพระยาทั้งหมดต่างก็คิดกันว่า จะทำอย่างไรต่อไปดี พระยาคนหนึ่ง จึงเสนอให้พ่อขุนศรีธธา นำแม่ศรีมาลา ไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ส่วนเรื่องการร้ายรำของเธอ จะมอบให้พระยาเทพสิงหฺร ไปประชุมพระยาให้ช่วยกัน จัดการ ในเครื่องดนตรี และพระยาเทพสิงหฺร เป็นหัวหน้าคณะ

เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามที่ตกลงกันแล้ว ก็ยังมีเหลืออีกอย่าง คือชื่อคนนี้ทุกคนช่วยกันคิดว่า จะตั้งชื่อคนนะ ว่าจะอย่างไร แม่ศรีมาลาได้ยินดังนั้นก็คิดขึ้นมาได้ว่า ตอนที่ลอยอยู่ในทะเล เธอได้ระลึกถึงชาติก่อนจึงไปเล่าพระยาทั้งหลายว่า ชื่อคนสมควรจะใช้ชื่อว่า "คนมะนิราห์" เพราะเมื่อชาติก่อนหนุเคยเกิดเป็นมนุษย์ครั้งนั้นหนุชื่อ มนิราห์ทุกคนพูดว่า จำชาติเกิดปางก่อนได้ด้วยหรือ แม่ศรีมาลาตอบว่า จำได้ทุกชาติ หนุเกิดมา ทั้งหมด ๑๒ ชาติ รวมทั้งชาติปัจจุบันด้วย เหล่าพระยาจึงว่าถ้าอย่างนั้นหนุช่วยเล่าเรื่องราวแต่ละชาติให้พวกเราฟังแม่ศรีมาลารับคำ แล้วก็เริ่มเล่าเรื่องแต่ละชาติ ปางก่อนให้ฟัง ชาติเกิดทั้ง ๑๒ ชาติ มีดังนี้

- ชาติที่ ๑ เกิดเป็นผู้หญิง ชื่อ มโนราห์
 ชาติที่ ๒ เกิดเป็นผู้หญิง ชื่อ เมรี
 ชาติที่ ๓ เกิดเป็นผู้หญิง ชื่อ ทิพย์เกสร
 ชาติที่ ๔ เกิดเป็นผู้หญิง ชื่อ อัมพันธุ์
 ชาติที่ ๕ เกิดเป็นผู้หญิง ชื่อ รจนา
 ชาติที่ ๖ เกิดเป็นผู้ชาย ชื่อ จันทรโครพ
 ชาติที่ ๗ เกิดเป็นผู้หญิง ชื่อ โมรา
 ชาติที่ ๘ เกิดเป็นผู้หญิง ชื่อ เกตุบุผา
 ชาติที่ ๙ เกิดเป็นผู้ชาย ชื่อ สังข์ศิลป์ชัย
 ชาติที่ ๑๐ เกิดเป็นผู้หญิง ชื่อ ยอพระกลืน
 ชาติที่ ๑๑ เกิดเป็นผู้ชาย ชื่อ ไกรทอง
 ชาติที่ ๑๒ เกิดเป็นผู้หญิง ชื่อ ศรีมาลา

ฉะนั้น การตั้งชื่อคณะ ขอดตั้งชื่อตามชื่อชาติที่หนึ่ง เพราะเป็นนักฟ้อนรำ หนูเป็นพวกกินเครื่องมนุษย์ครึ่งสัตว์ จึงขอดตั้งชื่อคณะว่า "มโนราห์" พวกพระยาได้ฟังดังนั้น จึงตอบตกลง จึงได้ชื่อว่า มโนราห์ มาจนทุกวันนี้

ในฐานะพระยาเทพสิงหรบเห็นหน้าคณะและได้ตั้งคณะมโนราห์ขึ้น มโนราห์โรงนี้ จึงเรียกกันว่ามโนราห์เทพสิงหรบ กาลเวลาผ่านไปพอสมควร คณะมโนราห์เทพสิงหรบ ได้แสดงไปเรื่อยๆ จนข่าวลือไปทั่วสารทิศ จนทราบไปถึงพระยาพัทลุง พระบิดา ซึ่งรู้เพียงว่า มโนราห์เทพสิงหรบแสดงดีมาก จึงรับสั่งให้ทหารไปรับมาแสดงในพระราชวัง มโนราห์ก็มาแสดงตามคำเรียกร้อง พระยาเมืองพัทลุง ได้ทอดพระเนตรการแสดง ก็ทรงชื่นชมพอพระทัย

พอถึงฉากแม่ศรีมาลาออกมารำ เจ้าเมืองก็จำไม่ได้ว่าเป็น แม่ศรีมาลา เพราะแต่งกายในชุดมโนราห์ผิดแปลกไป มีรูปทรงน่ารักน่าเอ็นดูพร้อมทั้งมีเสน่ห์เย้ายวนใจ เมื่อแม่ศรีมาลาอยู่บนเตียงตั้ง(ที่นั่งไม่มีพนัก) สำหรับมโนราห์ซึ่งเมืองก็ลูกจากที่ประทับ เดินเข้าไปในโรงมโนราห์ ด้วยความเสนาหา แล้วได้จูมมือแม่ศรีมาลา พาไปยังตำหนัก และเข้าไปในห้องทรง ให้แม่ศรีมาลา เปลี่ยนเครื่องทรงชุดมโนราห์ออก แล้วร่วมสมสู่กับนาง แม่ศรีมาลาเห็นผิดก็เลยบอกความจริงว่า พระบิดาเจ้าหม่อมฉัน เป็นลูกของท่านนี่ ลูกที่ท่านลอยแพไป หม่อมฉันยังไม่ตาย แพ้ไปติดอยู่ที่เกาะสี่ซึ่งพวกพระยาทั้งหลายเขาเลี้ยงหม่อมฉันไว้ แล้วได้ตั้งคณะมโนราห์ขึ้น

เมื่อได้ฟังดังนั้น ก็ทรงโกรธมาก จึงรับสั่งให้นำแม่ศรีมาลาไปถ่วงน้ำ คณะมโนราห์ทั้งหมดก็ให้ทหารควบคุมตัวไว้ไม่ให้ออกนอกวิสัยส่วนแม่ศรีมาลา เมื่อทหารกำลังนำตัวเดินลงมาจากพระตำหนัก นางได้ขอร้องให้ทหารนำตัวไปพบคณะมโนราห์ และได้กล่าวอำลาครั้งสุดท้ายด้วยอาหารจึงทำตามความประสงค์ตัวแม่ศรีมาลาไปพบคณะมโนราห์ทุกคืนเมื่อรู้เรื่องราวก็พากันเศร้าโศกเสียใจตามๆ กัน

แม่ศรีมาลา พูดกับคณะมโนราห์ว่า หนูหมดบุญที่จะเป็นมนุษย์แล้ว เพราะเกิดมาครบสิบสองชาติแล้ว ท่านทั้งหลายไม่ต้องเศร้าโศกเสียใจ เมื่อท่านคิดถึงหนู ขอให้จัดโรงมโนราห์ขึ้น แล้วให้รำสิบสองท่า ให้ครบสิบสองบท และเล่นสิบสองเรื่อง ตามชาติเกิดของหนู แล้วท่านจะได้สมหวัง หนูจะมากินกับมโนราห์ท่านนั้น สรุพบว่า แม่ศรีมาลาตาย เพราะถูกถ่วงน้ำ (ตายในน้ำ)

ประวัติโนราห์ ที่เล่ามานี้ นายสายได้รับถ่ายทอดมาจาก อาจารย์เจิม ผู้สอนรำโนราห์ให้ ท่านบอกว่าจำมาได้เพียงแค่นี้ จะมีท่านเฒ่าประวัติ มากกว่านี้ ท่านก็มีอาจทราบได้ จึงเล่าสู่กันฟัง

องค์ประกอบหลักของการแสดง

๑. การรำ โนราแต่ละตัวต้องรำอวดความชำนาญและความสามารถเฉพาะตน โดยการรำผสมท่าต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างต่อเนื่องกลมกลืน แต่ละท่ามีความถูกต้องตามแบบฉบับ มีความคล่องแคล่วชำนาญที่จะเปลี่ยนลีลาให้เข้ากับจังหวะดนตรี และต้องรำให้สวยงามอ่อนช้อยหรือกระฉับกระเฉงเหมาะแก่กรณี บางคนอาจอวดความสามารถในเชิงรำเฉพาะด้าน เช่น การเล่นแขน การทำให้ตัวอ่อน การรำท่าพลิกแพลง เป็นต้น
๒. การร้อง โนราแต่ละตัวจะต้องอวดลีลาการร้องขับบทกลอนในลักษณะต่างๆ เช่น เสียงไพเราะดังชัดเจน จังหวะการร้องขับถูกต้องเร้าใจ มีปฏิภาณในการคิดกลอนรวดเร็ว ได้เนื้อหาดี สัมผัสดี มีความสามารถในการร้องโต้ตอบ แก่คำอย่างฉับพลันและคมคาย เป็นต้น
๓. การทำบท เป็นการอวดความสามารถในการตีความหมายของบทร้องเป็นทำรำ ให้คำร้องและท่ารำสัมพันธ์กันต้องดีทำให้พิสดารหลากหลายและครบถ้วน ตามคำร้องทุกถ้อยคำต้องขับบทร้องและตีทำรำให้ประสมกลมกลืนกับจังหวะและลีลาของดนตรีอย่างเหมาะสมยิ่ง การทำบทจึงเป็นศิลปะสุดยอดของโนรา
๔. การรำเฉพาะอย่าง นอกจากโนราแต่ละคนจะต้องมีความสามารถในการรำ การร้อง และการทำบท ดังกล่าวแล้วยังต้องฝึกการรำเฉพาะอย่างให้เกิดความชำนาญเป็นพิเศษด้วยซึ่งการรำเฉพาะอย่างนี้ อาจใช้แสดงเฉพาะโอกาส เช่น รำในพิธีไหว้ครู หรือพิธีแต่งงานพอกผูกผ้าใหญ่ บางอย่างใช้รำเฉพาะเมื่อมีการประชัน บางอย่างใช้ในโอกาสรำลงครูหรือโรงครู หรือรำแก้บน เป็นต้น การรำเฉพาะอย่าง มีดังนี้
 ๑. รำบทครูสอน ๖. รำขอเทริด
 ๒. รำบทปฐม ๗. รำเขียนพรายและเหยียบลูกนาว(เหยียบมะนาว)
 ๓. รำเพลงทับเพลงโทน ๘. รำแทงเข้
 ๔. รำเพลงปี่ ๙. รำคล้องหงส์
 ๕. รำเพลงโค ๑๐. รำทลีสองหรือรำลีสองบท
๕. การเล่นเป็นเรื่อง โดยปกติโนราไม่เน้นการเล่นเป็นเรื่อง แต่ถ้ามีเวลาแสดงมากพอหลังจากการอวดการรำ การร้องและการทำบทแล้ว อาจแถมการเล่นเป็นเรื่องให้ดู เพื่อความสนุกสนาน โดยเลือกเรื่องที่รู้ดีกันแล้ว บางตอนมาแสดงเลือกเอาแต่ตอนที่ต้องใช้ตัวแสดงน้อย ๆ (๒-๓ คน) ไม่เน้นที่การแต่งตัวตามเรื่อง มักแต่งตามที่แต่งรำอยู่แล้ว แล้วสมมติเอาว่าใครเป็นใคร แต่จะเน้นการตลกและการขับบทกลอนแบบโนราให้ได้ เนื้อหาตามท้องเรื่อง

โนราลงแข่ง (ประชันโรง)

การแข่งขันโนรา หรือ มโนราประชันโรง เพื่อจะพิสูจน์ว่าใครเล่นหรือรำดีกว่า มีศิลปะในการรำเป็นอย่างไร การว่ามูตโต (กลอนสด) ดีกว่ากัน ถ้าโรงไหนดีกว่าโรงนั้นก็จะมีคนดูมาก และเป็นผู้ชนะ การแข่งขันโนรานี้มีพิธีที่คณะโนราต้องทำมาก กลางคืนก่อนแข่งมีการไหว้ครูเชิญครู แล้วเอาเทริดผูกไว้ที่เพดานโรง เอาหมาก ๓ คำ และจุดเทียนตามเอาไว้ จากนั้นหมอก็ทำพิธีปิดตู (ประตู) กั้นตู (ประตู) โดยชักสายสิญจน์กันไว้ หมอและคณะจะไม่นอน

กันทั้งคืน หมอทำพิธีประพรมน้ำมันตีไปเรื่อย (หมอประจำโรงต้องจ้างเป็นพิเศษไปกับคณะ สมัยก่อนเมื่อมีการแข่งครั้งหนึ่งหมอจะได้รับค่าจ้าง ๑ เหรียญ หรือ ๕๐ เปี้ย)

การเอาเทริดผูกไว้ที่เพดานเพื่อที่จะเสี่ยงทายเอาเคล็ด คือ ให้หันเทริดเวียน ๓ ที แล้วคอยดูว่าเมื่อหยุดเทริดจะหันหน้าไปทางไหน ถ้าเทรอดหันหน้าไปทางคู่แข่งมีหมายความว่ารุ่งเช้าจะแข่งชนะ ถ้าเทริดหันไปทางอื่นหมายความว่าแพ้ เมื่อถึงเวลาแข่งก็มีการรำอย่างธรรมดา คือ ออกนางรำทุกคน ประมาณ ๔-๕ คน แล้วก็ถึงตัวมโนราใหญ่ (นายโรง) นายโรงจะออกมารำ แต่ยังไม่สวมเทริดแล้วหมอก็จะนำหน้าลงมาจากรองเพื่อทำพิธีเวียนโรงเป็นทักษิณาวัด ๓ รอบ (ขณะเวียนโรงดนตรีเชิด) หมอถือน้ำมันตีนำหน้า มโนราใหญ่เดินตามหลัง การเวียนโรงทำเพื่อโปรดสัตว์ ผ่แม่เมตตา มีเมตตา กรุณา มูทิตา อุเบกขา สพเพ สตตา กรุณา อุเบกขา มูทิตา สพเพ สตตา สุชี โหนตุ ผ่แม่เมตตา แก่ผู้ดูและสรรพสัตว์ทั้งหลายให้อยู่เย็นเป็นสุข แล้วก็กลับขึ้นโรงตามเดิม

พิธีกรรม

โนราโรงครู

โนราโรงครูมี ๒ ชนิด คือ

๑. **โรงครูใหญ่** หมายถึงการรำโนราโรงครูอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งจะต้องกระทำต่อเนื่องกัน ๓ วัน ๓ คืน จึงจะจบพิธี โดยจะเริ่มในวันพุธ ไปสิ้นสุดในวันศุกร์ และจะต้องกระทำเป็นประจำทุกปี หรือทุกสามปี ทุกห้าปี ซึ่งต้องใช้เวลาเตรียมการกันนานและใช้ทุนทรัพย์สูง จึงเป็นการยากที่จะทำได้
๒. **โรงครูเล็ก** หมายถึงการรำโรงครูอย่างย่อ คือใช้เวลาเพียง ๑ วันกับ ๑ คืน โดยปกติจะเริ่มในตอนเย็นวันพุธแล้วไปสิ้นสุดในวันพฤหัสบดี ซึ่งการรำโรงครูไม่ว่าจะเป็นโรงครูใหญ่หรือโรงครูเล็กก็มีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์และความพร้อม การรำโรงครูเล็ก เรียกอีกอย่าง คือ " การรำครุ "

โนราโรงครูท่าแค

การจัดพิธีกรรมโนราโรงครูวัดท่าแค เริ่มตั้งแต่การไหว้พระภูมิโรงพิธีพระ แล้วเข้าโรงในวันแรกซึ่งเป็นวันพุธตอนเย็น จากนั้นจึงทำพิธีเบิกโรง ลงโรง กาศครุ เชิญครุ กราบครุ โนราใหญ่รำถวายครุ จับบทตั้งเมือง การรำทั่วไป วันที่สองซึ่งเป็นวันพฤหัสบดีถือเป็นพิธีใหญ่ เริ่มตั้งแต่ ลงโรง กาศโรง เชิญครุ เอาผ้าห่มต้นโพธิ์ที่เชื่อกันว่าเป็นที่เผาศพ และฝั่งกระดูกของขุนศรีศรัทธา เช่น ไหว้ครุหมอตายายโนราทั่วไป รำถวายครุ การรำสอดเครื่องสอดกำไล ทำพิธีตัดจุก ทำพิธีครอบเทริด หรือผูกผ้าใหญ่ พิธีแก้บนด้วยการรำถวายครุและออกพราน พิธีผูกผ้าปล่อย การรำทั่วไปในเวลา กลางคืน ส่วนวันที่สาม เริ่มตั้งแต่ลงโรง กาศครุ เชิญครุ การรำทั่วไป รำบทสิบสองเพลง สิบสองบท เขยิบเสน ตัดผมผีซ้อ รำบทคล้องหงส์ รำบทแทงเข้ เป็นอันเสร็จพิธี

เครื่องแต่งกายมโนราห์

๑. เทริด เป็นเครื่องประดับศีรษะของตัวนายโรงหรือโนราใหญ่หรือตัวยืนเครื่อง (โบราณไม่นิยมให้นางรำใช้) ทำเป็นรูปมงกุฎ อย่างเตี้ย มีกรอบหน้า มีด้ายมงคลประกอบ

๒. เครื่องรูปปิด เครื่องรูปปิดจะร้อยด้วยลูกปิดสีเป็นลายมีดอกดวง ใช้สำหรับสวมลำตัวท่อนบนแทน เสื้อ ประกอบด้วยชั้นสำคัญ ๕ ชั้น คือ ป่า สำหรับสวมทับบนป่าชาย-ขวา รวม ๒ ชั้น

ปังกอ สำหรับสวมห้อยคอหน้า-หลังคล้ายกรองคอหน้า-หลัง รวม ๒ ชั้น

พานอก ร้อยลูกปิดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใช้พันรอบตัวตรงระดับอก บางถิ่นเรียกว่า"พานโครง" บางถิ่นเรียกว่า"รอบอก"

เครื่องลูกปิดดังกล่าวนี้ใช้เหมือนกันทั้งตัวยืนเครื่องและตัวนาง(รำ) แต่มีช่วงหนึ่งที่คณะชาตรีในมณฑล นครศรีธรรมราชใช้อันทรธนู ชับทรวง (ทับทรวง) ปีกแห่ง แทนเครื่องลูกปิดสำหรับตัวยืนเครื่อง

๓. ปีกนกแอ่น หรือ ปีกหงษ์ มักทำด้วยแผ่นเงินเป็นรูปคล้ายนกนางแอ่นกำลังกางปีก ใช้สำหรับโนราใหญ่หรือตัวยืนเครื่อง สวมติดกับสังวาลอยู่ระดับเหนือสะเอวด้านซ้ายและขวา คล้ายตาบทิศของละคร

๔. ซับทรวง หรือ ทับทรวง หรือ ตาบ สำหรับสวมห้อยไว้ตรงทรวงอก นิยมทำด้วยแผ่นเงินเป็นรูปคล้ายขนมเปียกปูน สลักเป็นลวดลายและอาจฝังเพชรพลอยเป็นดอกดวงหรืออาจร้อยด้วยไหมมัดดิเฉพาะตัวโนราใหญ่หรือตัวยืนเครื่อง ตัวนางไม่ใช่ซับทรวง

๕. ปีก หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า หาง หรือ หางหงส์ นิยมทำด้วยเขาควางหรือโลหะเป็นรูปคล้ายปีกนก ๑ คู่ ซ้าย-ขวา ประกอบกัน ปลายปีกเชิดงอนขึ้นและผูกรวมกันไว้มีพู่ทำด้วยด้ายสีติด ไว้เหนือปลายปีกใช้ผูกปิดร้อยห้อยเป็นดอกดวงรายตลอดทั้งข้างซ้ายและขวาให้ดูคล้ายขนของนก ใช้สำหรับสวมคาดทับผ้าถุงตรงระดับสะโพกโดยปลายปีกยื่นไปด้านหลัง คล้ายหางกิ้งกือ

๖. ผ้าถุง เป็นผ้ายาวสี่เหลี่ยมผืนผ้า นุ่งทับชายแล้วรั้งไปเหน็บไว้ข้างหลังโดยปลายชายให้ห้อยลงเช่นเดียวกับหางกระเบน เรียกปลายชายที่พับแล้วห้อยลงนี้ว่า "หางหงส์"(แต่ชาวบ้านส่วนมากเรียกว่า หางหงส์) การนุ่งผ้าของโนราจะรั้งสูงและรัดรูปแน่นกว่านุ่งโจมกระเบน

๗. หน้าเพลา เหน็บเพลา หนีบเพลา ก็ว่า คือสนับเพลาสำหรับสวมแล้วนุ่งผ้าทับ ปลายขาใช้ลูกปัดร้อยทับหรือร้อยทาบทำเป็นลวดลายดอกดวง เช่น ลายกรวยเชิง รักร้อย

๘. ผ้าห้อย คือ ผ้าสีต่างๆ ที่คาดห้อยคล้ายชายแครงแต่อาจมีมากกว่า โดยปกติจะใช้ผ้าที่โปร่งผ้าบางสีสด แต่ละผืนจะเหน็บห้อยลงทั้งด้านซ้ายและด้านขวาของหน้าผ้า

๙. หน้าผ้า ลักษณะเดียวกับชายไหว ถ้าเป็นของโนราใหญ่หรือนายโรงมักทำด้วยผ้าแล้วร้อยลูกปัดทวยสับที่ทำเป็นผ้า ๓ แถบคล้ายชายไหวล้อมด้วยชายแครงก็มี ถ้าเป็นของนางรำ อาจใช้ผ้าพื้นสีต่างๆ สำหรับคาดห้อยเช่นเดียวกับชายไหว

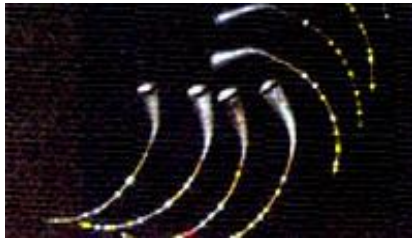
๑๐. กำไลต้นแขนและปลายแขน กำไลสวมต้นแขน เพื่อขบรัดกล้ามเนื้อให้ดูทะมัดทะแมงและเพิ่มให้สง่างามยิ่งขึ้น

๑๑. กำไล กำไลของโนรามักทำด้วยทองเหลือง ทำเป็นวงแหวน ใช้สวมมือและเท้าข้างละหลายๆ วง เช่นแต่ละข้างอาจสวม ๕-๑๐ วงซ้อนกัน เพื่อเวลาปรับเปลี่ยนท่าจะได้มีเสียงดังเป็นจังหวะเร้าใจยิ่งขึ้น

๑๒. เล็บ เป็นเครื่องสวมนิ้วมือให้โค้งงอคล้ายเล็บกินนร กินรี ทำด้วยทอง เหลืองหรือเงาจต่อปลายด้วยหวายที่มีลูกปัดร้อยสอดสีไว้พองาม นิยมสวมมือละ ๔ นิ้ว (ยกเว้นหัวแม่มือ)

เครื่องแต่งกายโนราตามรายการที่ (๑) ถึง (๑๒) รวมเรียกว่า "เครื่องใหญ่" เป็นเครื่องแต่งกายของตัวยืนเครื่องหรือโนราใหญ่ ส่วนเครื่องแต่งกายของตัวนางหรือนางรำเรียกว่า "เครื่องนาง" จะตัดเครื่องแต่งกายออก ๔ อย่างคือ เทร็ด (ใช้ผ้าแถบสีสหรือผ้าเช็ดหน้าคาดรัดแทน) กำไลต้นแขน ชับทรและปีกนกอ่อน (ปัจจุบันนางรำทุกคนนิยมสวมเทริดด้วย)

๑๓. หน้าพราน เป็นหน้ากากสำหรับตัว "พราน" ซึ่งเป็นตัวตลก ใช้ไม้แกะเป็นรูปใบไม้มีส่วนที่เป็นคาง ทำจมูกยื่นยาวปลายจมูกงุ้มเล็กน้อย เจาะรูตรงส่วนที่เป็นตาดำ ให้ผู้สวมมองเห็นได้ถนัด ทาสีแดงทั้งหมด เว้นแต่ส่วนที่เป็นฟันทำด้วยโลหะสีขาว หรือทาสีขาว หรืออาจใช้ม้วนฟันทน (มีเฉพาะฟันทน) ส่วนบนต่อจากหน้าผากใช้ขนเป็ดหรือฟันทนสีขาวติดทาบไว้ต่างผมหงอก

๑๔. หน้าทาสี เป็นหน้ากากของตัวตลกหญิง ทำเป็นหน้าผู้หญิง มักทาสีขาวหรือสีเนื้อ

เครื่องดนตรีมโนราห์

เครื่องดนตรีของโนรา ส่วนใหญ่เป็นเครื่อง ตีให้จังหวะ

๑. **ทับ** (โทนหรือทับโนรา) เป็นคู่ เสียงต่างกันเล็กน้อย ใช้คนตีเพียงคนเดียว เป็นเครื่องตีที่สำคัญที่สุด เพราะทำหน้าที่คุมจังหวะและเป็นตัวนำในการเปลี่ยนจังหวะทำนอง (แต่จะต้องเปลี่ยนตามผู้รำ ไม่ใช่ผู้รำ เปลี่ยน จังหวะลีลาตามดนตรี ผู้ทำหน้าที่ตีทับจึงต้องนั่งให้มอง เห็นผู้รำตลอดเวลา และต้องรู้เชิง ของผู้รำ)

๒. **กลอง** เป็นกลองทัดขนาดเล็ก (โตกว่ากลองของหนังตะลุงเล็กน้อย) ๑ ใบทำหน้าที่เสริมเน้นจังหวะและล้อเสียงทับ

๓. **ปี่** เป็นเครื่องเป่าเพียงชิ้นเดียวของวง นิยมใช้ปี่ใน หรือ บางคณะอาจใช้ปี่นอก ใช้เพียง ๑ เล้า ปี่มีวิธีเป่าที่คล้ายคลึงกับขลุ่ย ปี่มี ๗ รู แต่สามารถกำเนิดเสียงได้ ถึง ๒๑ เสียงซึ่งคล้ายคลึงกับเสียงพุด มากที่สุด

๔. **โหม่ง** คือ ฆ้องคู่ เสียงต่างกันที่เสียงแหลม เรียกว่า "เสียงโหม่ง" ที่เสียงทุ้ม เรียกว่า "เสียงหม่ง" หรือ บางครั้งอาจจะเรียกว่าลูกเอกและลูก ทุ้มซึ่งมีเสียงแตกต่างกันเป็น คู่แปดแต่ดั้งเดิมแล้วจะใช้คู่ห้า

๕. ฉิ่ง หล่อด้วยโลหะหนารูปฝาชีมีรูตรงกลางสำหรับร้อยเชือก สำหรับนึ่งมี ๒ อัน เรียกว่า ฉิ่งเป็นเครื่องตีเสริมแต่กะแน้นจิ้งหะ ซึ่งการตีจะแตกต่างกับการตีฉิ่ง ในการกำกับจิ้งหะของดนตรีไทย

๖. แตรระ หรือ แกระ คือ กรับ มี ทั้งกรับอันเดียวที่ใช้ตีกระทบกับรางโหม่ง หรือกรับคู่ และมีที่ร้อยเป็นพวงอย่างกรับพวง หรือใช้เรียวไม้หรือลวด เหล็กหลาย ๆ อันมัดเข้าด้วยกันตีให้ปลายกระทบกัน

การรำโนราห์

ท่ารำ

ท่ารำของโนราห์ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวว่าทุกคนหรือทุกคนจะต้องรำเหมือนกัน เพราะการรำโนราห์ คนรำจะบังคับเครื่องดนตรีหมายถึง คนรำจะรำไปอย่างไรก็ได้แล้วแต่ลีลา หรือความถนัดของแต่ละคน เครื่องดนตรีจะบรรเลงตามท่ารำ เมื่อผู้รำจะเปลี่ยนท่ารำท่าหนึ่งไปยังอีกท่าหนึ่ง เครื่องดนตรีจะต้องสามารถเปลี่ยนเพลงได้ตามคนรำ ความจริงแล้วท่ารำที่มีมาแต่กำเนิดนี้มีแบบแผนแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่ารำในบทครูสอนสอนรำ และบทประพันธ์ที่ได้รับการถ่ายทอดมาเป็นช่วง ทำให้ท่ารำที่เป็นแบบแผนดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป เพราะหากจะประมวลท่ารำของโนราห์แล้ว จะเห็นว่าเป็นการรำที่ท่าตามบทที่ร้องแต่ละบทหรือท่ารำจากบทหรือเนื้อที่เป็นประเด็นหนึ่งที่ทำให้ท่ารำเปลี่ยนแปลงและแตกต่างกันออกไป เพราะท่ารำที่ต่อกันมานั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้รำว่าบทย่างนี้จะดีท่าอย่างไหนที่สอนข้าจะแน่นอนว่าเป็นแบบแผนมาแต่เดิมอันเป็นที่ยอมรับของผู้รำโนราห์จะต้องมีพื้นฐานเบื้องต้น ดังนี้

การทรงตัวของผู้รำ ผู้ที่จะรำโนราห์ได้สวยงามและมีส่วนถูกต้องอยู่มากนั้น จะต้องมีความรู้พื้นฐานการทรงตัว ดังนี้

- ช่วงลำตัว จะต้องแอ่นอกอยู่เสมอ หลังจะต้องแอ่นและลำตัวยื่นไปข้างหน้าท่าไหน หลังจะต้องมีพื้นฐานการวางตัวแบบนี้เสมอ
- ช่วงวงหน้า วงหน้าหมายถึงส่วนลำคอจนถึงศีรษะ จะต้องเชิดหน้าหรือหงายขึ้นเล็กน้อยในขณะรำ
- การย่อตัว การย่อตัวเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง การรำโนราห์นั้นลำตัวหรือทุกส่วนจะต้องย่อลงเล็กน้อย นอกจากย่อลำตัวแล้วเข่าก็ต้องย่อลงด้วย
- ส่วนก้น จะต้องงอนเล็กน้อย ช่วงสะเอวจะต้องหัก จึงจะทำให้แลดูแล้วสวยงาม

การเคลื่อนไหว นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอีกอย่าง เพราะการรำโนราห์จะดีได้นั้น ในขณะที่เคลื่อนไหวลำตัว หรือจะเคลื่อนไหวส่วนใดส่วนหนึ่งก็ดี เช่น การเดินรำ ถ้าหากส่วนเท้าเคลื่อนไหว ช่วงลำตัวจะต้องนิ่ง ส่วนบนมือและวงหน้าจะไปตามลีลาท่ารำ ท่ารำโนราห์ที่ถือว่าเป็นแม่ท่ามาแต่เดิมนั้นคือ " ท่าสิบสอง "

ท่าสิบสอง โนราห์แต่ละคนแต่ละคณะอาจจะมีท่ารำไม่เหมือนกัน ซึ่งอาจจะได้รับการสอนถ่ายทอดมาไม่เหมือนกัน (ตามที่ได้กล่าวมาแล้วบางตำนานบอกว่ามีท่ากนก ท่าเครือวัลย์ ท่าฉกน้อย ท่าแมงมุมชกโย ท่าเขาคางคกนานอกกว่า มีท่ายืนประนมมือ ท่าจับไม้ข้าง ท่าจับไม้เพียงสะเอว ท่าจับไม้เพียงบ่า ท่าจับไม้ข้างหลัง ท่าจับไม้เสมอหน้า อย่างไรก็ตามมีการตั้งข้อสันนิษฐานกันว่าท่าพื้นฐานของโนราห์น่าจะมามากกว่านี้ สันเกตได้จากท่าพื้นฐานในบทประณม ซึ่งถือกันว่าเป็นแม่บทของโนราห์ จึงไม่สามารถระบุลงไปได้ว่าท่ารำพื้นฐานมีท่าอะไรบ้าง

ท่ารำบทครูสอน เป็นท่าประกอบคำสอนของครูโนราห์ เช่นสอนให้ตั้งวงแขน เยื้องขาหรือเท้า สอนให้รู้จักสวมเทริด สอนให้รู้จักนุ่งผ้าแบบโนราห์ในบทครูสอนนี้นับเป็นท่าเบื้องต้นที่สอนให้รู้จักการแต่งกายและขั้นตอนท่าประกอบ การแต่งกาย เช่น

- ท่าเสด็จกรต่อง่า เป็นการสอนให้รู้จักการกรายแขน หรือยื่นมือรำนั่นเอง
- ท่าครูสอนให้ผูกผ้า เป็นการสอนให้นุ่งผ้าแบบโนราห์ เวลานุ่งนั้นต้องมีเชือกคอยผูกสะเอวด้วย
- ท่าสอนให้ทรงกำไล คือสอนให้ผู้ที่จะเริ่มฝึกรำโนราห์ รู้จักสวมกำไลทั้งมือซ้ายและมือขวา
- ท่าสอนให้ครอบเทริดน้อย คือสอนให้รู้จักสวมเทริด การครอบเทริดน้อยนั้นจะเปรียบแล้วก็เหมือนกับการบวช

สามเนร ส่วนการครอบเทริดใหญ่หรือพิธีครอบครุเปรียบเหมือนการอุปสมบทซึ่งถ้าครอบเทริดน้อยจะไม่มีพิธีต้องอะไรมากนัก

- ทำจับสร้อยพวงมาลัย คือทำที่สอนให้รู้จักเอามือทำเป็นพวงดอกไม้หรือช่อดอกไม้
- ทำเสด็จเยื้องข้างซ้าย-ขวา ทั้งสองทำนี้เป็นทำที่สอนให้รู้จักการกราชราชทั้งข้างซ้ายและข้างขวา
- ทำถีบพนัก คือทำรำที่เอาเท้าข้างหนึ่งถีบพนัก (ที่สำหรับนั่งรำ) แล้วเอามือรำ

ทำรำยั่วทับ หรือ รำเพลงทับ เป็นการรำหยอกล้อกันระหว่างคนตีทับกับคนรำ โดยคนรำจะรำยั่วให้คนตีทับหลงใหลในทำรำ เป็นทำรำที่แอบแฝงไว้ด้วยความสนุกสนานและตื้นเต้น โดยผู้รำจะใช้ทำรำที่พิสดาร เช่น ท่าม้วนหน้า ม้วนหลัง ท่าหกคะเมนตีลังกา ซึ่งก็แล้วแต่ความสามารถของผู้รำที่จะประดิษฐ์ทำรำขึ้นมา เพราะทำรำไม่ได้ตายตัวแน่นอน เครื่องดนตรีจะเน้นเสียงทับเป็นสำคัญ

ทำรำรับเทริด หรือ รำขอเทริด เป็นการรำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดและการรำรับเทริดนิยมรำหลังจากมีการรำเขียนพรายหรือรำเหยียบลูกมะนาวเสร็จแล้ว เพราะการรำเขียนพรายหรือรำเหยียบลูกมะนาวเป็นการรำที่ต้องใช้คาถาอาคม ผู้ชมจะชมด้วยความตื่นตะลึงและอารมณ์เครียดตลอดเวลาที่ชม แต่การรำขอเทริดเป็นการรำสนุก ๆ หยอกล้อกันระหว่างคนถือเทริดหรือตัวตลกกับคนขอเทริดคือโนราใหญ่ที่ต้องรำด้วยลีลาท่าที่สวยงาม นอกจากมีทำรำแล้ว ยังมีคำพูดสอดแทรกโต้ตอบกันด้วย การรำขอเทริดนี้ตัวตลกจะเดินรำถือเทริดออกมาก่อน แล้วคนขอจะรำตามหลังออกมาโดยคนขอยังไม่ได้สวมเทริด การรำขอเทริดจะใช้เวลารำประมาณ ๓๐-๔๕ นาที

สรุปทำรำโนรา

ทำรำของโนราที่เป็นหลัก ๆ นั้นเมื่อแกะออกมารวมประมาณ ๘๓ ทำรำ ดังนี้

ท่าประถม (ปฐม)

๑. ตั้งต้นเป็นประถม	๒. ถัดมาพระพรหมสี่หน้า
๓. สอดสร้อยห้อยเป็นพวงมาลา	๔. เวโหนโยนซ้ำ
๕. ให้น้องนอน	๖. พิสมัยร่วมเรียง
๗. เคียงหมอน	๘. ท่าต่างกัน
๙. หันเป็นมอ	๑๐. มรคาแขกเต้าบินเข้ารัง
๑๑. กระจายชมจันทร์	๑๒. จันทร์ทรงกลด
๑๓. พระรถโยนสาส์น	๑๔. มารกลับหลัง
๑๕. ชูชายนาดกรายเข้าวัง	๑๖. กิन्नรร้อนรำ
๑๗. เข้ามาเปรียบท่า	๑๘. พระรามาน้าวศิลป์
๑๙. มัจฉาล่องวาริน	๒๐. หลงไหลไปลื่นงามโสภ
๒๑. โตเล่นหาง	๒๒. กวางโยนตัว
๒๓. รำยั่วเอแป้งผัดหน้า	๒๔. หงส์ทองลอยล่อง
๒๕. เหราเล่นน้ำ	๒๖. กวางเดินดง
๒๗. สุริวงศ์ทรงศักดิ์	๒๘. ช้างสารหวานหญ้า

๒๙. คูสาวน่ารัก
 ๓๑. ขี้หนอนพ้อนฝูง
 ๓๓. ขัดจางหยางนางรำทั้งสองศรี
 ๓๕. ซักสี่ซอสสามสายย้ายเพลงรำ
 ๓๗. จิ้นสาวไส้
 ๓๙. เมฆลาล่อแก้ว
 ๔๑. เพลงรำแต่ก่อนครูสอนมา

๓๐. พระลักษณ์แผลงศรจรรลี
 ๓๒. ยุงพ้อนหาง
 ๓๔. นั่งลงให้ได้ที
 ๓๖. กระบี่ตีท่า
 ๓๘. ชะนีร้ายไม้
 ๔๐. ซักลำน้า

ทำสิบสอง

๔๒. พนมมือ
 ๔๔. จีบขวาตึงเทียมบ่า
 ๔๖. จีบขวาเพียงเอว
 ๔๘. จีบขวาไว้หลัง
 ๕๐. จีบขวาเพียงบ่า
 ๕๒. จีบขวาเสมอหน้า

๔๓. จีบซ้ายตึงเทียมบ่า
 ๔๕. จีบซ้ายเพียงเอว
 ๔๗. จีบซ้ายไว้หลัง
 ๔๙. จีบซ้ายเพียงบ่า
 ๕๑. จีบซ้ายเสมอหน้า
 ๕๓. เขาควาย

บทครูสอน

๕๔. ครูเอยครูสอน
 ๕๖. ต่อง่า
 ๕๘. ทรงกำไล
 ๖๐. จับสร้อยพวงมาลัย
 ๖๒. เสต็องเยื้องข้างซ้าย
 ๖๔. เสต็องเยื้องข้างขวา
 ๖๖. ตีนลับพนัก
 ๖๘. หาไหนจะได้เสมือนน้อง

๕๕. เสต็องกร
 ๕๗. ผูกผ้า
 ๕๙. ครอบเทริดน้อย
 ๖๑. ทรงกำไลซ้ายขวา
 ๖๓. ตีค่าได้ห้าพารา
 ๖๕. ตีค่าได้ห้าตำลึงทอง
 ๖๗. มือซึกแสงทอง
 ๖๙. ทำนองพระเทวดา

บทสอนรำ

๗๐. สอนเจ้าเอย
 ๗๒. รำเทียใบ
 ๗๔. รำเทียมพก
 ๗๖. ยกเป็นแพนผาหลา
 ๗๘. เรียกช่อระย้าพวงดอกไม้
 ๘๐. วาดไว้ให้เสมือนรูปเขียน
 ๘๒. พระพุทธเจ้าห้ามมาร

๗๑. สอนรำ
 ๗๓. ปลดปลงลงมา
 ๗๕. วาดไว้ฝ้ายอก
 ๗๗. ยกสูงเสมอหน้า
 ๗๙. โคมเวียน
 ๘๑. กระเชียนปาดตาล
 ๘๓. พระรามจะข้ามสมุทร\

ทำรำเฉพาะอย่าง

รำทำสิบสอง

คำกลอนสำหรับรำทำสิบสอง

(นายหิต บุญหนูกลับ ผู้แต่ง)

ทำที่หนึ่งประนมมือขึ้นตรงหน้า
 ไหว้พ่อแม่ที่มาอย่าเย้ยสรवल
 ทำที่สองจีบไว้ข้างอย่างกระบวน
 ที่สามเลื่อนเปลี่ยนมือขวาซัดทำรำ
 ทำทำสี่จีบไว้ข้างวางเพียงเอาจ
 เปลี่ยนมือเร็วทำที่ห้าดูน่าขำ
 ทำที่หกจีบไว้หลังตั้งประจำ
 เปลี่ยนมือรำทำที่เจ็ดขึ้นให้เด็ดดี
 ทำที่แปดจีบไว้ข้างวางเพียงบำ
 เปลี่ยนมือขวาซัดไว้ให้เข้าที่
 สี่สิบจีบขึ้นเหมอ (เสมอ) หน้าให้ท่าพอดี
 สิบเอ็ดมีเปลี่ยนมือรำทำตามครู
 ทำสิบสองเขาควายซัดให้เป็นวง
 จุดประสงค์เครื่องหมายไว้เพียงหู
 รำทำสิบสองให้พี่น้องดู
 ได้ทำตามครูสอนแต่ก่อนกาล
 แล้วรำท่าแม่ลายขยายท่า
 ตามโนราแบบศิลป์ในถิ่นฐาน
 ได้รำตามครูสอนแต่ก่อนกาล
 แบบโบราณศิลป์ใช้ปกษไต้ไทย

ท่าที่หนึ่ง

ท่าที่สอง

ท่าที่สาม

ท่าที่สี่ ท่าที่ห้า

ท่าที่หก

ท่าที่เจ็ด

ท่าที่แปด

ท่าที่เก้า

ท่าที่สิบ

ท่าที่สิบเอ็ด

ท่าที่สิบสอง

รำท่าครูสอน

อ้อ ๆ ๆ ๆ ๆ - นั่งคุกเข่ารำ

ครูเอ๋ยครูสอน

ครูสอนให้เฝือกผ้า

สอนครอบเทรตน้อย

สอนทรงก้ามไผ่

เสด็จกรต่อง่า

สอนข้าให้ทรงก้ามไผ่

แล้วจับสร้อยพวงมาลัย

สอดใส่ซ้ายใส่ขวา

เสด็จเยื้องข้างซ้าย
เสด็จเยื้องข้างขวา
ตีนถีบพนัก
หาไหนให้ได้เสมือนน้อง
อ้อ ๆ ๆ ๆ ... คนตรีรับ

ตีค่าได้ห้าพารา
ตีค่าได้ห้าตำลึงทอง
ส่วนมือซีกเอาแสงทอง
ทำนองพระเทวดา

ครูเอยครูสอน

เสด็จกรต่อง่า

ครูสอนให้ผูกผ้า

สอนซ้ำให้ทรงกำไล

ครูสอนให้ครอบเทริดน้อย

แล้วจับสร้อยพวงมาลัย

สอนทรงกำไล สอดใส่ซ้ายขวา

เสด็จอย่างข้างซ้าย

ตีค้ำให้ห้าพารา

เสด็จเยื้องข้างขวา ตีค้ำได้ห้าตำลึงทอง

หาไหนให้ได้เสมือนน้อง ทำนองพระเทวดา

รำทำสอนรำ

สอนเอ๋ยสอนรำ

ปลดปลงลงมา

วาดไว้ฝ่ายอก

ยกขึ้นเสมอหน้า

ปลดปลงลงมาได้

สนกรูปวาด

ฉนั้นนี้เสวยนุช

ฉนั้นนี้นงคราญ

ครูให้รำรำเทียมบ่า

ครูข้าให้รำเทียมพก

ให้ยกเป็นแพนๆผาหลา

เรียกช่อระย้าพวงดอกไม้

ครูให้รำรำโคมเวียน

วาดไว้ให้เหมือนรูปเขียน

พระพุทธเจ้าห้ามมาร

พระรามจะข้ามสมุทร

สอนเอ้ยสอนรำ

ครูสอนให้รำรำเทียมบ่า

ยกสูงขึ้นเสมอหน้า

เป็นช่อระย้าดอกไม้

สอนรำรำเทียมบ่า

ให้ยกเป็นแพนผาหลา (ผาหลา)

ครูข้าให้รำโคมเวียน

พระรามจะข้ามสมุทร

วาดไว้ให้เหมือนรูปเขียน

พระพุทธรเจ้าห้ามมาร

รำคล้องหงส์

แฟนโนราตัวจริงคงเคยเห็นหรือเคยได้ยินคำว่า "คล้องหงส์" อันเป็นพิธีกรรมของโนราอีอย่างหนึ่ง แม้ในปัจจุบันพิธีกรรมนี้ก็ยังมีอยู่ไม่ขาดหาย เพียงแต่ว่านานๆ เราจึงจะได้ดูกันสักครั้ง

คล้องหงส์ เป็นการรำโนราลักษณะหนึ่งถือกันว่าเป็นศิลปะชั้นสูงสุดของการรำโนราผู้ที่รำได้ต้องผ่านการฝึกหัดมาอย่างดี และ ผู้ที่เป็นนายโรงได้อย่างสมบูรณ์จะต้องสามารถรำคล้องหงส์ได้ มิเช่นนั้น โนราคนนั้นจะไม่สามารถรำแก้บนหรือออกงานสำคัญๆ ได้ การรำคล้องหงส์มีโอกาสที่ใช้เพียงโอกาสเท่านั้น คือ ใช้ในพิธีครอบเพ็ญผูกผ้าใหญ่ (ครอบมือ) ให้แก่ศิษย์ที่ฝึกวิชาจนชำนาญแล้ว และรำในพิธีแก้บน ซึ่งถือกันว่ารำแก้บนนั้น ถ้าไม่มีการรำคล้องหงส์การแก้บนจะไร้ผล คือแก้บนไม่ขาด

การรำคล้องหงส์แม้จะใช้ผู้แสดงหลายคน แต่ตัวสำคัญมี 2 ตัว คือ "พราณ" ซึ่งเป็นตัวตลกประจำโรงที่สวมหน้ากากพราณแสดง และ "พญาหงส์" คือ ตัวนายโรงหรือหัวหน้าคณะหรือที่เรียกกันว่า โนราซึ่งเป็นผู้ตัวสำคัญที่จะร้องถูกคล้องด้วยบ่วง นอกจากนี้ผู้เฒ่าทุกคนของคณะที่มาร่วมรำในงานพิธีกรรมนั้นๆ จะต้องสมมุติตัวเป็นหงส์บริวารช่วยรำประกอบทั้งคณะ

รูปแบบของการรำคล้องหงส์นั้น จะมีโนราใหญ่นำคนรำทั้งหมดของคณะออกรำพร้อมกัน ตามบทร้องที่เป็นแบบฉบับจบทระถั่ว ก่อนจบทนี้เล็กน้อยตัวพรวนจะค่อยๆ แอบมองเพื่อเลือกคล้องตัวที่ต้องพอจบทดนตรีเปลี่ยนเป็นทำนองพญาหงส์ พรวนก็จะเริ่มนำเอาบ่วงนาคออกมาแล้วเริ่มคล้อง ตัวอื่นๆ จะบินหนี (คือเข้าโรง) ไปหมด คงเหลือไว้แต่ตัวนายโรงซึ่งจะถูกพรวนคล้องได้ เมื่อคล้องได้แล้วพญาหงส์ใช้สติปัญญา จนสามารถดึงหลุดจากบ่วงที่พันธนาการอยู่เป็นเสร็จพิธีรำคล้องหงส์ (ในกรณีที่รำแก้บน ถือเคล็ดตรงจุดนี้ว่าแก้บนเสร็จประสงค์หรือแก้บน-ขาด)

สังเกตและพิจารณาจากบทร้องที่ใช้ประกอบและรูปแบบของการแสดง น่าจะเชื่อได้ว่าการรำคล้องหงส์ได้ต้นคิดมาจากเรื่อง มโนชาดก ตอนพรวนบุญเลือกจับนางกินรี (หรือที่หลายๆ คนเรียกว่า นางจันทอน) ของการรำคล้องหงส์ น่าจะใช้เป็นส่วนหนึ่งของการแสดงฝีมือให้ศิษย์ได้ชมเป็นแบบอย่างในวันครบมือ เพื่อให้เห็นศิลปะอันสูงส่งของการรำโนรา เพราะเป็นการรำที่ต้องนำเอาความรู้ความชำนาญทุกลักษณะมาใช้ ผู้รำต้องสอดแทรกอารมณ์และตีทำรำตามบทร้องและเนื้อเรื่องในลีลาต่างๆ ทุกลักษณะมีทั้งทำรำที่อ่อนงาม เร่งเร้า และ ลักษณะอื่นๆ นานาประการ (ว่าเข้านั้น) ในโอกาสเดียวกันนี้ศิษย์ที่ครบมือต้องร่วมรำกับบรรดานักรำรุ่นพี่ๆ ทุกคน ย่อมเป็นโอกาสอันดีที่จะได้สังเกตลีลาการรำของแต่ละคนเพื่อจำหมายไปใช้ประโยชน์ต่อไป และถ้าศิษย์คนใดหวังจะเป็นโนราชั้นนำก็ต้องฝึกรำคล้องหงส์ด้วยตนเองให้ได้ จึงจะเป็นที่ยอมรับของสังคมและสามารถรำในพิธีแก้บนได้

จบครับ สั้นๆ แต่ได้ใจความ อย่างไรก็ตาม การรำคล้องหงส์ของคณะโนราแต่ละครูอาจมีส่วนปลีกย่อยต่างกันอย่างออก

รำแทงเข้

เหตุที่มีการรำแทงเข้ได้รำกันต่อๆ มาในการรำโนราโรงครู เพราะตามเรื่องในประวัติว่า เมื่อพวกอำมาตย์ของพระยาสาयฟ้าพาดได้ไปพาตัวนางนวลทองสำลีมาแล้ว เมื่อถึงปากน้ำจะเข้าเมืองมีจระเข้นอนขวางปากน้ำอยู่ เรือเข้าไปไม่ได้จึงได้มีการแทงเข้เสียก่อนเรือจึงจะเข้าไปได้ แต่ตามทีเห็นคือการแสดงเรื่องไกรทอง การแทงเข้เป็นการเล่นโรงครูเพื่อแก้บนเช่นเดียวกันการเล่นเขาเล่นเป็นเรื่องให้พรวนเป็นจระเข้ (การทำรูปจระเข้ทำด้วยขี้กบหรือขี้วัวอย่างประณีตบรรจง มีการแทงหยวกกล้วยให้เป็นลวดลายกระหนกงอนสวยงามน่าดู คนแทงหยวกให้สวยงามต้องมีฝีมือเป็นพิเศษ ปัจจุบันหาดูได้ยากมาก และกำลังจะหมดไป) การแทงเข้ มโนราใหญ่หรือนายโรงจะเป็นผู้แทง การรำแทงเข้รำกันนานมาก

รำเชียนพราย

เชียนพราย เป็นการรำประกอบพิธีไสยศาสตร์ของโนราเฉพาะโอกาสที่มีการแข่งขันกับโนราคณะอื่นเท่านั้น เป็นทำนองตัดไม้ข่มนามโนราฝ่ายตรงข้ามและเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับคณะของตนการแข่งขันโนราในสมัยก่อน โนราแต่ละฝ่ายจะพยายามอย่างเต็มที่เพื่อเอาชนะฝ่ายตรงข้ามให้ดีกว่าจะเอาชนะกันด้วยความสามารถในการแสดง แล้วมีทางอื่นที่จะช่วยให้เอาชนะได้ก็จะทำ โดยเฉพาะการใช้ไสยศาสตร์ การรำเชียนพรายก็เป็นส่วนหนึ่งของพิธีไสยศาสตร์ ผู้รำคือหัวหน้าคณะหรือที่เรียกว่า "โนราใหญ่" ขณะรำจะมีหมอลำไสยศาสตร์ที่เรียกว่า "หมอบโรง" ทำพิธีไปพร้อมๆ กัน

เมื่อดนตรีโนราทำเพลงเชิด หมอบโรงถือหมอน้ำมนต์ ไม้หวายเชียนพราย มะนาว 3 ผล และ ใบตองหรือ กระจดาช เดินนำหน้าโนราใหญ่ออกมาถึงกลางโรง หมอนั่งลงบริเวณศาลากลางขระที่ไม้หวายเชียนพรายขยอใบตองหรือกระจดาชมาเขียนชื่อโนราใหญ่ที่เป็นคู่แข่ง ลงยันต์มนต์ให้กลมทักหัวท้าย แล้วใช้ด้ายผูกมัดเหมือนตราสังข์ สมมุติเป็นรูปร่างของตัวโนราคู่แข่งวางรูปนั้นลงบนพื้นโรง ขณะที่หมอบโรงทำพิธีอยู่นั้น โนราใหญ่รำทำเพลงโค ซึ่งมีลีลาสง่างามมีอำนาจและเคร่งขรึม รำไปสักครู่หมอบโรงจะวางไม้หวายเชียนพรายลงกลางโรง โนราใหญ่แอ่นหลังจนศรีษะจรดพื้นเอาปากคาบไม้หวายนั่นได้แล้วก็รำเวียนรูปนั้นไปรอบๆ รำซั่มมือไปยังโนราฝ่ายตรงข้ามเรียกจิตวิญญาณให้มาสิงที่รูป ซึ่รูปแล้วใช้ไม้หวายเชียนรูปนั้น พร้อมกระเท็บเท้า ทำเช่นนี้จนครบ 3 ครั้ง สมมุติว่าโนราฝ่ายตรงข้ามตาย โนราพร้อมลูกคู่ก็ยื่นล้อมรูปที่ถูกเขียนด้วยอาการสำรวม แล้วกล่าวบทอนิจจังเบจๆกันหมอบโรงจะรับไม้หวายเชียนพรายไว้ โนราใหญ่จะรำเหยียบลูกมะนาวต่อกันไปโดยสมมุติว่ามะนาวเป็นหัวใจของโนราฝ่ายตรงข้ามภาวนาคาธาเรียกวิญญาณ โนราฝ่ายตรงข้ามให้เข้ามาสิงอยู่กับมะนาวนั้น นำมะนาวที่ผลมาหมุนกลางโรงให้โนราใหญ่เหยียบโนราใหญ่จะรำและหาจังหวะเหยียบมะนาวนั้นให้แตก ทำเช่นนี้จนเหยียบมะนาวหมดทั้งการเหยียบต้องระวังมขอื่อว่าถ้าเหยียบพลาดหรือเหยียบไม่แตก การแข่งขันครั้งนั้นจะเอาชนะโนราฝ่ายตรงข้ามได้ยากแต่การเหยียบลูกมะนาวนั้นถ้าบางคณะตนจะเหยียบเพียง ๒ ผล เท่านั้น อีกผลหนึ่งจะขว้างไปยังโนราฝ่ายตรงข้ามก่อนขว้างจะรำซั่มไปก่อน โนราซั่มไปทางไหนจะแยกออกเป็นแนวโค้งตลอด ไม่กล้ายืนขวางทางที่โนราซั่มเพราะเกรงจะถูกอาคม เมื่อเหยียบลูกมะนาวเสร็จก็รำไปนั่งพักที่พัก (ที่กลางโรงโนรา ทำด้วยไม้ไผ่)เป็นอันเสร็จพิธีการรำเชียนพรายจากนั้นก็จะเป็นการรำชุดอื่นซึ่งไม่เกี่ยวกับพิธีไสยศาสตร์แต่อย่างใด

สมัยก่อนเมื่อมีการแข่งขันโนราจะต้องรำเชียนพรายเสมอ เพราะเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับโนราในคณะ บางครั้งว่ากันว่าการเล่นพรายมีผลทันตาเห็น เช่น พอเชียนพรายและเหยียบลูกมะนาวเสร็จ โนราฝ่ายตรงข้ามก็มีอันเป็นไปอย่างไรอย่างหนึ่งจนไม่สามารถรำได้การรำเชียนพรายจึงเป็นเรื่องที่ขลังและน่ากลัว

อย่างไรก็ตามสมัยหลังๆ ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ได้เสื่อมคลายลง การแข่งขันโนราก็ไม่ถือเป็นเรื่องจริงจังชนิดถึงขั้น "แพ้ไม่ได้" อย่างสมัยก่อน การรำเชียนพรายจึงรำกันน้อยลงเรื่อยๆ ปัจจุบันโนรารุ่นใหม่น้อยคนนักที่จะรำเชียนพรายได้ทั้งๆ ที่การรำชุดนี้งามสง่ามาก

บทกลอนมโนราห์

๑. การภาศครูหรือการไหว้ครูมโนราห์

หลังจากโหมโรง หรือ ลงโรง โดยประโคมเครื่องพอสสมควรแก่เวลาแล้วก็มี การ (ประ) ภาศครู หรือ ไหว้ครูตามแบบฉบับของโนรา โนราทุกโรงก่อนที่จะรำต้องไหว้ครูภาศครูเสียก่อน การไหว้ครูเป็นวัฒนธรรมประจำชาติไทยมา

แล้วแต่สมัยดึกดำบรรพ์ เพราะครูเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาต่างๆให้ เริ่มแต่ครูต้นคือบิดามารดาจนถึงครูคน
สุดท้าย โนราฉบับถือครูมาก ฉะนั้นการเล่นทุกคราวจะขาดการไหว้ครูเสียก่อนไม่ได้

คำกาศครู โดย ขุนอุปถัมภ์นรากร (พุ่ม เทวา)

ตอนที่ ๑

อานเอ ขานให้โนเนโนโน
ขานมาซ้ำต้อง ทำนองเหมือนว้าวซักไถ
เพลงสำลีส้มโน ฟังไปไม่ลืมน้องหนา
รวยรวย ยังหอมแต่รสแป้งทา
หอมรสครุฑซ่า ส่งกลิ่นพ่อมาไรไร
หอมมาสาแค่ ลูกเหลียวไปแลหอมไกล
หอมฟุ้งสุราลัย ไคลเข้าในโรงน้องหนา
ลมใดพัดแล้ว ตั้งเมฆขึ้นมา
ลมว่าวดาหระ พัดโต้ด้วยลมหลายต้น
ลูกก็ชักเอาใบปล่น กลางคืนมาเป็นกลางวัน
ไกลหลังไกลฝั่ง เอาเกาะกะซังมาเป็นเรือน
เพื่อนบ้านเขานับปี นางทองสำลีนับเดือน
เอาเกาะกะซังมาเป็นเรือน เป็นแท่นที่นอนน้องหนา

ตอนที่ ๒

ฤกษ์งามยามดีปานี่ชอบยามพระเวลา
ชอบฤกษ์ร้องเชิฎุดำเนินราชครูถ้วนหน้า
ราชครูของน้องลอยแล้วให้ล่องเข้ามา
ราชครูของข้ามาแล้วพ่อย่าพันไป
เชิฎุพ่อเข้ามานั่งนี้ ลูกหยายถ่ายที่ให้พ่อนั่งใน
มาแล้วพ่อย่าพันไปมาอยู่เหนือเกล้าเกศา
มาอยู่เหนือเกล้าเหนือผมมาช่วยคุ่มลมกันยา
กันทั้งลูกลม พรหมโหวดกันทั้งผีโพด มายา
มากันพรายแกมยาละมบ เขาฝั่งไว้ริมทาง
มากันให้ถ้วนให้ถ่มากันลูกนี้ทุกที่ย่าง
ละโมบเขาฝั่งไว้ริมทางจำไว้แฉะซ่ายแฉะขวา
สิบสองหัวซ่างสิบสองหัวเชิฎุจាំให้พ่อร้องเรียกหา
ถ้าพ่อไม่มาลูกยาจะให้เห็นหน้าใคร
เห็นหน้าแต่ท่านผู้อื่นความชื่นลูกยามาแต่ไหน
ให้ลูกเหลียวหน้าไปหาใครเหมือนโยราชครูถ้วนหน้า

ลูกไหว้ครูพักอีกทั้งครูสอนไหว้แล้วเอือนกลอนต่อมา
 ไหว้ครูสั่งสอนข้าพ้อมาคุ้มหน้าคุ้มหลัง
 มาเถิดพ่อสายสมรมาคุ้มลูกเมื่อนอนเมื่อนั่ง
 มาคุ้มข้างหน้าข้างหลังพ้อมาวังซ้ายวังขวา
 ราชครูของน้องลอยแล้วให้ล่องเข้ามา
 ราชครูของข้าดำเนินเชิญมาให้หมดสิ้น
 ไม่ว่าจะอยู่แค่ หรืออยู่ไกลลูกร้องกาศไปให้ได้ยิน
 ดำเนินเชิญมาให้หมดสิ้นไหลแล้วให้เทกันเข้ามา
 ขุนโหรญาโหรขุนพรานญาพรานโปรดปรานเหนือเกล้าเกศา
 ไหว้พรานเทพเดินดงพระยาพรานคงมาเดินป่า
 พรานบุญปรีक्षाเดินจำนำหน้าราชครู
 แม้นผิดแม้นพลาดตรงข้อไหนชาวไทยเมตตาได้เอ็นดู
 บรรดาราชครูมาอยู่เบื้องซ้ายเบื้องขวา
 ลูกจับเริ่มเดิมมาไหว้ขุนศรัทธาเป็นประธาน
 ไหว้หลวงเสนได้เป็นครูพักเป็นหลักนักเลงแต่โบราณ
 ถัดแต่นั้นทองกันดารไหว้ตาหลวงเสนสองเมือง
 ไหว้ตาหลวงคงคอดมหมอไหว้ท้าววิจิตรเรื่อง
 โปรดให้รับท้าวเข้าสู่เมืองสื่อเลื่องความรู้ได้เล่าเรียน
 พ้อมาสอนศิษย์ไว้ต่างตัวพ่อไม่คิดกลัวเพราะความเพียร
 สิบนิ้วข้าหรือคือเทียนเสถียรสถิตยอไหว้ไป
 ยอไหว้พระยาโถมน้ำโถมงามพระยาลุยไฟ
 พระยาสายฟ้าฟาดลูกน้อยนั่งร้องกาศไป
 พระยามือเหล็กพระยามือไฟไหว้โยตาหลวงคงค
 ไหว้ลูกของพ่อที่แแทนมาชื่อจันทรกระยาผมหม
 ตาหลวงคงคอดมหมอหลวงชมตาจิตร
 เมื่อยามเป็นคนพ่อทองหลวงนายแต่ท้าวมาไร้ความคิด
 หลวงชมตาจิตรผิดด้วยสนมกรมชาววัง
 พ่ออาบน้ำทาแป้งดับแดง ไม่ทันได้ผั้นหลัง
 ผิดด้วยสนมกรมชาววังรับสั่งผูกคอให้ฆ่าเสีย
 พ่อไม่ทันได้สั่งลูกบุญปลุกไม่ทันได้สั่งเมีย
 รับสั่งผูกคอให้ฆ่าเสียในฝั่งแม่น้ำย่านยาว
 หากพ้อมาตายด้วยเจ็บไข้ลูกรักจักได้ไปถามข่าว
 ในฝั่งแม่น้ำย่านยาวชีวิตพ้อม้วยมรณา
 ถ้าพ้อมาตายข้างฝ่ายบกให้เป็นเหยื่อนกเหยื่อกา
 ถ้าพ้อมาตายฝ่ายเลให้เป็นเหยื่อเข้เห-รา
 พ้อมาตายฝ่ายเหนือให้น้ำเน่าน้ำเหงื่อไหลลงมา

น้ำเน่าลายจันทร์น้ำมันลูกลายแป้งทา
 โดกแข็งโดกขาลูกยาไว้ทำไมกัลดผม
 ดวงเนตรพ้อทองผมสอดลูกน้อยไว้ทำไมหลอดอม
 ทำไมกัลดผมชมต่างพ้อร้อยซังแก้ว
 โื้อพ้อร้อยซังแก้วสองแถวพ้อร้อยซังอา
 ร้อยซังรักข้าพ้ออย่าตัดตตรักเสียให้ม้วย
 พ้ออย่าตัดลูกเหมือนตัดตาลพ้ออย่ารานหลานเหมือนรานกล้วย
 พ้ออย่าตัดรักเสียให้ม้วย เห็นดูด้วยช่วยรามโนรา

ตอนที่ ๓

ลูกกาศครูเท่านั้นแล้วผ่องแผ้วเป็นเพลงพระคาถา
 ลูกไหว่นางหงส์กรงพาลีไหว่นางธรรณีเมขลา
 ไหว้บริถิว ราชานูมิมาหาลาภหัชชัย
 ลูกจะไหว้แม่โภชวิชาติธรรณีแม่ได้เป็นใหญ่
 ลูกเล่นเต็นรำบรรดาที่ทำบนหัวแม่และขอคำความอำภัย
 หลีกเกล้าเกศาเสียให้ไกล ไหว้ภูมิสถานท่านเจ้าวัด
 เล่นให้สบายให้คลายให้คล่องอย่าให้ข้องอย่าให้ขัด
 ไหว้ภูมิสถานท่านเจ้าวัดผมถัดลงหุมาลงตา
 ไหว้พุทธรูปในกุฎีและวิหารแบ่งองค์ส่งญาณเล็งแลมา
 ลูกเข้ามาเยี่ยมที่ในอารามขอสมออย่ามีความโทษา
 ขึ้นชื่อความเจ็บอย่ามาใกล้ขึ้นชื่อความไข้อย่าให้มีมา
 ทั้งใช้ร้อนใช้ห้าพ้อมาขับไล่เสียให้ไกล
 อย่าโชกโบกโบยพ้อมาคุ้มโภยกันภัย
 กันทั้งเสียดจ้งไหรอย่าให้มาใกล้ลูกเลยหนา...

ตอนที่ ๔

หัตถ์ทั้งสองประคองตั้งยกขึ้นเหนือเศียรรังดังดอกปทุมมา
 หัตถ์ทั้งสองประคองเศียรนั่งไหว้เวียนแต่ซ้ายย้ายไปหาขวา
 ไหว้มนุंनाถพระศาสดาพุทธังธัมมังสังฆาไหว้อาจารย์
 ไหว้คุณศีลาพระบารมีปาณะนี้นั่งไหว้พระคุณท่าน
 ครูชยัภษปักษาพยาบาลศตฺรุธมูมารขอให้หลบลลิกหนี
 ไหว้จักรวรรดิฟ้าครอบทุกช่องชั้นชั้นขอบรอบทั้งโลกี
 ไหว้เวสสุวรรณเจ้าบุญชีไหว้สุวรรณมาลีลูกไหว้ฤาษีสม
 พระบวชพระเรียนจำเนียรนาถลูกนั่งไหว้พระบาทองค์พระยายม
 ไหว้ภูมิสถานท่านเจ้ากรมยาขึ้นตั้งบังคมเหนือพระเกศา
 กาศไปเห็นไม่ตริกนี้คำตักตั้นเกินพระเวลา
 กลัวพื่อนองน้ำป๋ามาั่งถ้าเหน้อยเนื้อจะเหน้อยใจ

เราจำเรียนมาหมายว่าจะเล่นทำเช่นเอาไว้ใช้จักได้ไหร
 มาเราจะร้องทอ้งพระบทไปออกมาไวเชียวร่าทำให้ชม.....แม่....เอ๋ย

๒. กลอนตำนานมโนราห์

ขุนอุปถัมภ์นรากร (พุ่ม เทวา)

นางนวลทองสำลี เป็นบุตรีท้าวพระยา
 นรลักษณ์งามนักหนา จะแจ่มดั่งอัปสร
 เทวาเข้าไปดลจิต ให้เนรมิตเทพสิงห
 รูปร่างอย่างขี้หมอน (กิณร) ร่อนร่างำทำต่างกัน
 แม่ลายพันเพื่อน ตระหนกล้วนแต่เคลือวัลย์
 บทบาทกล่าวพาดพัน ยอมจำแท้แน่หนักหนา
 จำได้สิบสองบท ตามกำหนดในวิญญูณ์
 เมื่อฟื้นตื่นขึ้นมา แจ้งความเล่าเหล่ากำนัล
 แจ้งตามเนื้อความฝัน หน้าที่นั่งของท้าวไท
 วันเมื่อจะเกิดเหตุ ให้อาเพทกำมัจจกไกล
 ให้อยากดอกมาลัย อุบลชาติผลพฤษษา
 เทพบุตรจตุจากสวรรค์ เข้าทรงครรรภ์นางฉายา
 รู้ถึงพระบิดา โกรธโกรธาเป็นพุนไฟ
 ลูกชั่วร้ายทำขายหน้า ใส่แพมาแม่น้ำไหล
 พร้อมลื่นกำนัลใน ลอยแพไปในธารัล
 พระพายก็พัดกล้า เล็กบ้างพันกำลัง
 พัดเข้าเกาะกะซัง นั่งเงื่องงอยู่ในป่า
 ร้อนเร้าไปถึงท้าว โกสีย์เจ้าท่านลงมา
 ชุบเป็นบรรณศาลา นางพระยาอยู่อาศัย
 พร้อมลื่นทั้งโพกหมอน แทนที่นอนนางทราวมวัย
 ด้วยบุญพระหน่อไท อยู่เป็นสุขเปรมปรีดี
 เมื่อครรรลาถ้วนทศมาส ประสูติราชจากนาภี
 อีกองค์เอี่ยมเทียมผู้ชาย เล่นรำได้ด้วยมารดา
 เล่นรำตามภาษา ตามวิชาแม่สอนให้
 เล่นรำพอจำได้ เจ้าเข้าไปเมืองอัยกา
 เล่นรำตามภาษา ท้าวพระยามาหลงไหล
 จินจามพราห์มข้าหลวง ไททั้งปวงอ่อนน้ำใจ
 จินจามพราห์มเทศไท ย่อมหลงไหลในวิญญูณ์
 ท้าวพระยาสายฟ้าพาด เห็นประหลาดใจนักหนา

ดุนรลักษณ์และพัศตรา เหมือนลูกยานวลทองสำลี
 แล้วหามาถามไถ่ เจ้าเล่าความไปถ้วนถี่
 รู้ว่าบุตรแม่ทองสำลี พาตัวไปในพระราชวัง
 แล้วให้รำสนองบาท ไทธิดราชสมจิตหวัง
 สมพระทัยหัตถ์ยัง ทำวอลเนตรเห็นความดี
 และประทานซึ่งเครื่องทรง สำหรับองค์พระภูมิ
 กำไลใส่กรศรี สร้อยทับทรวงแพรภูษา
 แล้วประทานซึ่งเครื่องทรง คล้ายขององค์พระราช
 แล้วจดคำจำนรรจา ให้ชื่อว่า "ขุนศรีศรืธา "

๓. บทร้องประกอบทำรำ

บทร้องที่ใช้ประกอบทำรำของโน้ตเป็นบทที่แต่งขึ้นมาเพื่อขับประกอบทำรำท่าต่าง ๆ เริ่มต้นด้วยการ " ออ " ก่อนขับบท
 ออ.... นั้นเป็นการกล่าวเพื่อให้เครื่องดนตรีหยุด หรือที่โน้ตเรียกว่า " โน้ตเครื่อง " ในการว่า ออ ...นั้นแต่เดิมมีคาถาประกอบ เช่น คาถาว่า
 ออ อา ออ แอ ~~ออ~~ตา อาเอ็นดู...ซึ่งถือกันว่าถ้าคาถาประกอบการขับทำนองผู้ชมติดอกติดใจในเสียงขับบท

บทครูสอน

ครูเอยครูสอน สอนแล้วแม่นาครูสอนเสด็จกรต่อง่า
 ครูสอนให้ผูกผ้า สอนแล้วแม่นาผูกผ้าสอนให้ข้าทรงกำไหล
 สอนให้ครอบเทริดน้อย สอนแล้วแม่นาครอบเทริดน้อยแล้วจับสร้อยพวงมาลัย
 สอนให้ทรงกำไหล สอนแล้วแม่นาทรงกำไหลสอดใส่ซ้ายใส่ขวา
 ครูให้เสด็จเอียงข้างซ้าย ออว่าเสด็จเอียงข้างซ้ายตีค่าได้ห้าพารา
 ครูให้เสด็จเอียงข้างขวา ออว่าเสด็จเอียงข้างขวาค่าได้ห้าตำลึงทอง
 ตีนถีบพนัก ถีบแล้วแม่นะพนักส่วนมือชักเอาแสงทอง
 หาไหนจะได้เหมือนน้อง หาไหนแม่นะได้เหมือนน้องทำนองพระเทวดา

บทสอนรำ

สอนเจ้าเอยสอนรำ ครูข้าขวัญเอยให้รำ ครูให้ข้ารำเทียมบ่า
 อ้อแล้วปลดปลงลงมา ครูข้าขวัญเอยให้รำ ครูให้ข้ารำเทียมพก
 วาดไว้ฝายออก ไหยกเจ้าเอยเป็นแพน แพนข้าเอยผาหลา
 ยกขึ้นสูงเสมอหน้า เรียกช่อขวัญเหอระย้า ระย้าพวงดอกไม้
 อ้อแล้วปลดปลงลงมาได้ ครูให้ขวัญเหอข้ารำ ครูให้ข้ารำโคมเวียน
 รำท่ากนกภูวาด วาดไว้เจ้าเอยให้เหมือน วาดไว้ให้เหมือนรูปเขียน
 รำท่ากนกโคมเวียน รำท่าขวัญเหอกะเขียน รำท่ากะเขียนปาดตาล
 ตัวฉนั้นนี้สวายนุช พระพุทธขวัญเหอระเจ้า พระพุทธเจ้าห้ามมาร
 ตัวฉนั้นนี้นงคราญ พระรามขวัญเหอจะข้าม พระรามจะข้ามสมุทร

บทประณม (ปฐม)

ตั้งต้นให้เป็นประณม ตั้งต้นสาวนะเป็นประณม ถัดมาขวัญเอ๋ยพระพรหม พรหมข้าเอ๋ยสี่ห้าวรำเป็นท่าสอดสร้อย
 ทวนหัวเหน่นี้รำเป็นท่าสอดสร้อยให้ห้อยเป็นพวงมาลา ทำเวโหนโยนข้า อ่อว่าเวโหนโยนข้า แก้วข้าเอ๋ยให้ห้องนอน
 แล้วรำเป็นท่าต่างกัน รำไปเล่าเกิดสาวเหอ นี่รำเป็นท่าต่างกัน แล้วค่อยมาหันเป็นนอนเกิดเจ้างามงามเหอ หันตรา
 หันให้เป็นหมอน ทำมรคาแขกเต้าบินไปเล่าเกิดสาวเหอ นี่มรคาแขกเต้า แก้วข้าเหอบินเข้ารัง รำเป็นท่ากระต่ายชมจันทร์
 รำไปเล่าเกิดสาวเหอ อ่อนี่กระต่ายชมจันทร์ รำท่าพระจันทร์ทรงกลด รำไปเล่าเกิดสาวเหอ นี่ท่าพระจันทร์ทรงกลด
 รำท่าพระรถโยนสาร แก้วข้าเหอมารกลับหลัง รำท่าชูชายนาดกราย มาขนาดกรายเข้าวัง เกิดเจ้างามงามเอ๋ย อ่อนี่
 นาดกรายเข้าวัง แล้วมานั่งหมอบเฝ้า แก้วข้าเหอเจ้านครินทร์ รำท่าซี้หนอนร้อนรำ รำไปเล่าเกิดสาวเหอ นี่ท่าซี้หนอน
 ร้อนรำ รำแล้วเข้ามาเปรียบท่า นี่แหละเข้ามาเปรียบท่า รำท่าพระรามรามมา แก้วข้าเอ๋ยทำน้าวศิลป์ ทำฝูงมัจฉา
 สาคร ค่อยล่องเข้าในวารินเกิดเจ้างามงามเหอ นี่ล่องเข้าในวารินฉันทลงไหลไปสิ้น อ่อว่าหลงไหลไปสิ้น แก้วข้าเอ๋ย
 งามโสภา แล้วรำท่าโตเล่นหาง นี่รำท่าโตเล่นหาง ถัดมาท่ากวางโยนตัว รำไปเล่าเกิดสาวเหอ อ่อนี่ท่ากวางโยนตัว
 อ่อแล้วรำยัวเอาแป้ง อ่อรำยัวเอาแป้งแก้วข้าเหอมาผัดหน้า รำท่าหงส์ทองลอยล่อง เกิดเจ้างามงามเหอ ล่องแล้วมัน
 ว่ายน้ำมา รำท่าเหราเล่นน้ำ แก้วข้าเอ๋ยเหอสำราญนัก แล้วรำท่าโตเล่นหาง นี่รำเป็นโตเล่นหาง ถัดมาท่ากวางเดินดง
 เดินไปเล่าเกิดสาวเหอ อ่อนี่ท่ากวางเดินดง รำเป็นท่าพระสุริวงค์ นี่ท่าพระสุริวงค์แก้ว ข้าเอ๋ยผู้ทรงศักดิ์ รำท่าข้างสาร
 หวานหญ้า นี่ท่าข้างสารหวานหญ้า ฉันทดูसान่ารัก ดูสามันน่ารัก แล้วรำท่าพระลักษณะแฝงศร แก้วข้าเอ๋ยจรลี รำ
 ท่าซี้หนอนพอนฝูง เกิดเจ้างามงามเอ๋ย นี่ท่าซี้หนอนพอนฝูง ถัดมานกยูงพอนหาง ทำขัดจางหยางให้นางรำ นี่ขัด
 จางหยางให้นางรำ แก้วข้าเอ๋ยทั้งสองศรี แล้วขัดขึ้นเป็นวง เกิดงามเหอ ขัดแล้วน้องนะเป็นวง มานั่งลงให้ได้ที่ นั่ง
 แล้วน้องนะไคที่ ค่อยชักสี่ขอเอ๋ยสามสาย นี่ชักสี่ขอสามสาย แก้วข้าเอ๋ยย้ายเพลงรำ รำท่ากระบี่ตีท่า รำไปเล่าเกิด
 สาวเหอ นี่ท่ากระบี่ตีท่า อ่อจินมาสาวไส้ นี่จินมันมาสาวไส้ รำท่าชะนีร้ายไม้ แก้วข้าเอ๋ยคูเฉื่อยฉ่า ท่าเมขลาล้อแก้ว
 นี่ท่าเมขลาล้อแก้ว ล้อแล้วมาชักลำน้า นี่ก็ชักลำน้า เป็นเพลงรำแต่ก่อน แก้วข้าเอ๋ยครูสอนมา ว่าแม่เอ๋ยแต่ก่อน
 แก้วข้าเอ๋ยครูสอนมา

บทผันหน้า

นั่งผันหน้าไปอาเนย์ แลเห็นเลสองห้อง
 เป็นตรอกเป็นวาง ภูเขาขวางอยู่ปากช่อง
 เขาเงินเขาทอง ชะโงกงอนเข้าหากัน
 เป็นถ้ำเป็นเว้ง อยู่เป็นเชิงเป็นชั้น
 เป็นชุมเป็นชั้น ค่อยถัดกันลงมา
 น้ำใสไหลพุ่ง ไหลมาทบคั่งพุ่งฉา
 หินงอกออกมา กลับเป็นหน้าพระราหู
 เป็นเพิงเว้งว่า ทำเป็นถ้ำเป็นตุ
 ค้างคาวเข้าอยู่ เกี่ยวชะง่อนก้อนผา
 ค้างคาวตัวหนึ่งสองตัว ห้อยหัวลงมา

บทลีโต

สี่เอยสี่โต ทำราโพรพา
 ปากน้ำแก้วป่า มีบรรพตาชายวาริ
 ข้างซ้ายเกาะหล้า ข้างขวาสาเกาะสาหม
 ศักดิ์สิทธิ์ฤทธิ ย่านวาริอยู่หว่างเขา
 เรือพายเรือแจว ไปตามแถวลำน้า
 ช่องทางหว่างเขา มีลำเนาสายสินธุ์
 ตรงกลางหว่างวาริน มีหินล้อมวง
 เป็นชั้นเป็นช่อง ทำเป็นห้องเหินหงส์
 มีทางขึ้นทางลง มาตรงสาคร
 ศิลางอกออกยั่ว กลับเป็นหัวไกรสร

บทชมดอกไม้

น้องนั่งทำดอกไม้ พอทำได้แต่ไม่ดี
 ทำเป็นดอกมาลี แลด้าพี่พุ่มมันยังเล็ก
 ดอกไม้ของเด็กเด็ก มันยังเล็กขึ้นตั้งพุ่ม
 ยังไม่เหมือนดอกมะลิซ้อน แมงมามอนกันอยู่กลุ่ม
 ภูมรินบินมารุม มาดอมภูมราसान่าแล
 พ่อและแม่ที่มาแลตัวฉาน จะทำดอกโพดดอกตาลให้บานแฉ
 ให้บ่าวสาวเข้ามาแล คุณชมแต่ดอกโพตาล
 ดอกไม้ของน้องมันยังสด ซึ่งส่งแต่รสหอมหวาน
 ธรรมดาดอกโพตาล แลมักลานในลูกตา
 ตัวน้องทำดอกไม้ ยังขอไม่ได้ก่อนพี่บ่าวนะ

บทเพลงทับเพลงโชน

ใกล้จะรุ่งพระสุริยา ดาดฟ้ามันฤกษ์ วิรุณเบิก รักน้องสว่างไส ใกล้จะรุ่งพระสุริยา แล้วโด้ได้น้องใกล้
 จะรุ่งพระสุริยาดาดฟ้ามันฤกษ์ ฤกษ์ ๆ ๆ นี้วิรุณจะเบิก แล้วค่อยกระจ่าง งามเอยสว่างไส สองตาดูให้ทั่วจบ แล้วผัน
 ไปเห็นนภาลัย ฉันผันไปเข้ามาเย็นพินิจ โนนทศบูรพา ผันไปเห็นเมฆฉาย ใอันนี้เมฆ ใอันนั้นฉาย พระพายพาเลื่อนแล้ว
 นะน้อง นี้แหละพระพายพาดูกลับเคลื่อน นี้ซบซ้อบนชง่อนผา ใอันนี้กลับเคลื่อนซบซ้อบนชง่อนผาใอันนี้เป็นเพิง
 เป็นเว้ง ใอันนี้ว่าเป็นถ้ำน่าลง โนนต้นพฤษภามันสูงลิ่ว ออแลเป็นทิวเรียง ต้องพระ พายนี้แหละพระพายฉายพัด
 มาแล้วนะเหวอน้องพระพายพัดแวก แล้วแยกเป็นชั้น ต้นไม้หันผันละเล ออกิ่งมันเวเหวียง จะทำเป็นรูปสิ่งใดก็คอย
 คอ แล้วเข้ามาเคียวพามองทำเมียงยามต้องพระพาย แล้วพัดหายไป กลายเป็นรูปภูมภา เดแต่เป็นรูปภูมภา ปากมันอ้า
 ส่วนเขี้ยวมันขาว ลำตัวมันยาวใหญ่ กลายเป็นรูปवानร ออนี้แหละรูปवानร ออมานั่งหาหา มาเกามาคั่นอยู่บน
 ชง่อนหิน พอหิบดีเพื่อนก็พา พาแล้วเอามากิน ทำโตดดินกลอกกลับ แล้วจับเอาพระกร กลายเป็นรูปยักษ์ ท้าว
 มารามีฤทธิ นี้แหละท้าวมารามีฤทธิ ถือกระบองป้องปิดยืนอยู่สลอน ว่าเวลาเอยขวัญเอยสมยาม ำไปเล่าตะเหว
 น้อง

๔. กำพืดโบราณ

กำพืดเพลงโขนโบราณ

ยามรุ่งพระสุริยา ที่ขอบฟ้ามันฤกษ์ อรุณเบิกยังไม่กระจ่าง สว่างใส สองตาฉานแลทั่วจบ ที่ข้าง
นภาลัย ฉานผันไปยืนพิณิจ ที่ข้างทิศบูรพา ฉานผันไปเห็นเมฆฉาย ที่พระพายพัดเลื่อน ดูกลับเกลื่อน ซับซ้อน อยู่บน
ชะง่อนผา ฉานเห็นเพิงเว้งว่า แคเป็นถ้ำเป็นลา ต้นพฤกษาศานแลละลือ งอกเป็นทิวเรียง ฉานแลพระพายพัดแกว
แยกออกเป็นชั้นชั้น ต้นมันหันผันละเล่ ส่วนปลายมันเวเหวี่ยง กลายเป็นรูปสิงโต ยังโคกกันเข้ามาเคียง ทั้งมองทั้งเมียง
ต้องพระพายพัดสูญหายไป กลายเป็นรูปกุมภา ปากมันอ้าแล้วหับเท่า ส่วนตัวมันยาวใหญ่ กลายเป็นรูปกวางทอง
นั่นแหละเที่ยวคะนองไพร เทียวจรโลเลล้มล่า พฤกษากิน แล้วกลายเป็นรูปวานร บทจรผ่อนผัน นั่งหาเหากากันอยู่บน
ชะง่อนหิน หาได้แล้วชวนกันเด็ด เด็ดเด็ดแล้วพามาดมกลิ่น ทำโตดดินกลอกกลับแล้วหับพระกร เดียวกลายเป็นรูป
ยักษ์ นนั่นแหละอันมีฤทธิ์ ถือตะบองป้องปิด อยู่สลอน กลายเป็นรูปคชา นนั่นแหละสองงางอน บทจรวงเทียวคว่า
พฤกษากหัก แล้วกลายเป็นรูปนารี นนั่นแหละวิไลลักษณ์ ไ้อกรหนึ่งกวักไ้อกรหนึ่งกุม ดอกปทุมมาลัย แล้วกลายเป็นรูป
ดาบส นั่งกำหนดชกลูกประคำ แล้วนั่งกัมมัญฐาน แล้วกลายเป็นรูปเหมหงส์ วิ่งลงสรงชลธาร เทียงล่องเล่นสำราญ
ข้างในวาริ

กำพืดโนรา

(ได้จากจาก คุณยายพรหม เอียดนุช อายุ ๘๕ ปี ชาว อ.ปากน้ำ จ. นครศรีธรรมราช พ.ศ.๒๕๓๕)

ไ้อระหาซ้าระเห มาเราจะเหเล่นเรื่องบ้ายอ
ฉานพูดไม่ต่อแหล บรรดามาแลทั้งแม่ทั้งพ่อ
ธรรมเนียมคนบ้ายอ เชือกมารัดรัดเข้ากับพุง
กางเกงสอดเอาไว้ใน เอาผ้าไหมพามาให้นุ่ง
เชือกมารัดรัดเข้ากับพุง ส่วนข้างหน้าล้วนแต่ผ้าห้อย
ลูกปัดและกำไล ฉานเรเที่ยวไปหาพามาร้อย
แพรแดงเป็นผ้าห้อย พามาร้อยร้อยสลับกัน
แม่เงินให้แบนแบน พามาแขวนเข้าปละละอัน
ทำให้เป็นช่อชั้น ฉานแลเรียงไปทั้งตัว
พระธรรมทำให้ไม่ชอบ คิดอ่านसानสอบพามาครอบาลหัว
แลเรียงไปทั้งตัว ปีกหางของนางเหมือนอย่างครุฑ
ไม้หนุนเขาไปค่อน สินเป็นท่อนพามาตั้งชุด
ไซรูใส่ลูกอุด พามาตั้งชุดชุดหุ้มหนังควาย
คิดอ่านทำไม้ตี ถ้าทำให้ตีให้ไม่งข้างปลาย
เนื้อเก่าเขาไม่เอาไว้ เอาหนังควายเข้ามาปกปิดรู
ติลงสักเจ็ดแปดคน หน้มนเหลือนหน้มนไม่ยู
ยังคนที่มีควมรู้ เอาหนังค่างเข้ามาหุ้มข้างเดียว
คิดทำตามอำเภอใจ ข้างปลายใหญ่ใหญ่ข้างโคนเรียวเรียว

ขุดเม็นเข้าทีเดียว อย่างง่ายมันดังหลายเสียง
เอาไม้ค้ำคาง ไชรูให้ตรงให้รูรายเรียง
อย่างง่ายมันดังหลายเสียง เอาทองแดงเข้ามาแยงรู
ไบโหนดเข้ามาทำลื่น อมไม่ลื่นมันยังล่ออยู่
ไอน์ก็รูไอน์ก็รู พิสดูฉานแลล่ำบาก
รูปีก็รูปาก คันลมมากค่อน่าฟัง
ปีตั้งอยู่เปล่าเปล่า คันคนไม่เป่าหรือมันไม่ดัง

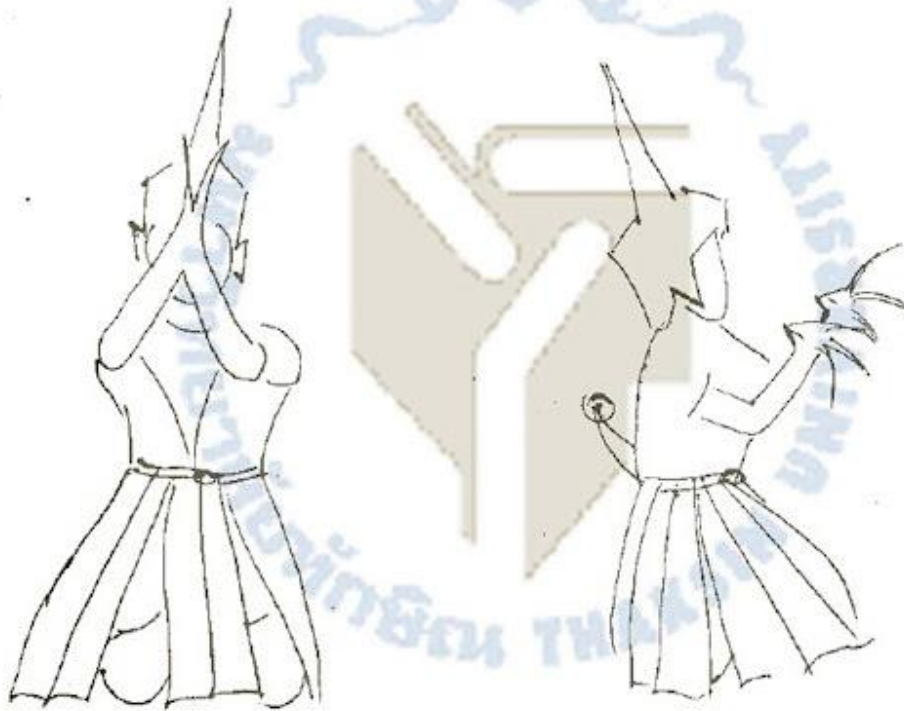
อ้างอิง :

๑. มโนราห์-วิกิพีเดีย <http://th.wikipedia.org/wiki/>
๒. ฐานข้อมูลตามรอยมโนราห์ <http://lib.kru.ac.th/bsru/48/>

บทครูสอน

ครูเอยครูสอน	เสด็จกรต่อง่า
ครูสอนให้ผูกผ้า	สอนให้เข้าทรงกำไร
สอนให้ครอบเทริดน้อย	แล้วจับสร้อยพวงมาลัย
สอนให้ทรงกำไร	สอดใส่ซ้ายใส่ขวา
ครูให้เสด็จเอื้องข้างซ้าย	ตีค่าได้ห้าพารา
ครูให้เสด็จเอื้องข้างขวา	ตีค่าได้ห้าตำลึงทอง
ตีนถีบพนัก	สองมือชักเอาแสงทอง
หาไหนจะได้เหมือนน้อง	ทำนองพระเทวคา

2.1.1.1 ท่าราบทครูสอน

1. ครูเอยครูสอน

2. เสด็จกร

3. ต่อง่า

4. ครูสอนให้ผูกผ้า

5. สอนซ้ำให้ทรงกาโล

6. ให้ครอบเทริดน้อย(1)

7. ไม้ครอบเทริดน้อย(2)

8. มาจับสร้อย

9. พวงมาลัย

10. ไม้ทรงกาไล

10. สอดใส่ซ้าย

11. เสด็จเบื้องข้างซ้าย

13. ตีค่า

14. โด่เท้า

15. พาวา

16. เสด็จเยื้องข้างขวา

17. ต่ำสิงทอง

18. อันถันพุก

19. สวมมือซึกเอาแสงทอง

20. ท่าโพนไม่ได้

21. เสมือนพ้อง

22. ท่าองพระเขตรดา

ยูเนสโก

ประกาศขึ้นทะเบียน

“โนรา”

เป็นมรดกภูมิปัญญา
ทางวัฒนธรรม
ที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ

โนรา หรือ มโนห์รา

เป็นชื่อศิลปะการแสดงพื้นเมืองที่
ผูกพันกับคนภาคใต้มาอย่างช้านาน

องค์ประกอบหลัก ในการแสดงโนรา
คือ เครื่องแต่งกายและเครื่องดนตรี

ปัจจุบันการแสดงโนรา
มีทั้งเพื่อความบันเทิง และการรำในพิธีกรรม

ที่มา : กระทรวงวัฒนธรรม

BACK
bone
MOOT Digital

"โนรา" จากมรดกภูมิปัญญา สู่มรดกมวลมนุษยชาติ

นักวิชาการอิสระ ร่วมยินดี ที่ยูเนสโกประกาศขึ้นทะเบียน "โนรา" มรดกภูมิปัญญา เป็นมรดกโลก UNESCO แนะนำคนรุ่นใหม่รักษาสমบัติของโลกให้คงอยู่ตลอดไป

ภายหลังจากองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศรับรอง ขึ้นทะเบียน 'โนรา' (Nora, Dance Drama in Southern Thailand) เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ เมื่อวันที่ 15 ธันวาคมที่ผ่านมา

จังหวัดพัทลุงซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของศิลปะวัฒนธรรม "โนราห์" ที่เห็นได้ชัดเจนในปัจจุบัน ล่าสุด เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ที่ผ่านมาชาวพัทลุงได้จัดกิจกรรมเฉลิมฉลองยิ่งใหญ่หลังจากยูเนสโกประกาศให้ศาสตร์แขนง "โนรา" ขึ้นเป็นมรดกโลก อีกทั้งยังเตรียมงานยิ่งใหญ่ที่จัดขึ้นในปี 2565 เพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่สายตาชาวโลกต่อไป

ด้านอาจารย์จรรยา หยูทอง นักวิชาการอิสระผู้ซึ่งเป็นทั้งนักพูด นักคิด และนักเขียน ได้ให้ความเห็นหลังจากยูเนสโกประกาศขึ้นทะเบียน "โนราห์" หรือ "มโนราห์" ศิลปะการแสดงท้องถิ่น เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ว่า

"สิ่งที่มันเป็นมรดกของมวลมนุษยชาติในยุคโลกาภิวัตน์มันทำให้คนหลงลืมคุณค่า หากมีใครที่เข้ามาศึกษาในเชิงวิชาการในเรื่องนี้ก็จะถูกมองว่าเป็นคนหัวอนุรักษ์ ล้าหลัง"

"เป็นนิมิตรหมายที่ดีที่องค์การสหประชาชาติ หรือ UNESCO เนื่องจากมรดกโลกมีความหลากหลาย ก่อนหน้านี้เราจะพูดถึงมรดกโลกที่เป็นโบราณสถาน เช่น นครวัดนครธม อุทยานประวัติศาสตร์ อยูทธยา และป่าไม้ เป็นต้น แต่ช่วงหลังก็ได้มีการมาเน้นในเรื่องของมรดกโลกที่เป็นภูมิปัญญา เรียกว่าเป็นมรดกโลกทางภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ คือมันเป็นนามธรรม แต่มันอยู่ในวิถีชีวิต" อาจารย์จรรยา กล่าว

นอกจากนี้อาจารย์จรรยาก็กล่าวอีกว่า "สำหรับประเทศไทยนำภาคภูมิใจ "โนราห์" ถือเป็นศิลปะวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาที่จับต้องไม่ได้ ลำดับที่ 3 ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก อันดับแรกได้มาจาก โชน อันดับที่สองคือ นวดแผนไทย เมื่อโนราห์ได้ขึ้นทะเบียนมรดกโลกก็มีคำถามกลับมาอีกว่า "แล้วหนังตะลุงขึ้นมรดกโลกได้ไหม" ซึ่งอาจารย์ก็ตอบว่า "สามารถขึ้นได้แต่ก็ต้องมีคนจัดการ"

ซึ่ง "โนราห์" ถือเป็นความหวังของชาวพัทลุง อานิสงค์ของการประกาศให้โนราห์เป็นมรดกโลกนั่นคือ ทำให้คนรุ่นใหม่มีความสนใจที่จะรำโนราห์กันอย่างคึกคัก มีกำลังใจ เพราะยูเนสโกคือระดับโลกถือเป็นการยอมรับในระดับสากล นั้นหมายถึงการเป็นมรดกของมนุษยชาติ ไม่ใช่มรดกของคนพัทลุง ไม่ใช่มรดกของคนใต้แต่อยู่ในพื้นที่ภาคใต้ อาจารย์จรรยา กล่าว

และสุดท้ายอาจารย์จรรยา หยูทอง ได้ทิ้งท้ายว่า เมื่อได้รับการยกย่องเป็นมรดกโลกแล้ว จะทำให้คนที่เป็นเจ้าของมรดก ซึ่งคิดว่าในโลกนี้ไม่มีเผ่าพันธุ์ไหน หรือชาติพันธุ์ไหน ที่จะมีความลึกซึ้งเท่าเราเพราะโนราไม่ได้เป็นเพียงการแสดงเพื่อความบันเทิงมันคือความเชื่อทั้งเรื่องครุหมอโนราห์ ตายายโนราห์ และเรื่องของการรักษาโรค ถือเป็นความเชื่อที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนใต้ในเรื่องของมโนราห์

ภาคผนวก

- 1 สรุปโครงการ
- 2 โครงการ
- 3 แบบสอบถามความพึงพอใจ
- 4 ภาพกิจกรรม

แบบรายงานผลการดำเนินงานโครงการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่

.....

- โครงการตามแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566
- โครงการที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจาก สพฐ.
- โครงการที่ได้รับอนุมัติจากพัฒนางานตามนโยบายและจุดเน้น สพป.กระบี่
- โครงการที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากงบเหลือจ่าย สพป.กระบี่

1.ชื่อโครงการ/ กิจกรรม อบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านการพัฒนารูปแบบการเรียน

การสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้ทำรำมนโนราห์ 12 ท่า

งบประมาณที่ได้รับจัดสรร 13,000 บาท เบิกจ่ายแล้ว 13,000 บาท คงเหลือ 0 บาท

ผู้รับผิดชอบโครงการ นางสาวกรองแก้ว ทองวิเชียร , นายสำราญ มณีสุวรรณ

กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

- โครงการดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว โครงการอยู่ระหว่างดำเนินการ

ระยะเวลาดำเนินงานโครงการ ไตรมาสที่ 1 ไตรมาสที่ 2 ไตรมาสที่ 3 ไตรมาสที่ 4

กรณีอยู่ระหว่างดำเนินการ (โปรดระบุวัน/เดือน/ปี).....

2. ผลสำเร็จของการดำเนินงาน

2.1 วัตถุประสงค์ ครบ / ตรงตามวัตถุประสงค์ ไม่ครบ / ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ เพราะ.....

.....

2.2 กิจกรรม/ขั้นตอนการดำเนินงาน/งบประมาณ

กิจกรรม (ระบุเฉพาะกิจกรรมหลัก)	เป้าหมาย	งบประมาณ (บาท)	ผลการดำเนินงาน
1.อบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้ทำรำมนโนราห์ 12 ท่า	ครูในสังกัดที่สนใจ จำนวน 30 คน	13,000	ครูในสถานศึกษา สังกัด สพป.กระบี่ ที่สนใจอบรมเชิงปฏิบัติการมีเทคนิค/วิธีสอนที่ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตามวัย มีอุดมการณ์เกียรติภูมิต่อโรงเรียน ด้านนาฏศิลป์ ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น (มโนราห์) ประจำปีโรงเรียน

กิจกรรม (ระบุเฉพาะกิจกรรมหลัก)	เป้าหมาย	งบประมาณ (บาท)	ผลการดำเนินงาน
2. นิเทศ ติดตามการดำเนินงาน	ครูในสังกัดที่สนใจ จำนวน 30 คน	0	ครูในสถานศึกษา สังกัด สพป. กระบี่ ที่สนใจอบรมเชิงปฏิบัติการมีเทคนิค/วิธีสอนที่ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาการเรียนรู้ ตามวัย มีอุดมการณ์ เกียรติภูมิต่อโรงเรียน ด้านนาฏศิลป์ ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น (มโนราห์) ประจำโรงเรียน
3.สรุป รายงานผลโครงการ	คณะกรรมการฝ่ายสรุปและรายงานผลโครงการ	0	มีการสรุปโครงการ

กรณีดำเนินการไม่ครบกิจกรรมที่กำหนดเพราะ

.....

.....

สามารถประหยัดงบประมาณ จำนวนบาท

2.3 ผลสำเร็จที่ได้รับจากกิจกรรมการดำเนินงาน

ตัวชี้วัดความสำเร็จ	ผลการดำเนินงาน
1. ร้อยละของครูผู้สอน มีเทคนิค วิธีการ หรือนวัตกรรม การวิธีสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ทำ รำมโนราห์ 12 ท่า	ร้อยละ 80 ของครูผู้สอน มีเทคนิค วิธีการ หรือนวัตกรรม การวิธีสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ทำ รำมโนราห์ 12 ท่า
2. ร้อยละนักเรียนทุกคนมีพัฒนาการเรียนรู้ ตามวัย มีอุดมการณ์ เกียรติภูมิต่อโรงเรียน	ร้อยละ 100 ของนักเรียนทุกคนมีพัฒนาการเรียนรู้ ตามวัย มีอุดมการณ์ เกียรติภูมิต่อโรงเรียน
3. ร้อยละโรงเรียนทุกโรงในสังกัดได้รับการนิเทศ ติดตาม การส่งเสริมให้นักเรียนมีเรียนรู้ทำ รำมโนราห์ 12 ท่า	ร้อยละ 80 ของโรงเรียนทุกโรงในสังกัดได้รับการนิเทศ ติดตาม การส่งเสริมให้นักเรียนมีเรียนรู้ทำ รำมโนราห์ 12 ท่า

3. ปัญหา / อุปสรรค

- 3.1 มีครูสนใจจำนวนมาก แต่ด้วยข้อจำกัดของงบประมาณมีน้อย จึงต้องจำกัดจำนวนผู้เข้าอบรม
- 3.2 วัน เวลา ไม่เพียงพอกับกิจกรรมการจัดอบรม

4. ข้อเสนอแนะ/แนวทางแก้ไข

- 4.1 ขอความอนุเคราะห์ขอเพิ่มงบประมาณ
- 4.2 เพิ่มจำนวนการอบรมเป็น 3 วัน

5. สำหรับโครงการที่ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์แล้ว ให้รายงานผลสำเร็จของงานที่เป็นผลผลิตหรือผลลัพธ์ของงาน แนบภาพกิจกรรมอย่างน้อย 3-4 ภาพ และเอกสารประกอบอื่น ๆ เช่น โครงการหลักสูตร กำหนดการ หลักเกณฑ์ แนวทางวิธีดำเนินการที่เป็นผลสำเร็จของโครงการด้วย

(ลงชื่อ) _____ ผู้รายงาน/ผู้รับผิดชอบโครงการ
(นางสาวกรองแก้ว ทองวิเชียร)
ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ ชำนาญการ

(ลงชื่อ) _____ รอง ผอ.สพป. /ผอ.กลุ่ม /หรือผู้ควบคุม
(นายสิทธิพงษ์ รอดคุ้ม)
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

1 โครงการ

โครงการ	อบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้ท่ารำมโนราห์ 12 ท่า
ลักษณะโครงการ	☒ ใหม่ ☐ ต่อเนื่อง
นโยบายสพฐ.ด้าน/ข้อ	ด้านโอกาส ข้อที่ 2.3 จัดการศึกษาให้กับผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
จุดเน้น สพฐ.ข้อ	ข้อที่ 6 ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ (Active Learning) มีการจัดและประเมินผลในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และสมรรถนะของเรียน (Assesment for Learning) ทุกระดับ
กลยุทธ์ สพป.ประจำปี	ข้อที่ 3 ยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ผู้เรียนมีสมรรถนะตามหลักสูตรและคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
กลุ่มที่รับผิดชอบ	นิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
ผู้รับผิดชอบโครงการ	นางสาวกรองแก้ว ทองวิเชียร และ นายสำราญ มณีสุวรรณ
งบประมาณ	13,000 บาท

1. หลักการและเหตุผล

กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นกรอบแนวทางให้สถานศึกษาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมผ่านสาระการเรียนรู้ และตัวชี้วัด ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ในการส่งเสริม พัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรของผู้เรียนและยังกำหนดให้จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อการส่งเสริม พัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้บางโรงเรียนยังกำหนดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ เสริมประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเพิ่มเติม ในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีคุณภาพยิ่งขึ้น

จังหวัดกระบี่เป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งในภาคใต้มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลากหลายซึ่งควรสร้างความตระหนักให้เกิดการอนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างรู้คุณค่า ยกย่องและให้เกียรติภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน ประชาชนได้เห็นคุณค่า มีความรักหวงแหน ร่วมกันอนุรักษ์ พื้นฟู สืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาให้คงอยู่สืบไป

โครงการอบรมอบรม เชิงปฏิบัติการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้ท่ารำมโนราห์ 12 ท่า (มโนราห์) มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกให้เยาวชนหรือผู้สนใจสามารถเรียนรู้ท่ารำทั้ง 12 ท่าได้อย่างถูกต้องและสามารถเผยแพร่ต่อสาธารณชนในโอกาสต่างๆ ได้อย่างสมบูรณ์แบบการอบรมประกอบ ด้วยการบรรยาย และฝึกปฏิบัติท่ารำ โดยวิทยากรซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ (มโนราห์) โดยเน้นเนื้อหาเรื่อง ประวัติความเป็นมาของมโนราห์องค์ประกอบในการแสดงและโอกาสที่ใช้แสดง การอบรมและปฏิบัติการกลุ่มเน้นการฝึกปฏิบัติท่ารำทั้ง 12 ท่า ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคใต้ โดย

จัดฝึกอบรมให้กับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ได้มีโอกาสเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ อันนำไปสู่การรู้สึกรักและหวงแหน ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกระบี่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้พื้นฐานในการรำโนราห์ 12 ท่า
2. เพื่อพัฒนาครูให้มีเทคนิคการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้การรำโนราห์ 12 ท่า
3. เพื่อให้โรงเรียนนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ใช้เสริมสร้างพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและเสริมสร้างอุดมการณ์เกียรติภูมิต่อโรงเรียน

3. เป้าหมาย

3.1 เป้าหมายเชิงผลผลิต (Output)

1. ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายของทุกโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ มีเทคนิค วิธีการ หรือนวัตกรรม การสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ ทำรำโนราห์ 12 ท่า
2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ทุกคนมีพัฒนาการเรียนรู้ ตามวัยมีอุดมการณ์ เกียรติภูมิต่อโรงเรียน
3. โรงเรียนทุกโรงในสังกัดได้รับการนิเทศ ติดตาม การส่งเสริมให้นักเรียนมีเรียนรู้การรำโนราห์ 12 ท่า

3.2 เป้าหมายเชิงผลลัพธ์ (Outcome)

ครูผู้สอนมีความรู้ ความสามารถในการรำโนราห์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้นักเรียน นักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้ ตามวัย มีอุดมการณ์ เกียรติภูมิต่อโรงเรียน และโรงเรียนประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษา ได้รับการยกย่อง มีชื่อเสียง เป็นแบบอย่าง เป็นสถาบันการศึกษาแห่งความภาคภูมิใจของนักเรียน ชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

4. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ ตาม วัย มีอุดมการณ์ เกียรติภูมิต่อโรงเรียน ด้านนาฏศิลป์ ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น (มโนราห์) เพื่อนำสู่ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มสาระ
2. โรงเรียนลดปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนในโรงเรียน
3. ครูมีเทคนิค/การสอนที่ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาการเรียนรู้ ตามวัย มีอุดมการณ์ เกียรติภูมิต่อโรงเรียน ด้านนาฏศิลป์ ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น (มโนราห์) ประจำโรงเรียน
4. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ นาฏศิลป์ (มโนราห์) ด้วยรูปแบบ Active Learning)
5. โรงเรียนดำเนินการจัดโครงการ พัฒนาการเรียนรู้ ตามวัย มีอุดมการณ์ เกียรติภูมิต่อโรงเรียน ด้านนาฏศิลป์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (มโนราห์) ประจำโรงเรียน เพื่อนำสู่ การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มสาระแก่ผู้เรียน ในโรงเรียนโดยกิจกรรมที่หลากหลาย สร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมในทุกๆระดับ ทั้งในระดับโรงเรียน ในระดับเครือข่ายและในระดับเขตพื้นที่การศึกษา

5. ตัวชี้วัดความสำเร็จ

5.1 เชิงปริมาณ

1. ร้อยละของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายของทุกโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ มีเทคนิค วิธีการ หรือนวัตกรรม การวิธีสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ทำร่ามโนราห์ 12 ท่า

2. ร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ทุกคนมีพัฒนาการเรียนรู้ ตามวัย มีอุดมการณ์ เกียรติภูมิต่อโรงเรียน

3. ร้อยละของโรงเรียนทุกโรงในสังกัดได้รับการนิเทศ ติดตาม การส่งเสริมให้นักเรียนมีเรียนรู้ทำร่ามโนราห์ 12 ท่า

5.2 เชิงคุณภาพ

1. ครูผู้สอน มีเทคนิค วิธีการ หรือนวัตกรรม การวิธีสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ทำร่ามโนราห์ 12 ท่า

2. นักเรียนทุกคนมีพัฒนาการเรียนรู้ ตามวัย มีอุดมการณ์ เกียรติภูมิต่อโรงเรียน

3. โรงเรียนทุกโรงในสังกัดได้รับการนิเทศ ติดตาม การส่งเสริมให้นักเรียนมีเรียนรู้ทำร่ามโนราห์ 12 ท่า

6. กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ที่ได้รับประโยชน์

1. นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ ตาม วัย มีอุดมการณ์ เกียรติภูมิต่อโรงเรียน ด้านนาฏศิลป์ ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น (มโนราห์) เพื่อนำสู่ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มสาระ

2. โรงเรียนลดปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนในโรงเรียน

3. ครูมีเทคนิค/วิธีสอนที่ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาการเรียนรู้ ตามวัย มีอุดมการณ์ เกียรติภูมิต่อโรงเรียน ด้านนาฏศิลป์ ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น (มโนราห์) ประจำโรงเรียน

4. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ นาฏศิลป์ (มโนราห์) ด้วยรูปแบบ Active Learning)

5. โรงเรียนดำเนินการจัดโครงการ พัฒนาการเรียนรู้ ตามวัย มีอุดมการณ์ เกียรติภูมิต่อโรงเรียน ด้านนาฏศิลป์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (มโนราห์) ประจำโรงเรียน เพื่อนำสู่ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มสาระแก่ผู้เรียน ในโรงเรียนโดยกิจกรรมที่หลากหลาย สร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมในทุกระดับ ทั้งในระดับโรงเรียน ในระดับเครือข่าย และในระดับเขตพื้นที่การศึกษา

7. พื้นที่การดำเนินการ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่

8. กิจกรรมและแผนการใช้งบประมาณ

กิจกรรม (ระบุเฉพาะกิจกรรมหลัก)	แผนการใช้จ่ายเงินงบประมาณ(บาท)				รวม งบประมาณ
	ไตรมาสที่ 1 (ตค.-ธค.65)	ไตรมาสที่ 2 (มค.-มีค.66)	ไตรมาสที่ 3 (เมย.-มิย.66)	ไตรมาสที่ 4 (กค.-กย.66)	
1. อบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้ทำร่ามโนราห์ 12 ท่า			13,000		13,000
2. นิเทศ ติดตามการดำเนินงาน			-		
3. สรุปและรายงานผลการดำเนินงาน			-		

9.รายละเอียดกิจกรรมและการใช้งบประมาณงบประมาณทั้งสิ้น 13,000 บาท

(ระบุกิจกรรมหลักให้ชัดเจนและสอดคล้องกับ ข้อ 8)

งบพัฒนาคุณภาพ จำนวน 13,000บาท งบ สพฐ. จำนวน.....บาท งบอื่นๆ (ระบุ)
จำนวน.....บาท

กิจกรรม/รายการ	เงินงบประมาณ				เงินนอก งบประมาณ	รวม
	ค่าตอบแทน	ค่าใช้จ่าย สอย	วัสดุ	รวม		
กิจกรรมที่ 1 อบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้ทำร่ามโนราห์ 12 ท่า - ค่าอาหารกลางวัน จำนวน 30 คน จำนวน 1 มื้อ ๆ ละ 120 บาท $30 \times 1 \times 120 = 3,600$ - ค่าอาหารว่างและเครื่องดื่ม จำนวน 2 มื้อๆ 35 บาท		3,600		3,600		

จำนวน 30 คน 30x2x35 =2,100 - ค่าตอบแทนวิทยากร 6 ชม x 1,200= 7,200 - ค่าวัสดุ		2,100 7,200		2,100 7,200 100 100		
กิจกรรมที่ 2 นิเทศ ติดตามการ ดำเนินงาน						
กิจกรรมที่ 3 สรุปและรายงาน ผลการดำเนินงาน						
รวม				13,000		

(สามารถถัวจ่ายได้ทุกรายการ)

10. การประเมินผล

ตัวชี้วัดความสำเร็จ	ค่าเป้าหมาย	วิธีประเมินผล	เครื่องมือที่ใช้
1. ร้อยละของครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ หรือผู้ที่ได้รับ มอบหมายของทุก โรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา กระบี่ มีเทคนิค วิธีการ หรือนวัตกรรม การวิธี สอนที่ส่งเสริมให้นักเรียน เรียนรู้ทำรามโนราห์ 12 ท่า	95	นิเทศ	เครื่องมือนิเทศ
2. ร้อยละของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ทุกคนมีพัฒนาการ เรียนรู้ ตามวัยมี อุดมการณ์ เกียรติภูมิต่อ โรงเรียน	95	-ประเมิน -สังเกต	-แบบประเมินโครงการ

3. ร้อยละของโรงเรียน ทุกโรงในสังกัดได้รับการ นิเทศ ติดตาม การ ส่งเสริมให้นักเรียนมี เรียนรู้ทำร่ำมโนราห์ 12 ท่า	95	-ประเมิน -สังเกต	-แบบประเมินโครงการ
--	----	---------------------	--------------------

11. การวิเคราะห์ความเสี่ยงของโครงการ

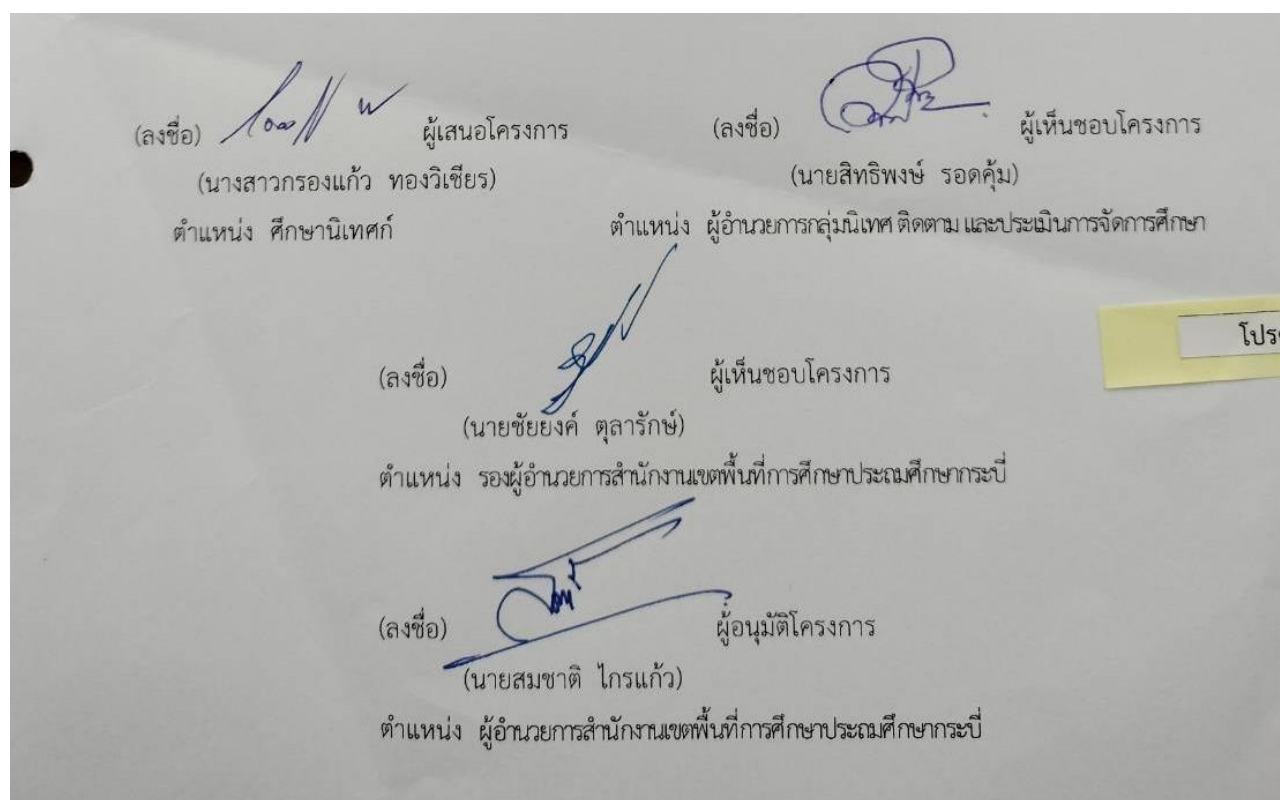
11.1 ปัจจัยความเสี่ยง

ครูไม่นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการอบรมเชิงปฏิบัติการไปใช้เพื่อการจัดการเรียนการสอน พัฒนาศักยภาพและมีความเป็นเลิศด้านศิลปะ ด้านนาฏศิลป์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (มโนราห์) อย่างจริงจัง

11.2 แนวทางการบริหารความเสี่ยง

1 นิเทศ ติดตาม ช่วยเหลือ และสร้างขวัญกำลังใจ จากคณะกรรมการนิเทศทุกระดับทั้งในระดับโรงเรียน ในระดับเครือข่ายและในระดับเขตพื้นที่การศึกษา

2. ยกย่องเชิดชูเกียรติ นักเรียน ครูและบุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาและโรงเรียน ที่มีผลงานดีเด่น เป็นแบบอย่าง การพัฒนาศักยภาพ ด้านนาฏศิลป์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (มโนราห์) แก่ผู้เรียน ในโอกาสต่างๆ

2 แบบสอบถามความพึงพอใจ

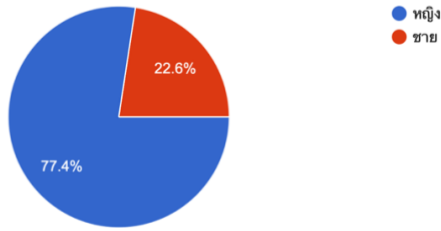

ส่วนที่ 1 จาก 7

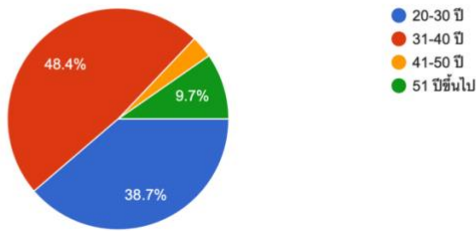
แบบสอบถามความพึงพอใจผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน โดยใช้ท่ารាំม โนราห์ 12 ท่า

แบบประเมินฉบับนี้มีทั้งหมด 3 ตอน ขอให้ผู้ตอบแบบประเมินตอบให้ครบทั้ง 3 ตอน เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ต่อไป

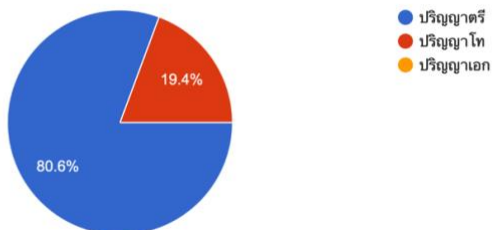
1. เพศ
คำตอบ 31 ข้อ

2. อายุ
คำตอบ 31 ข้อ

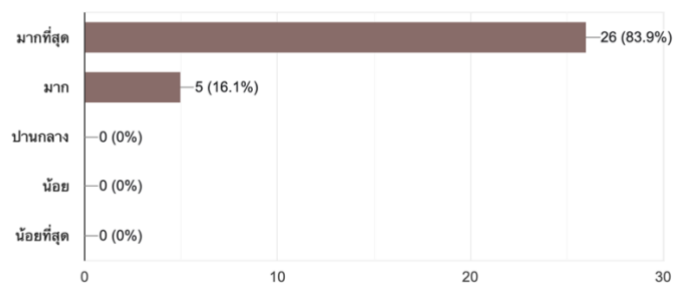

3. การศึกษา
คำตอบ 31 ข้อ

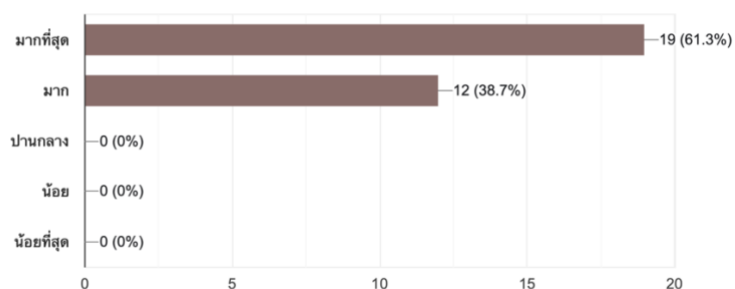
1. การถ่ายทอดความรู้และการอธิบายของวิทยากรชัดเจน

คำตอบ 31 ข้อ

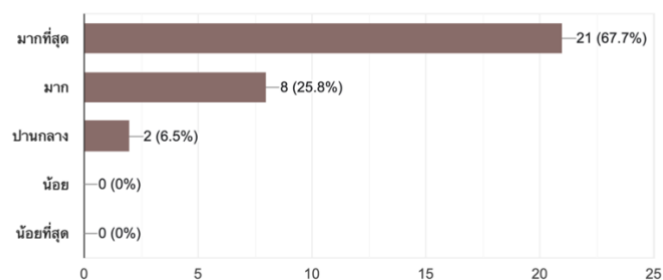
2. การเชื่อมโยงทําร้าในการฝึกอบรม

คำตอบ 31 ข้อ

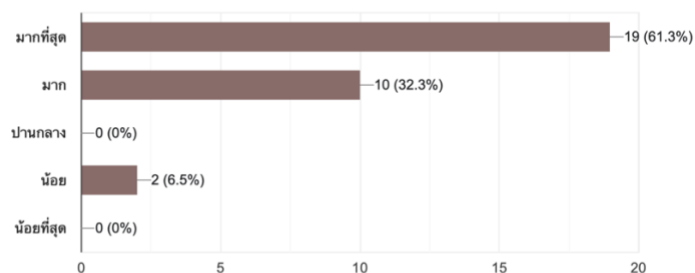
3. ใช้เวลาตามที่กำหนดไว้

คำตอบ 31 ข้อ

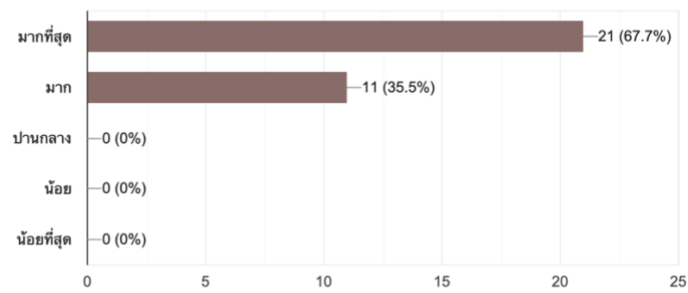
4. การตอบข้อซักถาม ในการฝึกอบรม

คำตอบ 31 ข้อ

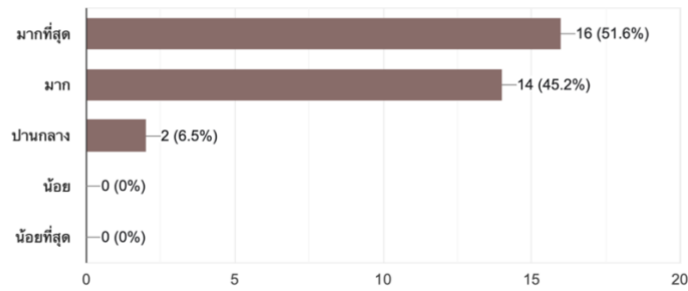
5. ความพึงพอใจต่อสถานที่และสภาพแวดล้อมในการจัดอบรม

คำตอบ 31 ข้อ

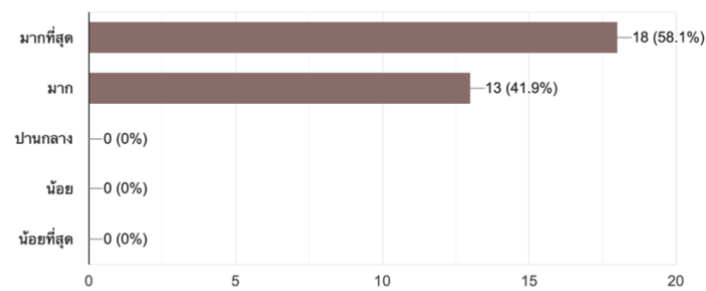
6. ระยะเวลาในการอบรมมีความเหมาะสม

คำตอบ 31 ข้อ

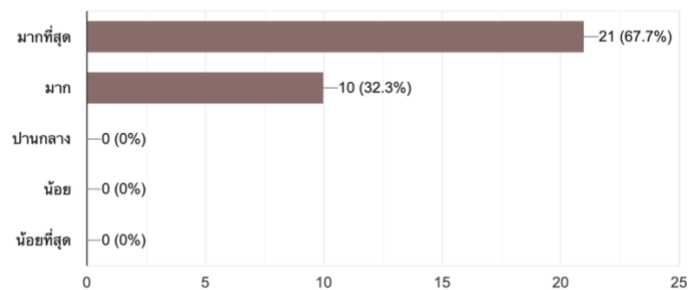
7. หลังจากได้รับการอบรมท่านมีความรู้เพิ่มมากขึ้นเพียงใด

คำตอบ 31 ข้อ

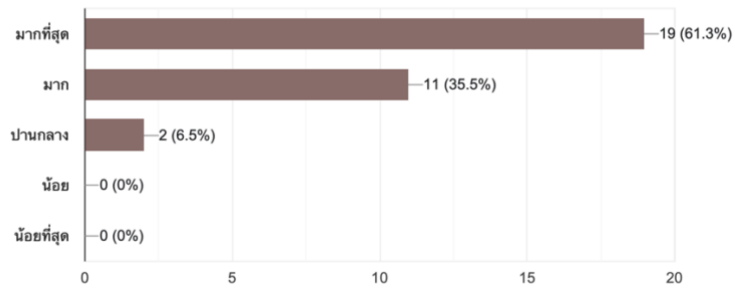

8. ประโยชน์ที่ท่านได้รับจากการอบรม

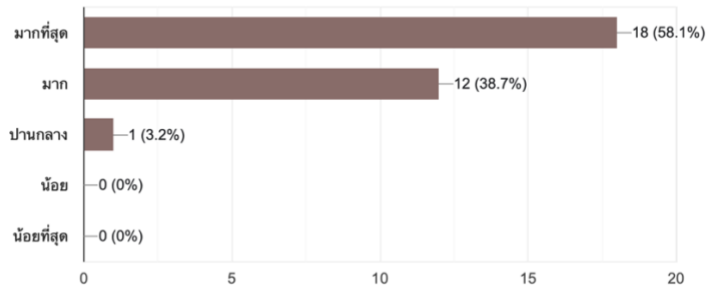
คำตอบ 31 ข้อ

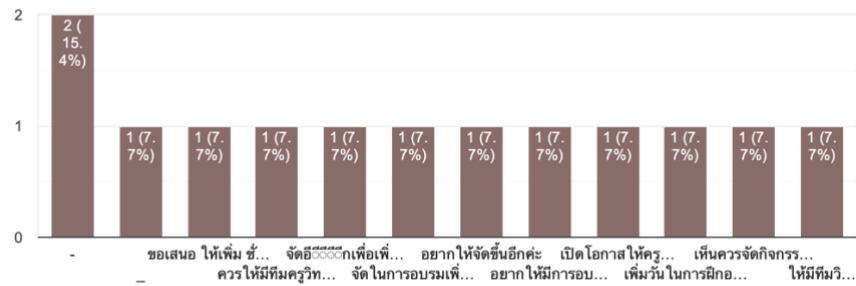
9. สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน
คำตอบ 31 ข้อ

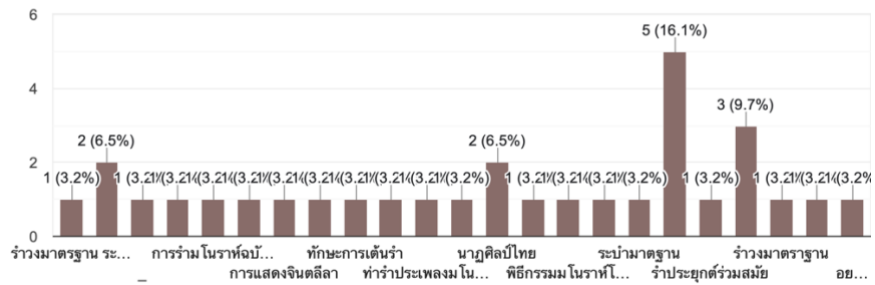
10. สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่/ถ่ายทอดได้
คำตอบ 31 ข้อ

1. ข้อเสนอแนะในการอบรมครั้งนี้
คำตอบ 13 ข้อ

2. หัวข้อการฝึกอบรมใดที่ท่านประสงค์ให้จัดฝึกอบรมเพิ่มเติม
คำตอบ 31 ข้อ

3.ภาพกิจกรรม

วันศุกร์ที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๖ นายสมชาติ ไกรแก้ว ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระบุรี เป็นประธานในพิธีเปิดการอบรมเชิงปฏิบัติการ พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาด้านการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้ท่ารำมโนราห์ 12 ท่า โดยมีนายสิทธิพงษ์ รอดคุ้ม ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา เป็นผู้กล่าวรายงาน พร้อมคณะศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูเข้าร่วมโครงการ ๓๐ ท่าน ณ โรงเรียนอนุบาลกระบี่ เจ้าของโครงการนายสำราญ มณีสุวรรณ และนางสาวกรองแก้ว ทองวิเชียร

รายงานโดย นางสาวนิภา การประกอบ ศึกษาพิเศษ บรณาธิการกิจ นายสิทธิพงษ์ รอดคุ้ม ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

บรรณานุกรม

สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
962 ถนนกรุงเกษม แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ 10100
องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ (UNESCO)
แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579/ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ พิมพ์
ครั้งที่ 2
พระบรมโขนบายเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีบรมหาวชิรา
ภรทรงการต่างประเทศ วันที่ 16 ธันวาคม 2564
กระทรวงวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยทักษิณ
มโนราห์-วิกิพีเดีย <http://th.wikipedia.org/wiki/>
ฐานข้อมูลตามรอยมโนราห์ <http://lib.kru.ac.th/bsru/48/>
จุดเน้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ (ล็อกเป้า 9 นโยบาย พ.ศ. 2566)

มุ่งมั่น สร้างสรรค์ พัฒนา

รายงานผลการดำเนินโครงการ
โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
ด้านการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้
ทำรำ มโนราห์ 12 ท่า
“ โนราห์ใต้ ศาสตร์ศิลป์ ถิ่นมรดกโลก ”
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่

เอกสารหมายเลข 2/2566

กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา